Aclan
SAYILGAN

SOLDAKİ BİTMEYEN KAVGA

TÜSTAV

AYŞE
Yayınları :
2

ACLAN SAYILGAN

SOLDAKİ BİTMEYEN KAVGA

— Başlangıçtan TİP, III. Genel Kongresine kadar —

TÜSTAV

İsteme Adresi :
P. K. 479
Ankara

TÜSTAV

Kardeş Matbaası
Ankara — 1970

«Çürük Yumurtadan Çürük
Benden yapacağın Çocuk».

Nazım HİKMET

TÜSTAV

İçindekiler :

	Sayfa
ÖNSÖZ	VII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM : Tarihî Seyr İçindeki Bölünmeler; 1927 - 1946	3
İKİNCİ BÖLÜM : 1939'dan 1946 Aralığına kadar geçen dönemde hizipleşmeler	12
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : 1947 - 1951 arası T. K. P. de Hizipleşme ve Liderlik Kavgası	18
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : 1960'dan sonraki bölünmenin fikir plânı : Stratejik tezlerdeki ayrılıklar	36
BEŞİNCİ BÖLÜM : Çekoslovakyanın işgalinden (21 Ağustos 1968) TİP III. Genel Kongresine kadar	46
ALTINCI BÖLÜM : TİP III. Genel Kongresi	54
SONUÇ :	55
NOTLAR	69
EKLER	83

TÜSTAV

ÖNSÖZ

Bu çalışmamızda, 9 Kasım 1968 tarihinden sonraki olaylara yer verilmemiştir. Eğer zamanımız olursa, TİP, III. Genel Kongresinden sonraki gelişmeleri ayrı bir kitapta vermeğe çalışacağız. Bu tarihten bir süre sonra Mehmet Ali Aybar TİP Genel Başkanlığından istifa etmiş; yeni genel başkan Mehmet Ali Aslan ancak 35 gün tutunabilmiş, TİP.nde son olarak sendikalist Şaban Yıldız'la birlikte, Sadun Aren ve Behice Boran sevk ve idareyi eline almıştır.

Mihri Belli'nin «Milli Demokratik Devrim» kanadında da bölünmeler olmuş, «Aydınlık» dergisinin Ocak 1970 tarihli 15. sayısı; biri «Proleter Devrimci Aydınlık» ismiyle Gün Zileli, Cengiz Çandar, Atıl Ant, Ömer Özerturgut yönetiminde çıkmış; diğer «Aydınlık» ta bu isimlerin dışında Münir Aktolga ve Vahap Erdoğdu yönetiminde yayımlanmıştır.

Bu yeni çalkanma da Moskova'nın bir operasyonu intibaı sezilmektedir. «ANT» dergisi Lenin'in ünlü «Ne Yapmalı?» sorusunu ortaya atmış; Yaşar Kemal, Fethi Naci Dergiden ayrılmışlar; «Emek», «ANT»ın yeni plâtformunda yer almış; Aralık - Ocak ayları emisyonlarında da «Bizim Radyo» Türk Solunu, yeni bir toparlanmağa sevkedici tezler ileri sürmüştür. Bu tezlerin yankısını, «ANT», «Emek» ve bir dereceye kadar da «Proleter Devrimci Aydınlık»ta izlemek mümkündür...

1970 Ocak - Çankaya

Aclan Sayılgan

TÜSTAV

GİRİŞ :

Çekoslovakya'nın Sovyet ve Varşova Paktı üyelerince işgali; Türk solcularını ve Teşkilâtlarını iki ayrı görüşe yöneltti. 1963 ten beri süregelen strateji tartışmaları da Çekoslovak olaylarından sonra, kesin bir bölünmeyle belgelendi.

1) «Türk Solu» ve «Aydınlık» Dergisi etrafında kümelenen stalinci gurup. Bunlara Maoc'u gurup diyenlerde var. Biz bu görüşe tam olarak katılmıyoruz. Çünkü bu gurup bazı noktalarda Mao'cular dan ayrı düşünmektedir. Son Örnek : Çekoslovakya'nın işgali olayıdır. Çin Komünistleri, her ne kadar Dupçek'i destekler görünmüyorlarsa da, Ruslar ve Varşova Paktı üyelerinin işgalini revizyonizmin barbarca bir saldırısı olarak niteliyorlar. Oysa, Stalinci gurup için, Sovyetler Birliğini eleştirmek, ya da Sovyetler Peyklerinden birini eleştirmeden onları eleştirmek söz konusu değildir. Bu gurubun başını Mihri Belli çekmektedir.

2) TİP içinde, Moskova'nın Stalin'den sonraki idarecilerinin stratejilerini benimsemiş olan, Yakup Demir'e (Zeki Bastımar'a) bağlı gurup : Sadun Aren, Nihat Sargın, Şaban Erik, Minnetullah Haydaroğlu'ndan müteşekkildir. Behice Boran, bu gurup içinde bir farklılık gösteriyor. Tahminlere göre, B. Boran, Zeki Baştımar'ın Türkiye üzerindeki rolünden şüpheye düşmüştür; Moskova'nın da katkısı olacak yeni bir senteze doğru meyletmek eyilimindedir. Bu bakımdan Aren'in başını çektiği Baştımar'cı guruba fazla angaje olmuş görünmüyor.

3) Bir diğer gurupta İdris Küçükömer'in III. Genel Kongre'de sözcülüğünü yaptığı fikir hareketidir. İdris Küçükömer'in kongrede program değişikliği teklifi A.T. Ü.T.'çüleri (MARX'ın **Asya Tipi Üretim Tarzı** teorisini Türkiye için geçerli görenler) bir dereceye kadar tatmin etmekle birlikte; daha çok siyasî eylemde bambaşka bir kanadın görüşlerini temsil ediyor intibaını uyandırmaktadır.

Bu üç kategoride topladığımız bölümler gerçekte, T. K.P.'nin tümünü kapsamakta ve iç bünyesindeki kaynamaya dikkati çekmektedir.

4) Dördüncü gurup, Aybar'a bağlı olanıdır. Çekoslavakya'nın işgalinden sonra TİP Genel Başkanının ele geçen fırsatları sonuna kadar inatla kullanması; TİP'ni Klâsik Komünist Partisi geleneğinden koparmaya çalışması, Türk solundaki Moskovacı guruplara baş kaldırtmış; TİP kritik bir noktaya getirilmiştir.

Bu inceleme, Türk solunun tarihi seyri içindeki çatlaklara değindikten sonra günümüzdeki bölünmelere işaret edecek TİP. III. Genel Kongresinden sonra, «sonuç» ta sol plâtformunda meydana gelen değişiklikleri ve yenilikleri saptamıya çalışacağız.

Şunu da belirtelim ki, bu incelemeden gözettiğimiz amaç, Türk aşırı solunun —Komünizmin— 1968 - 1969 Türkiye'sindeki görünüşüdür. Bu görünüş gerçek yönü ile kavranıldığı takdirde idarecilerimiz ve Hükûmetler, de, Anayasa sınırları içinde kanuni tedbirler almakta güçlük çekmiyeceklerdir.

TUSTAV

— BİRİNCİ BÖLÜM —

Tarihi Seyr içindeki Bölünmeler : 1927 - 1946

a) Türkiye Komünist Partisi Kuruluşu :

Türkiye Komünist Partisinin kuruluş tarihi, biraz belirsizdir. Mevcut tarihleri şöylece sıralayabiliriz : 20 Temmuz 1918 de Mustafa Suphi'nin Moskova'da teşkil ettiği «Türk Sol Sosyalistler gurubu»; Dr. Şefik Hüsnü Değmer'in 22 Eylûl 1919'da İstanbul'da teşkil ettiği legal bir kuruluş (Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası», 7 Aralık 1920'de Ankara'da teşkil edilen «Halk İştirakiyun Fırkası»; Mustafa Suphi'nin 10 Eylûl 1920'de Bakû'da kurduğu Türkiye Komünist Partisi (1). Bu tarihlerden başka Zeki Baştımar (Yakup Demir) T.K.P.'nin Kuruluşunun 45. yılını anma toplantısında 14 Temmuz 1920 tarihini veriyor (2). Tevsik edilmemiş bir başka tarihte 14 Mart 1919'dur. Dr. Şefik Hüsnü, T.İ.Ç.S.F.'nı kurmazdan önce bu tarihte İstanbul'da T.K.P.'yi illegal olarak kurmuştur. Biz burada, T.K.P.'nin kuruluş tarihi olarak, Yakup Demir (Zeki Baştımar'ın verdiği tarihi 14 Temmuz 1920) kabul ediyoruz. Çünkü Zeki Baştımar Moskova tarafından T.K.P. I. Sekreteri olarak takdim edilmiş, bu sıfatla Orta Asya ve Azerbaycan Türkleri arasında geziler yapmış mahallî radyolar gittiği yerlerde bu sıfatla karşılandığını haber ve yorum olarak vermişlerdir.

b) İlk Farklılıklar : Dr. Şefik Hüsnü (Değmer) Sadrettin Celâl (Antel) iki ayrı görüşü temsil etmişlerdir. Ali Cevdet, doğrudan doğruya bir komintern ajanı olarak, OMSKİ şefliğini yapmıştır. Ronald Genenzberg, Serafım

Maksimos, İlya Zaharya gibi isimler de, ayrı kanallarla kominternle irtibatı olan memurlardı. 1923 tevkifatında Sadrettin Celâl Kırım yoluyla Tiflis'e, Roland Genenzberg Moskova'ya, İlya Zaharya Amerika'ya, Serafım Maksimos Yunanistan'a kaçmışlardır (3).

Sadrettin Celâl ile Dr. Şefik Hüsnü (Değmer) arasındaki görüş farkları, Millî Kurtuluş Savaşını ve Mustafa Kemal'i destekleyip desteklememekten doğuyor. Öyle görülüyor ki, Sadrettin Celâl, Millî Kurtuluş savaşını önemsememekte, doğrudan doğruya işçi sınıfının ihtilâline bel bağlamaktadır. Bu bakımdan O'nu bu yıllarda Troçki'ye bağlamak mümkündür. Dr. Şefik Hüsnü (Değmer) ise Millî Kurtuluş savaşını desteklemek eyilimindedir. Nitekim TKP'nin bu eyilimi —yani Millî Burjuvazi, Küçük Burjuva, bürokrat sınıfla işbirliği yapmak— 17 Haziran 8 Temmuz 1924 arasında aktedilen Kominterin. V. Kongresinde Ukrayna delegesi Manuilski tarafından eleştirilmiştir (4).

Sadrettin Celâl'in, Millî Kurtuluş Savaşının geleceğine inanmayan, Dr. Şefik Hüsnü'nün tam karşısına aldığı sosyalist parti lideri Hüseyin Hilmi ile birlikte hareket ettiği zamanlar olmuştur. «Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Arşivi»nde 24 Ağustos 1938 (1922) tarihli bir rapor, muhtemelen Dr. Şefik Hüsnü'nün kontrolünde Millî Kurtuluş savaşının istihbarat örgütü M. M. Gurubu sorumlularından Topkapılı Mehmet Beye verilmiştir. Bu rapor da İstanbul'da Millî Kurtuluş savaşına cephe olan sosyalist kişiler ve teşkilâtlar yer almaktadır.

Dr. Şefik Hüsnü ile Sadrettin Celâl arasındaki farklı görüşler, bir bölünmeye sebep olmadıysa da; 1923'te Şevket Süreyya (Aydemir)in Moskova'dan gelerek Merkez Komitesine katılması ile durum değişmiştir.

c) **Şevket Süreyya Fraksiyonu :**

Şevket Süreyya (Aydemir), T.K.P.'nin İstanbul seksiyonuna iltihakından bir yıl sonra (1924), Sadrettin Celâl'i de kendi tarafına çekerek şöyle yazıyordu : (6)

«...Bize gelince, bizde imparatorluk zamanında memleketimizin hakikaten fena idare edilmesi lüzumsuz muharebeler, Kapitilâsyonlar memleketimizi bir yarım müstemleke hâlinde bırakmış ve iktisaden inkişafımıza mâni olmuştur. Bütün bunların ve bilhassa harbi Umumî ve Yunan harplerinin tahribatı neticesinde, şimdi memleketimizdeki iktisadi seyr, menfî bir seyr'dir. Yani, memleketimiz şimdi bir sermaye terakkümü devri yaşamıyor. Memleket umumî bir fakirleşme ve sefilleşme halindedir. Bizde henüz proleterya değil, işsizlik, işsizler, ihtisazsızlar hülâsa Lumpen proleterya artıyor. Nasıl ki iktisadî inkişaf dediğimiz hallerde hakiki sanayi ve ticaret değil, ihtikâr (Spekülâsyon) hakim olmaktadır. Binaenaleyh bizde ne Sosyol demokrasi ne de diğer şekil kitlevi hareketler için lâzım olan içtimai zemin henüz ve tabiatı ile teşekkül etmemiştir. Memleketin zengin, sermayedar, ileri bir hâle gelmesi şimdi günün tarihi bir vazifesidir. Bu vazife ise disiplinli ve müteşekkil bir Cumhuriyet partisine düşer. Cumhuriyeti idâme ve muhafazası için yapılacak her hareket, hâttâ ne kadar şiddetli bile olsa doğrudur. Terakkiperverane ileri bir harekettir..»

Öyle tahmin edilir ki, Kominternin 1924, V. Kongresinde eleştirilen T.K.P., Ş. Süreyya'nın tezlerinden dolayı hücuma uğramıştır. 1924'lerde Dr. Şefik Hüsnü (Değmer) nün, Ş. Süreyya'ya kesin olarak cephe almadığına dair bazı belgeler mevcuttur. Meselâ, Ş. Süreyya yaptığı bir konuşmada şunları söylemiştir (7) : «Vedad Nedim ise hâlen dostumdur. İfşaatta bulunmuştur. Fakat bunun güçlü ruhî sebepleri vardır. Komintern bize fena halde

müdahalede bulunmaktaydı. Bu zararlı, idrâksiz, millî harekette aydınların tarihi görevini alamıyan bir müdâhale idi. Cephe aldık. Komintern önemli bir simâsını İstanbul'a yolladı. Onu aynı gün sert hücumlarla geri dönmeğe mecbur ettiğimi biliyorum Stalin. dünya ihtilâli taraftarı değildi. Komintern aksi görüşteydi. Kominternin bu tutumuna ilk cephe alanlardan biri T.K.P.'dir. Şefik Hüsnü bu mukavemeti hoş görmüyordu. Fakat cephe de alamıyordu...»

1923 yılına kadar, Sadrettin Celâl Millî Kurtuluş Savaşını destekleme işine yanaşmamış fakat zaferin kazanılmasından sonra Ş. Süreyya'nın opportünist tezine yaklaşarak devrin iktidar partisini desteklemeğe kadar işi vardırmıştır. Dr. Şefik Hüsnü ise 1919 - 1922 Millî Kurtuluş Savaşını desteklemiş, fakat bilhassa 1925'ten sonra, T.K. P.'deki Ş. Süreyya fraksiyonuna karşı hücuma geçmiş, 1927'de bu fraksiyonu temizlemiştir. Ş. Süreyya T.K.P. içindeki tezlerini bilâhare geliştirerek «İnkilâp ve Kadro» kitabında toplamıştır (8).

Şevket Süreyya, Mustafa Kemal Atatürk'le anlaştıktan sonra bir süre yayınladığı «Kadro» Dergisi çevresindeki fikir hareketi, T.K.P. ne göre, reformcu bir çıkıştı; Sınıf mücadelesini önlüyordu.. Ş. Süreyya, herşey Türk burjuvasisinindir, sınıf mücadeleleri yok edilmeli diyen bir opportünistti. Türk emekçisini burjuvazinin sömürmesine bırakıyor, T.K.P.'nin iktidar partisi içinde eriyip gitmesini isteyerek, Alman Nazizmine hûlus çakıyordu (9).

Şevket Süreyya (Aydemir) nın Tezi:

Şevket Süreyya T.K.P. içinde Kominterne karşı savunduğu tezini 1932 yıllarında (10) geliştirerek kitap hâlinde bastırdı.

Bu teze göre, millî kurtuluş hareketleri tarihi orijinleri itibarı ile beynelmilel bir tezadın ,yâni müstemlekeci

memleketlerle, müstemlekeler ve yarı-müstemlekeler arasındaki iktisadi ve siyasi tezadın bir neticesidir. Millî Kurtuluş hareketlerinin başlangıç noktası, beynelmilel bir tezad olduğu gibi bir gaye ve hedefi de bu beynelmilel tezadın, yani bir kısım memleketlerin diğer bir kısım memleketlere karşı iktisadî ve hattâ siyasî tabiiyeti şeklinde tecelli eden müstemlekecilik tezadının hallidir. Bu itibarla Millî Kurtuluş hareketleri gerek tarihi menşeleri, gerek iktisadi istikametleri bakımından cihan içinde bir tezadı, bütün prensipleri kendi bünyesinden çıkarılması icâp eden müstakil, beynelmilel bir davayı temsil eder. Millî Kurtuluş hareketleri, herhangi bir diğer hareketin peyki, tabii veya rezervi olamaz. Milli Kurtuluş hareketleri dünya iktisadiyatını kendi kabukları içine çekilmeleri ve dolayısı ile iptidaileşmelerine müteveccih menfi ve irticai birer hareket değildir. Türkiye'de mülkiyet münasebetleri esasen inkişaf etmiş değildir. İleri teknik ve iktisat faaliyetleri Türkiye'de milletin ileri çıkarları namına cemiyeti sevk ve idare eden plânlı bir iktisad devletçiliğinin Mülkiyet ve mürakabesi altında doğar ve inkişaf eder. Millî kurtuluş hareketleri, nizamı âlemin bugünkü çarkında mustarip bütün milletlerin siyasî ve iktisadî hakları kayd ve şart altına alınmış bütün memleketlerin müşterek dâvasıdır. Millî kurtuluş hareketleri **yeniden doğuş ve kurtuluş** hadisesidir **bir devrimdir.** Milli istiklâle ancak istiklâl harbi ile varılır. **Sınıfı şıarlara bu dâvada yer verilmemesi lâzımdır.** Her Millet yarın kendi şeklini yine kendi bünyesinden çıkaracaktır.

Özet olarak verdiğimiz bu tez, bugün, bölünmüş solcu gurupların her birini etkilemiştir. «Aydınlık» dergisinin (Nr. 1, 1 Kasım 1968) manifestosunda müstemlekecilik sorunu Leninist ilkelerle açıklanmaktadır; Ş. Süreyya'da aynı ilkelerin ışığında Millî Kurtuluş savaşlarının anali-

zini yapmıştır. «Aydınlık» Dergisi ile aynı paralelde gözükmektedir. «Türk Solu» Dergisinin «Millî Demokratik Devrim»i sağlayabilmek için, geniş cephede birleşmeyi öngören tezi ile, Ş. Süreyya'nın tezi bazı ortak noktaları ihtiva etmektedir. Her Milletin, kendi şeklini kendi bünyelerinden çıkaracağı hususu da Lenin'in tezleri arasında yer alır. Mehmet Ali Aybar, Çekoslovakya'nın işgalini eleştirirken bu noktadan hareket eder; giderek, Sovyet sisteminin sert bir eleştirisine girişir.

1927'deki Trajik Çatlama :

1927'de Kominternin de desteğini sağlayan Dr. Şefik Hüsnü (Değmer) 1925 tevkifatı sırasında Moskova'ya kaçmış, ilgili mercileri ikna ettikten sonra, T.K.P.'de temizlik hazırlıklarına girişmişti. Parti Sekreteri Vedad Nedim'i (Tör), Viyana'ya çağırmış, orada Merkez Komitesi Plenum aktederek, partiye verilmesi gereken yön hakkında kararlar alınmıştı. Vedad Nedim, Türkiye'ye döndüğünde Anti-Komintern stratejisine devam etmiş, kendi görüşüne yakın kimselerin çoğunlukta olduğu bir merkez komite kurmuştur. Bunun üzerine Vedad Nedim (Tör), Dr. Şefik Hüsnü'nün faaliyetlerini polise ihbar etmiş; mahkemeye bir çok deliller vermişti. 1927 Tevkifatından sonra, Komintern Merkezinde T.K.P. ile ilgili geniş bir tasfiye hareketine girişildi. Bundan böyle T.K.P. Komintern stratejisinin «Dünya işçileri Birleşiniz» Ana sloganını benimseyip, kullanarak 1928'e kadar basit ajitasyonlara girişmekle yetindi.

d — Anadolu Harekâtı sırasında T.K.P. (Halk İştirakiyun Fırkası) de Fraksiyonlar :

Anadolu'da kimi zaman legal, kimi zamanda illegal faaliyet gösteren T.K.P., birlik manzarası göstermemiştir.

Bir çok guruplar, Halk İştirakiyum Fıkrasında sûreta birlik göstermişler, fakat birbirlerinin kuyularını kazmışlardır. Meselâ fırkanın lideri eski Tokad Valisi Nazım Bey, Moskova gözünde itimad kazanmış değildi. Mustafa Kemal Paşa'da İstiklâl Mahkemesinde bu zâtın İngiliz ajanı olabileceğini söylemiş, zamanın Rus sefiri Aralov Yoldaş da, Nazım Beyin faaliyetlerini Mustafa Kemal Paşaya'ya ihbar etmiştir (11-A). Diğer taraftan Vakkas Ferit isimli şahsın Türk haber alma teşkilâtının bir ajanı olduğu konusunda iddialar vardır (12). Halk iştirakiyun Fırkasında bir de Çerkes Ethem Gurubu ve «Yeşil Ordu» cular vardır. Çerkes Ethem'in Yunan saflarına geçişinden sonra bu gurup dağıtılmış bir kısmı da Mustafa Kemal harekâtının içinde eriyip gitmiştir. Halk İştirakiyun Fırkasının, bugüne kadar uzanan Marxist kanadının nüvesi Baytar Salih (Hacıoğlu) ile Affan Hikmet'tir. Bunlardan Baytar Salih, 1927 yılında; Affan Hikmet Millî Kurtuluş savaşı günlerinde Sovyet Rusya'ya kaçmışlardır. Baytar Salih, 1949'da bir Sovyet tecrit kampında ölmüş, Affan Hikmet'te Bakû da bir trafik kazasında hayatını kaybetmiştir. (Yeni Çağ, Nr. 11-12; Kasım-Aralık, 1964, Prag. S. 648-650; «TKP Merkez Komitesi» bildirisi).

Halk iştirakiyun Fırkasının mihver şahsiyetleri olarak andığımız bu isimlerin her biri kendi kategorilerinde birer fraksiyonu temsil ediyorlardı. «Yeşil Ordu» cuların islâmi bolşevizmi ile Baytar Salih ve Affan Hikmet'in Marxcı-Leninci bolşevizmi, uzlaşması imkânsız aşırı uçlardı.

e — Mustafa Suphi ve Arkadaşları Arasında Bölünmeler :

28-29 Ocak 1921 tarihinde Trabzon'da bir deniz kaza-

sında ölen Mustafa Suphi (*) ve arkadaşlarının, teşkil ettikleri Merkez Komitede belli bir uzlaşmanın varlığı iddia edilemez. Ethem Nejat'ı Rusların sağlam bir komünist kabul etmedikleri, karinelerle çıkartılabilir (13). Kars'tan Erzurum'a gelen Mustafa Suphi ekibinden Mehmet Emin Vehbi, yüzbaşı Kınalıoğlu Sürmeneli Yakup, Tayyareci Hilmi'nin alıkonulmaları oldukça ilgi çekicidir. Bu şahıslar ya gerçekten Ankara Hükûmetinin ajanlarıydılar, ya da Mustafa Suphiyle aralarında kesin görüş ayrılıkları mevcuttu; bu sebepten Karabekir Paşaya teslim oldular. Azarbaycan'daki T. Komünist Partisi mensuplarının çoğu da gerçek Komünist olmayıp bir an önce Türkiye'ye dönmek isteyen Harp esirleriydi (14). Görülüyor ki, Milli Kurtuluş savaşı yıllarında da, gerek yurt içi, gerekse yurt dışı komünist guruplarda nisbî bir doktrin birliği sağlanamamış; çeşitli ihbar, suçlamalarla T.K.P. «Çürük Yumurtadan» çıkma hüviyetini günümüze kadar sürdürmüştür.

f — 1930'daki Fraksiyonlar :

1928'den 1929'a kadar T.K.P. için için kaynamış; Komintern stratejisine uymakta zaaf göstermiştir. Nazım Hikmet, 1930'da Hasan Ali (Ediz)'nin Moskova'dan gelmesi ve parti yönetimini ele alması üzerine TKP'den ihraç edilmiştir. Hasan Ali (Ediz)'e göre, Partiden ihraç edilen yalnız Nazım Hikmet değildir. Sarı Mustafa (Börklüce), Hüsamettin (Özdoğu), Hamdi Şamilof (Alev) de T.K.P.'den kovulmuşlardır. 1935 yılında, Kominternin VII. Kongrede sağa rotası, T.K.P.'ni de etkilemiş, Parti legal

(*) Zeki Velidi Togan'ın hatıralarından Mustafa Suphi'nin Sultan Galiev'in adamı olduğu gerekçesi ile Moskova ve Ankara tarafından ortaklaşa ortadan kaldırıldığı karinesini çıkarabiliriz. (★)

ajitasyonlara önem vermeğe başlamıştır. Legal faaliyetler, 1930'ların hastalığını deşmiş, T.K.P. içinde dört gurup meydana çıkmıştır :

Birinci Gurup : Nazım Hikmet'i destekleyenler; Hamdi Şamilof (Alev), Musollini Ahmet.

İkinci Gurup : Troçkistler. Kerim Sâdi, yeğeni Cahit, Öğretmen Burhan, Dr. Fuat Sabit, Dr. Nadire Sadi, Akşam gazetesinden Hüseyin Avni (Şanda?).

Üçüncü Gurup : Dr. Hikmet Kıvılcımlı'ya bağlı olanlar. Eczacı Vasıf, Kaptan Sabahattin, Şekerci Mustafa, İstefo, Fatma Nudiye Yalçı.

Dördüncü Gurup : Haydar Rıfat Yorulmaz (15).

1945 yıllına kadar süregelmiş parti içi ihtilâflara ve kavgalara, 1946 Komünist tevkifatında ele geçmiş olan bir mektup ışık tutmaktadır (16). Geçmiş yılların ihtilâfını kelimelere döken mektup sahibi şöyle demektedir : «..... Böyle bir merkezî siyasi partinin içine Nazım Hikmet'i, Kerim Sadi'yi, Şefik Hüsnü'yü, Hamdi Şamilof'u alacak bir partinin o zaman kurulmasına maddeten imkân yoktur. Zira Hamdi Şamilof, Nazım Hikmet, Mustafa Börklüce, Hüsamettin Özdoğu... ilâhir arkadaşların partiden çıkarılmaları vaktiyle Dr. Şefik Hüsnü Beyin bunların bir kısmının Stalin'e muhalif olan Birke-Alimof gurubu ile ve diğer bir kısmının Türkiye polisi ile işbirliği ettiklerine dair sunduğu raporu.....»

g — 1938'e kadarki Durum :

1935'teki guruplaşmalar, 1938'e kadar sürer. Donanmada ve Harp okulunda meydana çıkarılan kümelerle, T.K.P.'nin ihtilâflarla dolu bir dönemi kapanır. Parti 1939'da Dr. Şefik Hüsnü Değmer'in Türkiye'ye dönmesi ile günün şartlarına uygun olarak yeniden teşkilâtlanır.

1939'dan sonraki dönemde günümüze intikâl eden, taktik ve strateji fraklarının da tohumu ekildiği için üzerinde durmakta fayda vardır.

İKİNCİ BÖLÜM

1939'dan 1946 Aralığına Kadar Geçen Dönemde Hizipleşmeler :

Dr. Şefik Hüsnü Değmer, 1939 Temmuz'unda, İstanbul'a geldi. Aynı yılda Mihri Belli, Amerika Birleşik Devletlerinden, Uzak Doğu yoluyla, muhtemelen Çin'den de geçerek Türkiye'ye geldi. Zeki Baştımar ise Ankara'da, Başbakanlık Kütüphanesinde mütevazi bir memur görünüşündeydi. Dr. Şefik Hüsnü Partinin Merkez Komitesinde Mihri Belli ve Zeki Baştımar'ı da alarak, illegal faaliyete yeni bir hız kazandırdı.

Dr. Şefik Hüsnü, Türkiye'ye döndüğü sıralar, T.K.P. İkinci Cihan Savaşından az önce kabul etmiş oldukları taktik gereğince gizli teşkilâtını yok denecek dereceye indirmişti. O zamanın şartlarına göre, çok küçük mikyastaki militant'ların iktidar partisine (C.H.P.) ve halkevlerine sokmağa muvaffak olmuşlardı. T.K.P. bu sıralarda siyasî meselelere dokunmayan «Yeni Edebiyat» Dergisini yayınlıyordu. Hükûmet 1941 baharında «Yeni Edebiyat»ı kapattı. Yöneticilerini, sıkı yönetim mahkemesine verdi. Tevkif edilenler, arasında Reşat Fuat Baraner ve Zeki Baştımar bulunmasına rağmen, dergi ile ilgileri olmadığı anlaşılaln (!) bu iki şahıs serbest bırakıldılar. Oysa, gerçekte «Yeni Eedebiyat»ın T.K.P. Merkez Komitesi adına gerçek yöneticileri, bu iki şahıstı.

1939-1941 arasında T.K.P., hedefi önceden plânlanmış bir faaliyete girişmedi. 21 Haziran 1941'de Alman ordu-

ları, Sovyet Rusya'ya hücum edince, T.K.P.'de hareket başladı. Merkez Komitesi aldığı karara göre Dr. Refik Saydam Hükûmetini destekleyecekti. Gerek Refik Saydam'ı ölümü, gerekse o'nun yerine Şükrü Saraçoğlu'nun, Başbakan olması ve Alman ordularının Stalingrad'da doğru hızla ilerlemesi, bu destekleme kararını uygulatmadı. T.K.P. 1942 başlarında ilk mücadele sloganını ortaya attı : **Kemalizmin tereddi etmiş şekline karşı mücadele!** Bu tereddi eden şekil «yurtta sulh, cihanda sulh» ilkesi idi. Tarafsızlığın sırası değildi. Türkiye müttefikler safında derhal savaşa girmeli, Nazilere harp ilân etmeliydi. Oysa aynı T.K.P., 21 Haziran 1941'e kadar Refik Saydam Hükûmetini tarafsızlık siyasetinden dolayı destekleme kararını almış; fakat Almanların Sovyetlere hücûm etmesi ile, TKP. Savaş politikasını, yüzseksen derecelik bir dönüşle destekler olmuştu. O'nun için «yurtta sulh cihanda sulh» Kemalizmin tereddi etmiş şekliydi.

T.K.P., 1942 içinde legal neşriyata önem verdi. Ankara Üniversite çevrelerinde Behice Boran, Niyazi Berkes, Pertev Naili Boratav ve Muzaffer Şerif Başoğlu'nun yönetimindeki, «Yurt ve Dünya» ile «Adımlar» Dergilerini çıkardı. Zekeriya ve Sabiha Sertel yönetimindeki «TAN» Gazetesi, T.K.P.'nin günlük organı idi (17). «TAN» imzası ile çıkan başyazıların bir kısmını Dr. Şefik Hüsnü Değmer, bir kısmını da Sadrettin Celâl Antel yazıyorlardı. Ayrıca Sadrettin Celâl, «Antel» imzası ile gazetenin dış politika yorumcusuydu. T.K.P. illegal seksiyonlarını bu tarihlerde Üniversite topluluğuna sevkederek, kesif bir anti-faşist propagandaya girişti.

1943 te parti plenum'u yeniden topladı. Yeni kararlara göre T.K.P. 1943 yılında Türk Hükûmetinin müttefikler yanında harbe girmesi meselesini daha kesif bir şekilde ele aldı. Merkez Komite kararına göre, Türk Hükûmeti

derhal müttefikler safında harbe girmeliydi. Bunun için T.K.P. Anti-Faşist cephe kuruluşlarını sağlamalı, geniş cephe programını uygulamalıydı. Parti, ilk olarak Türkçü ve Turancılara (Irkçılara) karşı mücadeleye girişti. Merkez komitenin hazırladığı «En Büyük Tehlike» broşürü militant'lardan Faris Erkman imzası ile çıktı. T.K.P. ırkçıların faaliyetleri hakkında Sovyet istihbaratının bilgileri ile enforme edilmişti. Broşürü «TAN» gazetesi manşet olarak verdi. Broşürün çıkışından daha önceki günlerde aynı gazete, 1 Temmuz 1943'te başlayan bir yazı serisi ile, Türkçülere ve milliyetçilere karşı hücuma geçmişti. Bu seri yazının başlıkları şöyleydi : «Türkçülük cereyanının menşie ve mahiyeti», «Türk Milliyetçiliğinin esasları», «Cumhuriyet Devrinde ırkçı Türkçülük nasıl doğdu». T.K.P.'nin bu ajitasyonu, Milli Hükûmet üzerinde etkili oldu. 3 Mayıs 1944'te, Türkçüler tevkif edildiler. Aynı yıl, Hükûmet resmî beyanlarında tevkif edilenlerin Troçkist olduğunu iddia ederek, T.K.P. tevkifatına girişti. Parti tevkifatı iki koldan yürütüldü ve ortaya iki lider çıktı: T.K.P.'yi yöneten Reşat Fuat Baraner; «İleri Gençlik Birliği»ni yöneten Mihri Belli.

T.K.P., İkinci Dünya Savaşı içinde (1943'lerde) kurduğu «Faşizm ve vurgunculuk aleyhinde Geniş Cephe Birliği»ni, 1945'te «İleri Demokrat Cephesi» ismiyle programladı. Bu cephenin yöneticileri başta Dr. Şefik Hüsnü Değmer olmak üzere, Hüsamettin Özdoğu, Nail Vahdeti Çakırhan, Ahmet Fırıncı, Celâl Zühtü Benneci gibi T.K.P. yöneticilerinden müteşekkildi (18). Hüsamettin Özdoğu'nun, yeniden Merkez Komitesine alınması, 1930'ların tard kararından rücû edildiğine delildi.

1944'teki tevkifat, nedense o zaman hükûmetin verdiği direktifle derinleştirilemedi.

«İleri Gençlik Birliği», daha o yıllarda Mihri Belli'nin hizipçi bir çıkışı idi. 1944 yılında Mihri Belli Yurt dışına kaçmış, 1950'lere doğru İstanbul'a gelerek, T.K.P.'nin illegal seksiyonunda tekrar faaliyete geçmişti. 1947'den sonraki, illegal döneme geçmezden önce; T.K.P.'nin çok partili devreye giriş günlerindeki, Legal Sosyalist kuruluşlarına ve bu kuruluşlar arasındaki kavgalara kısaca değinelim.

1946 : Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi - Türkiye Sosyalist Partisi :

T.K.P.'nin illegal denetimindeki legal «Tan» gazetesinde 1944 - 1945 yıllarından beri «Adiloğlu» imzalı fıkra yazan Esad Adil Müstecaplıoğlu, aydın çevrelerde ilgi toplamıştı. Çok partili devreye girilince, partinin illegal lider kadrosu hakkında bilgisi olmayan aydın kuşak, kurulacak bir sosyalist partinin tabii lideri olarak Esad Adil Müstecaplıoğlu'nu görmeye başlamıştı. Üstelik Esad Adil Müstecaplıoğlu İmralı Hapishane Müdürlüğünü yapmış, zamanın sayılı isimlerinden bir adliye müfettişi idi. Dr. Şefik Hüsnü Değmer, Fehmi Kurucu aracılığı ile 4 Aralık 1945 günü (TAN Gazetesinin tahrip edildiği gün) Esad Adil'le tanıştı. Müştereken bir parti kurma fikrinde anlaşılar. 1946 Mart'ında T.K.P. İstanbul Vilâyet Komitesi Sekreteri Hüsamettin Özdoğu gizlice Esad Adil'le temas kurdu. T.K.P. nin illegal vilâyet komitesi sekreterliğinden ayrıldı. Durum, «ileri Demokrat Cephe» sekreteri Nail Vahdeti Çakırhan tarafından Dr. Şefik Hüsnü'ye aksettirildi. Hüsamettin Özdoğu görevinden azledilerek yerine Mehmet Bozer Sekreter oldu.

Esad Adil Müstecaplıoğlu, Dr. Şefik Hüsnü Değmer ile vardığı mutabakatı nazarı dikkate almayarak, Dr. Şefik Hüsnü'ye haber vermeden 14 Mayıs 1946'da «Türkiye

Sosyalist Partisi»ni kurdu. Bunu bir emrivaki kabul eden Dr. Şefik Hüsnü de illegal kadro dışındaki sosyalist ve Komünist Sempatizanları, «Türkiye Sosyalist Partisi»ne kaptırmamak için 19 Haziran 1946'da «Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi»ni kuruverdi. Her iki partinin faaliyeti, 16 Aralık 1946'ya kadar sürdü; Sosyalist (Komünist) partiler sıkı yönetim tarafından kapatıldı.

«Türkiye Sosyalist Partisi» organları «Gün», «Gerçek» dergileri ile «Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi»nin organları «Yığın» ve «Sendika» Dergilerinde, yürütülen taktik ve stratejik görüşler acaba neydi? Kısaca bunun üzerinde durmak gerekir.

T.S.P.'nin Tezleri :

Esad Adil Müstecaplıoğlu, kendisine gelene kadar geçen sürede T.K.P.'nin davranışını tenkid ediyordu. Zira ona göre sosyalist partiler merhalesinden geçilmeden, Komünist Partileri kurmak yersizdi. O'nun için Parti, mutlak olarak illegal teşkilâtlanmadan sakınmalı, işçileri tahrik ederek onları felâkete sürüklememeliydi. Diğer taraftan sendikalaşma Türkiye mikyasında tepeden inme olmalı, mahallî sendikalar, yukarda kurulmuş federasyonlara bağlanmalıydı.

T.S.E.K.P.'nin Tezi :

Dr. Şefik Hüsnü Değmer disiplinli bir partinin illegal plâtformda devamını savunuyordu. Demokrasi denemesi yeniydi. C.H.P. iktidarının tutumuna güvenilerek bütün illegal kadroları lağvedip, legal kadrolara dönüştürmek yersizdi. Nitekim, T.S.E.K.P.'ne, illegal parti üyelerinin pek çoğu alınmadı. Ayrıca Dr. Şefik Hüsnü Değmer, «Sendika» gazetesinde yazdığı imzasız yazılarla Esad Adil'in yukardan sendika kurma tezine karşı tezler ileri sürdü. Sendi-

kaların yukardan aşağı kurulması anti demokratikti. Sendikalar, Tabandan yukarı teşkil edilmeli, taban teşkilâtları birleşerek Federasyon, oradan da konfederasyonlar kurmalıydı.

Nitekim, her iki sosyalist parti, liderlerinin tezlerine yatkın Sendikalar kurdular. Ve her iki partinin mensupları birbirlerini polislikle suçlayarak, 16 Aralık 1946'ya kadar bir soğuk harbi sürdürdüler. Bilhassa Esad Adil Müstecaplıoğlu kanadı, komünistler tarafından adamakıllı tecrid edildi. 1946 tevkifatı, Dr. Şefik Hüsnü Değmer'in T.K.P., I. Sekreterliğinin sonu oldu. 1947'den itibaren, partide aktif liderlik rolünü Zeki Baştımar aldı (19). Ve bu tarihten sonra Türk solları arasındaki derin çatlak günümüze kadar gelerek, TİP'in, III. Genel Kongresinde noktasını koydu.

TÜSTAV

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1947 - 1051 Arası T.K.P.'de Hizipleşme ve Liderlik Kavgası

Türkiye Komünist Partisinde, liderlik kavgası, daha Dr. Şefik Hüsnü Değmer zamanında pasif bir şekilde başlamış; Dr. Şefik Hüsnü Değmer'in ölümünden sonra (1958), Parti lider kadrosunun ve üyelerinin hapis ve sürgünde bulunmaları sebebi ile durgunluk göstermiş; 1963'-te Zeki Baştımar'ın Doğu Blokuna kaçmasından ve Sovyetlerce T.K.P., I. Sekreterliğine getirilmesinden sonra su yüzüne çıkarak, günümüzdeki, gurupların karşılıklı itham ve kavgalarının başlamasına sebep olmuştur.

Liderler ve taraftarları arasındaki çekişmeler; basına ve «Bizim Radyo» gibi, Moskova'nın propaganda organlarına intikal eden yazılar; bu küçük araştırmamızda başvurduğumuz temel belgelerdir. Bugünkü liderlik konusunda savaşanlardan biri Mihri Belli, diğeri Zeki Baştımar'-dır. Zeki Baştımar Moskova'da, Mihri Belli ise Türkiye'-dedir.

T.K.P., Merkez Komitesi içinde, son yıllara kadar süren kavganın tohumları, CEPHE programının uygulanışı sırasında ekilmiştir. Dr. Şefik Hüsnü Değmer, 1939'dan 1944 sonuna kadar T.K.P.'nin faaliyetleri hakkında Moskova'ya yazdığı raporda (20) T.K.P. Merkez Komitesindeki bu farklılık hakkında söz etmemiştir. Buna rağmen, Dr. Şefik Hüsnü Değmer, daha başlangıcında bunun farkına varmış, mezkûr raporunda (21) : «İdareci kadro mensup-

larından, tedhiş ve tevkiflerden yakayı sıyırmış olanlar ve bunlar meyanında bir sene kadar evvel SAKO (*) işlerine alınmış (Merkez Komite) **genç bir mücahit** büyük yararlıklar göstermiş, evvelâ arkadaşlarının maneviyatını kuvvetlendirmeğe ve sonra da yeni şartlara göre, harekete yeni bir veçhe vermeğe muvaffak olmuştur.» demekle, Zeki Baştımar'ı Moskova nezdinde teskiye etmişti.

Dr. Şefik Hüsnü Değmer'in «Genç bir Mücahit» dediği kimsenin Zeki Baştımar olduğunu, mezkûr şahsın 1944 tevkifatında 11 ay mevkûf kalmasına rağmen, delil yetersizliğinden tahliye edilmesi ve Ankara'da 1944'ten sonra T.K.P.'yi idare edişinden anlıyoruz. Bu «Genç Mücahit» Mihri Belli olamaz. Çünkü Mihri Belli 1946 yılına kadar hapis yatmış, 1946 - 1950 arası, yurt dışına kaçmıştır. Şefik Hüsnü Değmer ise T.K.P.'ye yeni veçhe veren «Genç mücahit»ten bahsetmektedir.

Zeki Baştımar ile Bihri Belli arasında başlayan Cephe politikasının uygulanışı ile ilgili taktik farklar, giderek, strateji bölünmesine kadar varmış; liderler çevresinde başlayan çekişme, içinde bulunduğumuz yılda (1968), partizanlar arasında baş göstermiştir.

O halde, taktik farkların belirmeğe başladığı 1944 yılına tekrar dönebiliriz.

T.K.P., 1944 yılına kadar yeraltı teşkilâtını tamamlamış ve bunun sonucu olarak, illegal faaliyeti, Legal faaliyetlere intikal ettirme hazırlıklarına girişmiştir. İlk defa illegal olarak «Faşizm ve Vurgunculuk Aleyhinde Geniş Cephe» hareketi ile, bu teşkilâtın diğer bir kolu «İleri Gençlik Birliği» 1943-1944 yıllarında faaliyete geçmiştir.

(*) Santral Komite

Her iki hareketin de lideri, İstanbul'da, Mihri Belli'nin olduğu anlaşıllıyor (22). Her iki teşkilâtın da amacı, illegal hareketi legal hareketler haline dönüştürmekti. 1944 te Ankara Yedek Subay Okulunda, T.K.P. ile ilgili bir bültenin, bir öğrencide bulunması ile başlayan gizli parti tevkifatı, Mihri Belli ve arkadaşlarının Süleymaniye Camiinin iki minaresi arasında «Faşizm ve Vurgunculuk Aleyhinde geniş cephe» teşkilâtının faaliyeti cümlesinden olan (Saraçoğlu Hükûmeti Faşisttir) sloganını ihtiva eden bir flâmayı asarken yakalanmaları üzerine, «İleri Gençlik Birliği» teşkilâtını da içine alarak genişledi.

«Faşizm ve Vurgunculuk aleyhinde Geniş Cephe»nin bayrak çekme hadisesi, tamamiyle Konspratif çalışmanın sonucu idi. Oysa «İleri Gençlik Birliği» 1944 Haziranında yayınladığı kuruluş bildirisi ile (23) «Artık yüksek tahsil gençliğinin ilham ve iradesini hakkıyle temsil eden, talebe meselelerini halletmede enerji ile, beceriklilikle hareket edebilen ve bilhassa inkilâba aykırı cereyanların üniversite muhitinde tahribatına engel olabilen, Kemalist inkilâbımızı en ileri manası ile benimsemiş bir inkilâpçı teşkilât olarak vazifelerini müdrik, uyanık ve mücadeleci bir ruhla vazifeye atılmaktan yılmayan, bir ileri Türk Talebe Birliğini, Kemalist Anayasamızın bize bağışladığı demokratik haklardan faydalanarak korumak bir zaruret haline gelmiştir» diyerek legal Komünist bir öğrenci gençlik Derneği kurmak istemini belirtmiştir. Nitekim İkinci Dünya savaşının müttefikler lehine bitişi üzerine, 2 Temmuz 1946'da «İleri Gençlik Birliği»nin 1944 Haziran'ında tasarladığı dernek ilkin «İstanbul Üniversite ve Yüksek Okullar Öğrenci Birliği» ismiyle kurulmuş, bilâhare, bu teşkilât «İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği» ismini alarak, faaliyetini 1951 yılına kadar sürdürmüştür. 1946 - 1950 arası, Mihri Belli'nin taktik ve stratejisini uygulamış olanlar Mihri Belli fraksiyonuna mensup

Militantlar idi. Zeki Baştımar'ın 1949 Eylûl'ünde İstanbul'a T.K.P. icra komitesi sekreteri olarak gelişi ile, dernek bir ara Dr. Sevim Tarı vasıtasıyla onun kontrolüne geçer gibi olmuşsa da; Mihri Belli'nin gizli bir şekilde Türkiye'ye gelişinden tevkif edildiği tarihe kadar tekrar bu gençlik teşkilâtını re'sen yönetmiştir.

CEPHE POLİTİKASI İÇİN ANKARA'DA ZEKİ BAŞTIMAR'IN TEŞEBBÜSLERİ

«İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği»nin faaliyetine paralel olarak Zeki Baştımar'da Ankara'da «Türkiye Gençler Derneği»ni legal bir teşkilât olarak faaliyete geçirmiş (Aralık 1946) tir. T.G.D. 1949 yılına kadar, fazla bir faaliyet gösterememiş, İdare Hey'eti içinde strateji konusunda meydana çıkan anlaşmazlık, 1949 yılında Derneğin kendi kendisini feshetmesi ile son bulmuştur. Bilhassa Mihri Belli Franksiyonunun Ankara temsilcisi Şevki Akşit'in Derneğin Genel Sekreteri oluşu, dernek içi çatışmayı son haddine vardırmış; Behice Boran ve Zeki Baştımar'ın uzlaştırma gayretlerine rağmen Dernek Genel Başkanı Nezihe Araz Dernekten istifa edip, İstanbul'a göçmüştür.

İstanbul'da, 12 Mayıs 1950 de teşekkül edip, 28 Temmuz 1950 de Kore Savaşı dolayısı ile giriştikleri hareket üzerine kapatılan ve mensuplarından Behice Boran, Adnan Cemgil, Nevzat Özmeriç, Vahidettin Barut, Reşat Sevinçsoy, Osman Fuat Toprakoğlu'nun mahkûmiyetleri ile son bulan «Türk Barışseverler Cemiyeti» ise, doğrudan doğruya Zeki Baştımar'ın kontrolündeki legal bir teşkilâttı.

Mihri Belli ve Zeki Baştımar'ın yönettikleri gençlik teşkilâtları arasındaki farklar:

1944 Tevkifatında belirmeğe başlayan ve günümüze kadar süren ve açık bir strateji ayrılığına yol açan iki lider arasındaki farklılaşmak, her iki liderin mizaç ayrılığı olarak belirdiği gibi, bilhassa Mihri Belli'nin 1946 - 1950 arası esrarengiz yurt - dışı gezisi sırasındaki muhtemel temasları ile de karakterize edilebilir. Mihri Belli, tahminlere göre Cezayir, Fransa, Moskova, Pekin'e kadar uzanmış, hatta, rivayet edildiğine göre Kuzey Kore'de, Türk askerine karşı kızılların yürüttüğü propaganda savaşını idare etmiştir. Ayrıca, Mihri Belli'nin, A.B.D.'den, 1939 yılında Türkiye'ye geliş şekli de esrarengiz bir mahiyet arzetmektedir. Mihri Belli Büyük Okyanus'u aşarak Çin'e uğramış, oradan da muhtemelen Moskova'yı ziyaret ettikten sonra Türkiye'ye gelmiştir. 1939 da Ahmet Emin Yalman'ın «Vatan» gazetesinde, seyahat hatıralarını bir seri yazı halinde neşretmiştir. Tevkif edildiği 1944 yılına kadar İstanbul İktisat Fakültesinde asistanlık ve Doçentlik yapmıştır.

Bu özetten çıkaracağımız sonuç şudur ki, Çin'i de gördükten sonra Mihri Belli, Moskova stratejisinden ayrı bir yol tutmuş; 1962 Çin - Sovyet ayrılışından sonra kesin bir şekilde Stalinist bir politikayı tercih etmiştir.

Zeki Baştımar ise, ilk defa Moskova'ya gidişinden, 1963 yılında tekrar yurt dışına kaçışına kadar, Moskova'nın sadık, uysal, mutemet bir adamı olarak faaliyet göstermiştir.

Mihri Belli'nin, hunhar ve gözüpek bir insan olmasına karşılık, Zeki Baştımar, uysal, müzâkereci, temkinli ve tedbirli bir yaradılışa sahiptir.

İ.Y.T.G.D., bütün faaliyetlerinde, şartlar ne olursa olsun sokağa dökülmekten çekinmemiş, gözünü budaktan esirgememiştir. Öte yandan Ankara'daki T.G.D.'de Zeki

Baştımar'a bağlı olan gurup, devamlı bir şekilde, Şevki Akşit liderliğindeki, Mihri Belli fraksiyonunu frenlemeğe çalışmış; hatta bir ara Şevki Akşit'in Dernek Sekreterliğinden atılması cihetine dahi gitmiştir.

T.K.P.nin Ankara gurubu, 1951 tevkifatına kadar Zeki Baştımar'ın stratejisine bağlı kalmış, İstanbul teşkilâtı ve bilhassa Öğrenci ve aydınlar gurubu ise Mihri Belli'nin kontrolünde faaliyet göstermiştir.

1951 - 1952 Tevkifatı ve İki Lider Arasındaki Kavganın Patlak Vermesi

26 Ekim 1951 tarihinde Dr. Sevim Tarı'nın Marsilya'ya hareket ederken Galata'da tevkifi ile başlayan ve hemen büyük bir çözülme ile genişleyen T.K.P. ilgililerinin toplanması, illegal partiyi bütün normları ile meydana çıkarmış oldu. Dr. Sevim Tarı, Polise ve askerî sorgu yargıcına güçlük çıkarmadan, tahmin ve yorumları da kapsayan 176 daktilo sayfalık ifadesi ile, kendi faaliyet sınırı içinde, bütün teşkilâtı ele verdi. Dr. Sevim Tarı'nın, İ.Y. T.G.D. içindeki gurubu ile irtibatı, geniş bir isim listesini ihtiva ediyordu. Tahkikatı yürüten ilgililer, Dr. Sevim Tarı'dan bunu kolaylıkla sağladılar ve onun verdiği ifadelere dayanarak, parti genel sekreteri ve Merkez İcra Komite Sekreteri olduğu anlaşılan Zeki Baştımar üzerinde durdular. Dr. Sevim Tarı'dan sonra başta Zeki Baştımar olmak üzere, Merkez Komite üyelerinden Mehmet Bozışık (Boz Mehmet), Halil Yalçınkaya (Zileli Halil); Yedek Merkez Komitesi üyelerinden İzmir Vilâyet Komitesi sekreteri Macit Bilge; İstanbul Vilâyet Komitesi Sekreteri Tevfik Dilmen, Ankara ve İstanbul vilâyet komitesi sekreteri Kemal Ergin; ayrıca Ankara Vilâyet Komitesi Sekreteri Ömer Lütfü Tuncay; Ankara Vilâyet Komitesi üyesi Enver Gökçe, Kenan Bekir Yaşlıçam, İzmir Vilâyet Komi-

tesi üyesi Ahmet Bilge; İzmir, İstanbul, Ankara vilâyeti parti üyelerinin % 90'ı yaptıkları geniş açıklamalarla, T.K.P.'nin bütün seksiyonlarını ele verdiler.

Bu tevkifatta, Mihri Belli, sorgusu sırasında direnmiş, yakınlarından Şevki Akşit'te konuşmamıştı.

Cazevinde, partiyi ilk ele veren Dr. Sevim Tarı ile Mihri Belli arasında bir arkadaşlık başladı. Bu durum Mihri Belli'nin mevkuf parti üyeleri nazarındaki itibarlı durumuna tesir etmemekle beraber; Dr. Sevim Tarı'nın duruşmalar sırasında Mihri Belli'ye hitaben yazılmış mektubunun mahkeme hey'etinin eline geçmesi durumu değiştirdi. 1968 yılında, karşılıklı suçlamalarda bilhassa bu mektup önemli rol oynadı (24).

Dr. Şefik Hüsnü Değmer yönetimindeki 1946 teşkilâtlanmasının verdiği fireler, işlenen taktik, strateji hataları, Legal - illegal aparatlara pek çok polis ajanının sızması; Zeki ve Mihri arasındaki liderlik kavgasını kızıştırdı. Dr. Şefik Hüsnü Değmer'den sonra T.K.P.'nin I. Sekreterliğine, 1949 Eylûl'ünde Zeki Baştımar getirildi. Bu tâyin şüphesiz Moskova'nın körü körüne uydusu olan T.K.P. merkez Komitesi tarafından değil, herhalde Moskova'nın tavsiyelerine uyularak yapılmıştı. Zeki Baştımar Rusya'da KUTV'da (Komunistitcheski Universitet Troujenika Vostoka) okumuştu. Mihri Belli ise İstanbul Amerikan Koleji mezunu olduktan sonra öğrenimini A.B.D. de yapmıştı.

Mihri Belli, 1954 Mahkemesine intikal eden, Cihangir'de aktedilen bir Merkez Komite toplantısında (1951), Dr. Şefik Hüsnü Değmer'i 1946 yılındaki hâtalarından dolayı şiddetle tenkit etti (25). Dr. Şefik Hüsnü Değmer, Komünist ususlü bir günah çıkarma ile hâtalarını kabul etti. Zeki Baştımar bu toplantıda iki tarafı uzlaştırıcı tekliflerle ortaya çıktı. Fakat durumu değişmedi. Çünkü Mihri

Belli için birinci derecede hedef, Dr. Şefik Hüsnü Değmer değil, Zeki Baştımar'dı. Zeki Baştımar'da bunun farkındaydı.

İki lider arasındaki çatışma 1951 - 1952 tevkifatının gösterdiği seyr üzerine aleniyete döküldü; karşılıklı suçlamalar, çatışmalar «Harbiye Askerî Cezaevinde»de cereyan etti. Mahkemede gerek Zeki Baştımar, gerekse Mihri Belli birbirlerini ağır şekilde suçladılar (26).

Bu karşılıklı suçlamalar, günümüze kadar intikal etmiş, «ANT», «Türk Solu», «Sosyalist» Dergilerinde, Abidin Dino, Yaşar Kemal, M. Mimoğlu, Şevki Akşit yazılar yazmışlar; Mihri Belli bir risale kaleme almış (27), Zeki Baştımar, «Yeni Çağ»a bir ilâve çıkartarak savunmasını bastırmış; bununla da yetinmiyerek, Ocak 1968 tarihinde T.K.P. Merkez Komitesine bir bildiri yayınlatarak Mihri Belli'yi itham etmiştir (28). Bildiride şu ilgi çekici satırlar yer alıyordu (28-A).

«(...) Ne uzun yıllar süren ağır, illegal çalışma şartları, ne durmadan sertleşen baskı ve terör havası, ne çeşitli işkence metodları, ne provakasyonlar, ihanetler, hiç bir şey Türkiye Komünist Partisi, emekçi sınıfların haklarını, memleketin gerçek millî menfaatlerini savunmaktan alakoymadı. Türkiye Komünist Partisini cephe taarruzları ile yıkamayan işçi sınıfı düşmanları, onu içinden yıkma taktiğine başvurdular, uzun ve çetin mücadele yıllarının yorgunluğunun yılgınlığına düşmüş, dejenere ve deklâse olmuş veya türlü yollardan işçi hareketine musallat edilmek istenmiş maskeli ajanlarda bir destek aramaya ve bu kanalla Türkiye'de illegal faaliyetin hıyanet olduğu fikrini yymağa kalkıştılar.

Türkiye Komünist Partisi, 45 yılı illegal çalışma şartları altında geçen 48 yıllık faaliyeti boyunca saflarına sız-

maya ve çalışmalarını felce uğratmaya çalışan bu çeşit yabancı senet ve gizli servis ajanları ile provakatörlerle savaştı, savaşmakta devam ediyor. Özellikle emperyalizmin memleketimizi bir harp ocağı, bir anti-emperyalist mücadelesinin geniş halk yığınlarını sardığı son yıllarda, Amerikan emperyalistlerine bağlı gizli servislerin, Türkiye Komünist Partisine karşı ilgisi bir hayli artmışa benziyor. Emperyalizme ve gericiliğe karşı demokratik milli cephe şiarının Türkiye'de bayraktarı olan Türkiye Komünist Partisine ve genel olarak işçi hareketine cepheden saldırılara paralel olarak, onu içten kundaklama ve parçalama yeltenişlerine hız verilmiştir.

Komünist Partisine karşı seri halindeki provakasyonları ile tanınmış, partiden atılmış veya ona hiç bir zaman girememiş ajanları bile yeniden ödevlendirmişlerdir. Bunlar, düşürülmüş maskelerini yeniden takınarak, komünist ve işçi hareketinde kendilerine yer edinmeyi, fakat komünist partisinin faaliyetini, yani onun emperyalizme gericiliğe karşı ve emekçi sınıfların menfaatleri uğrundaki mücadelesini zararlı ilân etmeyi Türkiye Komünist Partisi yöneticilerine, ömürlerini emekçi halkın dâvasına bağlamış bütün namuslu ve aktif komünistlere çirkef atmayı, legal işçi kuruluşlarını yürürlükteki anti-demokratik kanunların yasakladığı illegal faaliyetlerle ilişkili göstermek için en kaba yollara başvurarak resmi çevrelere jurnallemeyi başlıca iş edinmişlerdir. Bu provakatörler ve ajanlar Komünist Partisinin sıkı bir baskı ve takip altında bulunmasından faydalanarak ve bunu fırsat bilerek, polisin teşvik ve himayesi altında görevlerini pervasızca yerine getirmektedirler. »

«Bizim Radyo» 4 Şubat 1968 tarihli yayınında (29) yaptığı yorumda Mihri Belli'yi hedef alarak şunları söylemiştir :

«... Türkiye Komünist Partisine ihanet etmiş, yargılamalarda, komünistlerin duruşmalarında, cezaevlerinde, poliste bin bir çeşit provakasyonlar yapmış provakatör oldukları Türkiye Komünist Partisinin Basın - Yayın organları ile açıklanmış dejenere kimseleri, Polis, A. P. Hükûmeti, Milli İstihbarat Teşkilâtı yeniden işe koşmuştur. Bunlar şu son bir iki yıl içinde baltalama eylemlerine, komünist hareketi ve işçi ve sendika hareketlerini ulusal bağımsızlık direnişini, özellikle bütün ilerici güçlerin cephe birliği eyilimlerini daha filiz halinde ezmek için ortaya atılmışlardır. **Bu eli beratlı polis ajanlarından bazıları provokasyonları, jurnalciliklerini baskın yoluyla, yahut noterlikler yoluyla yapmaktadırlar.** Kimisi kendisini ilerici yazar, polisle çarpışan 36 saatlik kahraman gösterir. **Kimisi de, ilericilerin seminerlerinde bilgiçlik taslar, kendisini işçi ve sosyalist hareketin komünist hareketin ağa babası sayar.** Fakat hepsi birden, polisi de Sükan'ı da, Tural'ı da, bu T.K.P.'den çoktan kovulmuş, ya da o'nun saflarına hiç bir zaman alınmamış olan sicilli provokatörlerle elbirliği işbirliği ile ilerici güçleri ve örgütleri içerden parçalamaya çalışıyorlar..»

Zeki Baştımar'ın kontrolünde ve direktifinde yapılan bu konuşmada ilericilerin seminerlerinde «bilgiçlik» tasladığı, «kendisini komünist hareketin ağa babası sayar» dediği kimseyle, «bazıları, jurnalciliklerini... noterlik yoluyla yapmaktadır» dediği kimse, **Mihri Belli**'nin ta kendisidir. Bilindiği gibi Mihri Belli, Siyasal Bilgiler Fakültesinde yaptığı bir konuşmada, sol hareketin stratejisinden bahsetmiş; Komünist Partisinin «ağa babası» olduğunu ihsasen bildirmiştir. Ayrıca TİP'in stratejisini tenkid eden bir mektubu noter kanalı ile TİP liderlerine ulaştırmıştır. Bu bültenden anlaşıldığına göre T.K.P.'den kovulmuş olan kişi de Mihri Belli olsa gerekir. Bu güne kadar, T.K.P.'den kovulmaların önemli bir rolü olmadığını

bu konuyla ilgilenenler bilirler. Dr. Şefik Hüsnü Değmer'in 1930'larda Partiden ihraç ettiği isimlerden Nazım Hikmet, Hamdi Şamilof (Alev), Hüsamettin Özdoğu, uzun yıllar illegal partinin drijanlığını yapmışlardır.

Mihri Belli'nin yakınlarından Şevki Akşit, daha 1967 yılı Temmuz'unda, Zeki Baştımar'dan şu uslûpla bahsediyordu (30):

«... Yeri gelmişken, yerli ve yabancı basında sık sık boy gösteren 1951 tevkifatı çığırtkanlarından Zeki Baştımar'ın adını zikretmekte fayda vardır. Kadınlı - erkekli bir yığın vatanseverin en verimli çağlarında saf dışı edilmelerinde büyük rol oynamıştır. Tiksinti duymadan ağıza alınmayan bu isme yazımızda daha fazla yer veremiyeceğiz...»

Şevkit Akşit, Abidin Dino'nun 28 Mayıs 1968 tarih ve 74 sayılı «ANT»a Paris'ten gönderdiği «Niçin TİP» başlıklı yazısına Zeki Baştımar'la ilişkin şu cevabı veriyordu (31) :

«...A. Dino, Türkiye'deki sosyalist hareketlerin tarihine de değinmeyi boşlamamış nedense. Sivrilmiş kişilerin birbirlerine düşürülmesiyle özetleyiveriyor işi. Bu sivrilmiş kişiler boş kavgalarla, birbirlerini itham ediyorlar. Bundan yararlanan polis, toptan tevkiflere girişiveriyor onca.

Ayni abartma ve yanıltma yönetimini bir de burda denemiş A. Dino. «sivrilmiş kişi» deyimi üzerinde kısaca duralım. Sosyalist eyleme katılacakların ayni hizada durmalarını gerektiren bir kural olmadığına göre, doğal olarak yetişkenliğine, bilgisine, yürekliliğine İlh. göre eyleme katılanların sorumluluğu değişecek. Bazıları daha önemli görevler yüklenecektir. Dino nedense bu kişileri «sivrilmiş kişiler» olarak niteliyor.

Tevkiflere gelince : Kavgaya çıktın mı, yenmek de yenilmekte doğaldır. Hele tevkif edilmek, en doğalı. Her yenilgiden alınacak ders, yenmek için gerekli ortamın hazırlanmasında önemli bir etken olur. Bu işin başka yolu, başka reçetesi de yoktur. Gerekli dersi verebilecek çapta yenilgi yaşantısının yokluğu, bir başka deyimle, yeteri kadar bilenmemiş olmak, ancak tutarlı bir eleştiri konusu olabilirdi. **Fakat o zamanda çoğu ölmüş bulunan devrimcilerimize saygısızca dil uzatacak yerde, Dino'nun iğneyi kendisine batırması** gerekirdi.

Sosyalist eylem yalnız dış çatışmalar değil, ne kadar ağır koşullar içinde olursa olsun, ayni zamanda iç çatışmaların da etkisinde, bir yol izlemek zorundadır. Provokatörler, ajanlar harekete daima sızmak istiyeceklerdir. Bunlar bazıları saptanacak, bazıları da, ne kadar dikkatli olunursa olunsun, zaman zaman sızmak başarısı gösterecektir. Hele bazı tevkifler sonucu, eylem yeteneksiz ellerde kaldığında bu ajanların, provokatörlerin sızması yaygın bir nitelik de kazanabilir. Ve bunun sonucu birtakım geniş tevkifatlar da doğabilir. Ama, Dino'nun dediği gibi sivrilmiş kişilerin aralarına fit sokup, onların birbirleri hakkında karşılıklı ithamlar yapmasını sağlayarak geniş tevkifler yapılmış olduğu hikâyesi sadece çirkin bir imgelemin ürünüdür.

Hapishanelerde bile bu sivrilmiş kişiler arasında akıl almaz, bilince sığmaz töhmetler, afarozlar dışa vurmuş, polisin ekmeğine yağ sürmüştür. Lâflarına gelince : Burada, yaşla kuruyu ayni fırına atıverme yöntemini uyguluyor Dino. Okuyucu da sanacak ki, Dino da bu tevkifatta vardır. Dino bu tevkifatta olmadığı gibi hiç bir tevkifatta da olmamıştır. Okuyucunun aklına hikâyeyi sonradan dinlemiş olması gelebilir. Oysa Dino, tevkifat başladıktan sonra. pasaportunu almış, Paris'e atmıştır kapağı. Neyse,

bir yolunu bulup öğrendi diyelim. Ama çirkin bir yol bulduğuna değinmeden geçemeyeceğiz :

Bir an için kendinizi 1952 de Harbiye Askeri Ceza Evinde düşününüz. Tutuklamalar başlıyalı iki yıl olmuştur. Bazılarınız bu iki yılın 3 - 4 ayını, bazılarınız 6 - 12 ayını, bazılarınız 24 ayını İst. Emniyet Md.lüğü Birinci Şubesinin işkence hücrelerinde geçirmiş olsun. Soruşturma sırasında diyelim ki polis sanıkların bazılarından kendilerini ve arkadaşlarını üç yıldan on yıla kadar hapis cezasına çarptıracak tutanakları imzalatmaya başlamamış olsun.

Savcı, yukarıda adı geçen tutanaklara, ajanların ve provokatörlerin raporlarına dayanarak iddianamesini vermiş olsun. Her koyun kendi bacağından asılır, anlayışının hiç de geçerli olmadığı bir ortamda, yüzlerce sanığı ve tutuklusu bulunan bu kollektif mahkeme başladı başlayacak diyelim.

Sanıkların en yaşlılarından Dr. Şefik Hüsnü ve Fuat Reşat, I. Şubede tazyik altında imzalatılmış olan tutanakların tümünün, duruşmalarda reddedilmesini, sağlık veriyorlar diyelim. Her ikisi de I. Şubede iki yıl tazyik görmüş ve tutanakları imzalamaktan kaçınmış olsunlar. Buna mukabil bir «sivrilmiş kişi» Z. Baştımar -bu deyim ancak bu tıynette kimseler için geçerlidir- yukarıdaki teklife karşı çıkıyor, adı geçen tutanaklardaki ifadelerin tevil yollu kabul edilmesini öngörüyor olsun. Kendisi de I. Şubede iki yıl kalmıştır ama daha ilk günden itibaren-tutanakların tarihinden anlaşılıyor. olsun- imzaladığı ifadeler, yüzlerce sayfayı bulmakta ve iddianame için önemli bir dayanak olmaktadırlar diyelim. Ve savcı da, sanıkları suçlarken bu tutanakların sayfa numaralarını sık sık tekrarlıyor olsun.

Çoğunluk Dr. Şefik Hüsnü ve Fuat Reşat'ın sağlık verdiği davranışı benimseyip, adı geçen tutanakları reddedecek diyelim. Zeki Baştımar bütün ısrarlara, sert tartışmalara rağmen, tutumunu değiştirmiyor, üstelik sanıklar arasında kendi görüşüne taraftar bulmaya çabalıyor, diyelim. Dino'ya göre boş yere içerdekilere göre kaçınılmaz çatışmalar olacak ve Zeki Baştımar tecrit edilip, çaresiz kaderine terkedilecektir diyelim.

Hapishanede bile, iç çatışmaların bazen zorunlu olabileceğine bu küçük örnek, bilmem yeterli bir kanıt mı?...

Aradan uzun hapislik yılları geçecek, Zeki Baştımar yaktığı canların hesabını vermeden, sırra kadem basacak diyelim. Günün birinde yurt dışındaki ünlü bir ressamımız çıkacak, sömürü düzenine karşı, bütün hayatını cömertçe harcamış ve Menderes Faşişmine karşı tekrar canını dişine takmış tarihi kişilerimizi «sivrilmiş kişiler» deyimi altında, «cadı kazanına» sokmağa yeltenecek, o devrin genç işçi ve talebelerini de ziyan olmuş bilinçsiz araçlar olarak yorumlayacak, bizim de ellerimiz armut toplayacak ve geçmişimizin mirasyedice harcanmasına seyirci kalacağız. Öyle yağma yok».

Abidin Dino, M. Mimoğlu ile Şevki Akşit'e, 2 Temmuz 1968 tarih ve 79 sayılı «Ant» Dergisinde verdiği cevapta, Dr. Sevim Tarı (Belli)'nin Mihri Belli'ye verdiği mektubun yakalanmasını zikrederek şöyle diyordu :

«Hapiste yatanları karaladığım iddiası düpedüz uydurma; Açık seçik olarak şu satırları yazmadım mı? Türkiye'de provokasyonlar tarihi yazılacak olsa görülecektir ki, en çok kullanılan yöntemlerden biri, sosyalistleri düzme ithamlarla tutuklamak olmuştur.

1952 yıllarında içerde olup bitenler sadece Akşit'in anlattıklarından mı ibaret? O sırada gazeteler hapishane

içinde yakalanan mektuplaşmalardan bahsetmişlerdi, bunların aslı faslı yok mu? Geçmişin, bu aydınlanması gereken çapraşık sorunlarını, geleceğin genç araştırıcıları bir gün elbette çözümleyeceklerdir. Sosyalist eylem ahlâkının unutulduğu günlerin tarihini yazarken, ak'la kara'yı ayıracak olan bu bilginler, gün olacak şaşkına dönecek, belki bu yolda saçları ağaracaktır. Belki 10, belki 20 yıl sonra rastlantıdan gözlerine ilişecek olursa bu satırlar, diyeceğim odur ki onlara, bizler âdeta sosyalist düşüncenin devrini yaşadık. Sosyalizme inandık ama, davranışta kimimiz çok gerilerden gelme acaip saldırganlık içgüdüleri ile düşmana değil, arkadaşlara saldırmayı mârifet sayıyordu..

Mimoğlu ile Akşit'e göre yaşlı sosyalistlere karşı saygısızlık ediyorum. Tutumum açık : Bu yaşlı kişilerin, yoksulluk ve ezgiler içinde düşüncelerine gösterdikleri bağlılığa karşı saygım vardır, hele Mimoğlu'nun dediği gibi, yarı yolda teslim bayrağını çeken'lerden bence de bir kat yeğdir onlar. Ama eylemde sosyalist ahlâka ve arkadaşlarına karşı işledikleri politik ağır suçlara karşı hiç mi hiç saygım yok.

Bu satırları yazarken dileğim eski defterleri karıştırmak değil; istediğim, eski günlerden gelme bulaşıcı hastalıkları genç kuşaklara sıçratma denemelerine engel olmaktan ibaret. Tepeden eski hastalık önünde susmak olmaz. Diyorum ki yepyeni koşullar ve eylemler içinde bulunan genç kuşağa, TİP'nin saflarında savaşırken, sizi memleket gerçeklerine dayanan somut eyleminizden şatafatlı sözlerle çelmek isteyenlere kulak asmayın.

İşte bakın, Mimoğlu ile Akşit'e göre TİP'liler: İlgili makamların izni ile sosyalizm yapmaktan rahatlık duyan kişilermiş...

Siz TİP'lilerin rahatlığı o kerteyi buluyor ki, yıllardan beri taşlanıyor, yerde sürükleniyor, tutuklanıyor, sopalanıyorsunuz ama saygı değerlere göre, baştan kara etme uzmanlarına göre, ağızlarınızla kuş tutsanız boş. Zâhir mecliste TİP'e yöneltilen saldırılar da birer şakadan ibâret. Emperyalistlerin, kompradorların ve ağaların akıl almaz çapta yüklenmeleri «rahat» etmeniz içindir, bütün bunlar kimi «solcu»nun yüzünde, iğreti bir sırıtıştan başka bir yankı uyandırmıyor. Bre insaf!

Mimoğlu ile Akşit, size bir sözüm daha var: Yamacınızda birdenbire beliren kimi yeni dostlara karşı uyanık olun. Eskiden solculara falaka çekerlerdi, onları hapsederlerdi, sürerlerdi, şimdi ise pek de iltifat ediyorlar, sebebini hiç düşündünüz mü? Kimi belirtiler TİP'i yıkma umudu ile sizinle işbirliğine giriştiklerini düşünmeme yol açıyor. Belki hepsi öyle değildir, içtenlikle sosyalizme giden yolda yardımcı olmak dileğindeler, eğer öyle ise, anlaşılması zor olan şey, TİP'e karşı tutumlarıdır.

Benden söylemesi: gözünüz kararıp Türkiye'nin biricik sosyalist örgütünün bütünlüğüne saldırırken dikkatli olun, geçmişteki ağır yanılmaları tekrarlarsanız, bu kadarı fazla».

Şevki Akşit, A. Dino.nun bu yazısını karşılayarak, Zeki Baştımar'ı polislikle suçladı, ve Sevim Tarı'nın mahkemenin eline geçen mektubunun savunmasına girişti (32):

«... Bundan önceki cevabımda, 1952 de hapishane içindeki çatışmaların ibret verici kaçınılmazlığına küçük bir örnek vermek zorunda kalmıştım. Yukardan bir pozla, yıpratıcı yaşantılarımızı sorumsuzca kınamanız bu tepkimde etken olmuştu. İkinci yazınızda da yakalanan mektup olayını kurcalıyorsunuz. Bu kurcaladığınız olayın, çatışmaları kaçınılmaz hale getiren bir yönü yoktu. Geçen cevabımızda verdiğim küçük örneğin bir sonucuydu. Köp-

rüler atılmıştı zaten. Bir başka deyimle, kurcaladığınız olay tazyik altında imzalatılmış tutanakların duruşmalarda reddedilmesine karşı çıkan Zeki'nin istismar konusu yaptığı, bir şaşırtmaca idi. Davadaki yeri de devede kulaktı. Yani bu tevkifata, Tarı, diye bir isim karışmamış olsaydı da, yine değişen bir şey yoktu. Geçen sefer açıkladığım nedenle Zeki'nin etrafıyla arası şeker renkti. Müdüriyetteki tutumuyla itibarını yitirdiği halde, etrafının da duruşmalarda bu yitik itibara uygun bir çizgide olmasını istiyordu. Örneğin, işkenceli tahkikatta, sorgu hâkimi olarak bulunan zatın, duruşmalarda savcı olarak karşımıza çıkarılmasına itirazda bulunmamıza katılmadığı gibi, katılanlarla da çatışıyordu. Aynı şekilde duruşmaların sivil mahkemelere geçmesini öngören ve bu nedenle askerî mahkeme heyetini reddeden teklifimize de karşıydı. Bu ve benzeri sorunlarda, özellikle Belli ile çatışma halindeydi. Uzatmayalım, Tarı ile yakın ilişkisi (nişanlı) olan Belli'yi yıpratmak için Tarı'nın müdüriyetteki tutumunu öne sürüyordu. Çünkü Belli'yi başka türlü yıpratamazdı. O da iki sene müdüriyette kalmış ama en hunharca işkencelere göğüs germişti. **Zeki'nin parmağına doladığı Tarı'dan müdüriyetteki tutumunu, yazılı olarak, geniş bir şekilde açıklamasını istediydik.** Bu, saygıdeğer yaşlı arkadaşlarımız ısrarıyla olmuştu. Yazılı açıklama Tarı tarafından verilirken tutulduydu, mektup hikâyesi budur. Zeki bu mektuptan yararlanarak iç çatışmaların seyrini değiştirmek için büyük bir gayret göstermiştir. Ve bazı safdilleri etkilemiştir de. En kötüsü bu arada fesatçılarımızın ekmeğine de yağ sürülmüştü. Oysa tutukluların hazırlık soruşturmasını olsun ilk tahkikat soruşturmasını olsun birbirlerine anlatmaları kadar doğal bir şey olmazdı. Doğal olmayan polisteki geçenlerin diğer tutuklulardan saklanmasıydı. Bu mektupta sadece tutanakların muhtevası ve onların hangi koşulları içinde imzalandığının hikâyesi vardı.

Ayni dam altında kalmamıza rağmen Zeki'den bu soruşturmaların hikâyesini öğrenmek mümkün olmamıştır. Hattâ dosya tetkikine çıkıncaya kadar, bazılarımıza, kendisini kahraman gibi göstermede, başarı da sağlamıştır.

Eski tevkifatların aksine, dosyaları incelememiz için, gerekli zaman ve mekânı, elde etmiştik. Yalancının mumu yatsıya kadar yanacaktı. En korkuncu Zeki'nin imzasını koyduğu ve duruşmalarda reddetmeğe yanaşmadığı tutanakların satırları arasında bazı sorulara: Bu hususu Hamdi Beye (Parmaksız Hamdi) şifahi olarak anlatmıştım deyip geçiştirilen cevaplar da vardı. «Geleceğin genç araştırıcıları»nı «Ak'la kara'yı ayırırken en çok Parmaksız'a anlatılan bu şifahi beyanların somut belgeleri hayrete düşürecektir...»

Şevket Akşit, daha da ileri girerek Abidin Dino'nun ajanlığına imâda bulunarak şöyle diyordu (33) :

«... Galiba ben sizi anlamsız yere fazla ciddiye almışım. Merak ettiğim bir taraf var. Acaba TİP yöneticileri, düğün yok bayram yokken, kendilerini, böylesine ateşli bir eda ile savunmanızı hoş karşılıyorlar mı? Mimoğlu'nun hakkınızda kuşkulu bir dille değindiği karanlık işlerle ilginiz sizin kuşak tarafından yaygın bir biçimde ve açıktan açığa iddia ediliyordu. O zamanın genç kuşağına sizinle ilişkilerde dikkatli olunması sağlık veriliyordu. Ayni kuşaktan geldiğiniz TİP yöneticilerinin hakkınızda olumlu bir kanı beslediklerini sanmıyorum. Sosyalizmin geçmişine karşı bir durum alma zorunluğu, eylemde hepinizi birleştiriyor zahir...»

Bu yazının yayınlandığı tarihte Yaşar Kemal'de Dino'yu savunan bir yazı kaleme almıştı (34).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1960'dan Sonraki Bölünmenin Fikir Plânı : Stratejik tezlerdeki ayrılıklar :

1951'den 1960, yılına kadar geçen dokuz yıllık süre, T.K.P.'nin, en hareketsiz, ölü devresidir. Cezaevlerinde ve sürgünde olanların dışında kalanlar, tam bir sükûta gömülmüşler; faaliyet daha ziyade aydın çevrelerde, edebî hareketler olarak sınırlanmıştır. Anlamsız şiir; umutsuzluk, sorumluluk, başkaldırma gibi kavramları; J. P. Sartre, A. Camus, F. Kafka gibi yazarları moda kılmış ;resimde abstre (soyut) ekol yaygınlaşmış, müzikte, klâsik câz'ın yanı sıra 12 ton sistemi (Atonal sistem) geçerli olmuştu. Gerçekten 1957'e kadar geçen sürede, kitapçı vitrinleri Paul Klee, Kandinsky, Picasso, H. Matisse, M. Chagall, gibi batılı burjuva ressamlarının irili ufaklı reprüdüksiyonları ile dolmuş; Kafka, Sartre, Camus'nün bazı eserleri tercüme edilmiştir.

1957 yılına kadar Sol'la ilişkin tek olay, Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın başarısız «Vatan Partisi» denemesidir. Diğer taraftan, Millî Muhalefet liderinin ortaya attığı «güçbirliği» tezi, solcularda bir kıpırdanmaya sebeb olmuş; meselâ, ana muhalefet organına —Ulus gazetesine— bir düzineyi aşkın solcu sızmıştır. Mihri Belli'nin en mutemed adamlarından biri, Muzaffer Erdost, «Ulus» gazetesinin aktif müstahdemleri arasındaydı. Naci Sadullah Danış, Cengiz Vurgeç takıma adıyla; Suat Taşer, Reşat Taus müstearı ile; Nijat Özön, Adnan Ufuk imzası ile; Aziz Nesin açık ismiyle «Ulus»ta yazılar yazıyorlar; gazetenin Yazı

İşleri Müdürlüğünü de aşırı sol sempatizanlarından İhsan Ada yapıyordu.

Diğer muhalefet partilerine de aşırı solcular sızmışlar, kilit mevkilerine yerleşmişlerdi. Meselâ, Niyazi Ağırnaslı, Faiz Turhan gibi bilinen isimler «Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi»nde söz sahibi olmuşlardı.

Fakat, Türk Solu'nun gelişmesine müsait zemin 27 Mayıs 1960 devrimi ile sağlanmıştır. Bu demek değildir ki, 27 Mayıs 1960 hareketi sola eygin bir harekettir. 27 Mayıs, demokratik bir anayasa, hürriyetlerin müessese-leşmesi müdahalesi idi. Böyle bir hareketle anayasanın öngördüğü ölçüde sağ harekette, solda elbette gelişecekti.

Türk Solu, 1960-1965 arasında, en parlak idealist ve heyecanlı devrini yaşadı. Bu süre içinde, profesyonel Komünistlerin, solun temsilcisi TİP'nin stratejik tezini, ilkin «Yön» Dergisinde eleştirmeye başlaması; fikir plânında geniş bir tartışmanın açılmasına sebeb oldu. Tartışmanın temel nedeni, daha önceki bölümde de işaret ettiğimiz gibi T.K.P.'liderliği idi. Fakat bu, militanlarca, TİP'nin Zeki Baştımar'a bağlı kanadının stratejisini eleştirme şeklinde ortaya atıldı. «Yön» Dergisi yayımlandığı sürede, belli bir fikrî seviyeyi muhafaza etti.

Profesyonel Komünistlerin —Mihri Belli ve gurubunun— TİP'nin profesyonel Moskovacı kanadına hücum ederken, Aybar'ı hedef almaları tabii idi. Çünkü Aybar, 22 Ağustos 1968'e gelinceye kadar Zeki Baştımar gurubu ile ittifak hâlindeydi. Aybar'ın çevresindeki, Moskovacı gurubun temsilcileri, Şadun Aren, Nihat Sargın, Behice Boran, Zeki Baştımar'ın mutemetleri olduğu kadar, Mihri Belli Kliğine de karşıydılar.

Dünya Komünist Partilerinde 1960'dan sonra Çatışan İki Tez :

1960'dan sonra, Dünya Komünist partileri Pekin ve Moskova'nın karşıt tezlerini «sağırlar diyaloğu» şeklinde sürdürdüler. 1962'de çatlama bütün normları ile belirdi. Bu iki görüş nasıl özetlenebilirdi?

Moskova'ya göre : Çağdaş dünyanın temel çelişmesi, sosyalizm ile kapitalizm arasındadır; özellikle bu sistemleri temsil eden dünya çapındaki başlıca kuvvetler arasındadır;

Pekin'e göre : Çağdaş dünyanın temel gelişmesi, sosyalizm ile emperyalizm arasında değil, millî bağımsızlık hareketleriyle, emperyalizm arasındadır. Emperyalizme karşı mücadelede asıl güç, dünya sosyalist sistemi değil, uluslararası işçi sınıfı hareketi değil, millî bağımsızlık hareketleridir.

Birinci görüşü savunanlar, emperyalizme vurulacak darbe meselesinde, üçüncü dünya ülkelerinde yürütülmekte olan anti emperyalist savaşların önemini küçümsemektedirler. Emperyalizm öldürücü darbeyi, sosyalist ülkeler topluluğu ile batı'nın ileri proleteryası indirebilir.

İkinci görüşü savunanlar ise, devrimci fırtınalar bölgesinin batıdan, Afrika, Asya, Lâtin Amerika'ya kaydığı iddiasındadırlar. Bu günkü durumda batı «sönmüş bir ihtilâl ocağıdır» (35).

TÜRK SOLUNUN TEZLER KARŞISINDAKİ DURUMU :

Bu görüşler karşısında, T.K.P.'nin Türkiye'deki Mihri Belli Kliğinin görüşleri, her iki tezi telif edici biçimdedir. Moskova veya Pekin karşısında belli bir durum takınmakta kaçınmaktadırlar. Telif edici görüş iki noktada özetlenebilir (36) :

1 — Çağdaş dünyanın temel çelişmesinin sosyalizm-kapitalizm arasında olduğunu haklı olarak ileri süren birinci görüş, öte yandan çağımızın en önemli gerçeğini, yâni ulusal Kurtuluş savaşlarının varmış olduğu yeni bir aşamayla emperyalistlerin uykusunu kaçırdığını yeterince değerlendirememektedir. Gene bu görüş, Emperyalist blokun baş jandarması, Amerika'nın on yıldır Üçüncü dünyaya karşı resmen harp ilân etmekten çok yönlü korkunç bir savaş yürütmekte olduğunu görmezlikten gelmese bile, dünyanın bu bölgesinde Amerikan emperyalistlerinin neden böylesine korkunç bir savaşa atılmış olduğunu, temel çelişmesinin ışığı altında yeterince açıklayamamakta, gerçekçi açıdan bilimsel tabana oturtamamaktadır. Temel çelişmenin sosyalizm ve kapitalizm arasında olduğunu haklı olarak savunan bu görüş, öte yandan temel çelişmedeki çelişik yönlerin, kendi gelişme süreçleri içinde ulaşmış olduğu yeni aşamayı görmekle beraber, bunu hem teorik hem de pratik düzeyde yeterince değerlendirip, devrimci çözümlemeyi yapamamaktadır. Temel çelişmenin böyle bir durumda oportünizme kaymadan nasıl çözüleceği karanlıkta kalmaktadır. Emperyalizmle birlikte yaşama ve barış içinde yarışarak temel çelişmeye çözüm yolu bulma teorisi bu karanlığın ürünü olmakta, temel çelişmenin çözümü çıkmaza girmektedir. Birinci görüşü savunanların kabul etmedikleri önemli noktalardan biri de işte bu çıkmaz sokaktır.

2 — Çağdaş dünyanın temel çelişmesinin, sosyalizm —Kapitalizm arasındaki değil, üçüncü dünya—emperyalizm arasında olduğunu savunan ikinci tez bir yandan çağımızın en önemli gerçeğine haklı olarak parmağını basarken, öte yandan parmağının altındaki gerçeği, çağımızın temel çelişmesi sanmaktadır. Yani temel çelişmenin üçüncü dünya ile emperyalizm arasında olduğunu iddia

etmektedir. Ayrıca, sosyalizm - kapitalizm temel çelişmesini reddeden ve böylece büyük bir yanılgı içine düşen, fakat bunun yanında çağımızın en önemli gerçeğine isabetle parmağını basarken bir başka hataya düşen ikinci tezin savunucuları; emperyalizme karşı savaşan güçlerin gerçek yerlerini ve değerlerini hesaplama meselesinde ciddî bir yanlışlık yapmaktadırlar. Sosyalist blokun ve gelişmiş kapitalist ülkeler proleteryasının ve demokratik güçlerin değerini küçümsemekte, öte yandan üçüncü dünya halklarının gücünü ise abartmaktadır. Birinci görüşü savunanlarda ayni hatayı tersinden işlemektedirler.

Türk Solu'nun (M. Belli Kliğinin) Stratejisi :

Her iki tezi, yukardaki özetle değerlendiren T.K.P.'nin Türkiye'deki Kliği şöyle bir sonuca varmaktadır (37) :

«Şu dönemde Türkiye'de bir çok gelişme süreçleri vardır ve her gelişme süreci, kendi içinde çelişmeler ihtiva etmektedir. Tek sözle Türkiye, çeşitli çelişmelerin kaynaştığı karmaşık bir bütündür. Bu karmaşık bütünde kaynaşan çelişmeler arasında elbette bir temel çelişme vardır. Ve bu temel çelişme, sömürenlerle sömürülenler arasındadır. Ve bu çelişmenin sömürelenler lehine çözülmesiyle Türkiye sosyalizme geçecektir. Temel çelişmenin çözülmesi için objektif ve subjektif şartlar yeterli olmaktan uzaktır. Bu bakımdan devrimci güçlerin önündeki strateji; Sosyalist devrim stratejisi değil, ulusal Demokratik Devrim stratejisidir...»

«Millî Demokratik Devrim» Manifestosu :

«Türk Solu» Dergisinin 53. sayısında ek şeklinde verilmiş olan «Millî Demokratik Devrim» manifestosu (32 sayfadır), Türkiye'nin emperyalist dünya sistemi içinde,

sömürülen ülkeler safında geri bir tarım ülkesi olduğuna değinmekte; 20 yılı aşan burjuva parlamentarizminin, 1960 - 1961 dönemi hariç, emperyalizme en yakın örgütlerin işini kolaylaştırdığı ifâde edilmektedir.

Manifesto, Batı ülkelerinin emperyalist sömürü düzenini sürdürmek için kurulduğunu iddia ettiği NATO'ya, Türkiye'nin dahil olmasını yermekte Amerikan üslerinin, kopacak nükleer bir savaşta Türkiye'yibirinci hedef haline getireceğini ileri sürmektedir. Çağımız sosyalist devrim ve Millî Kurtuluş devrimleri çağıdır. Bir ülkede devrimci gelişmede, emekçilerin siyasî iktidarının kurulması sadece sosyalist devrim doğrultusunda ileriye doğru bir adımdır. Emekçi iktidarı hemen her zaman iktidarının ilk döneminde, ülkenin bağımsızlığını gerçekleştirme ve feodal kalıntıları temizleme gibi sosyalist devrimin değil, demokratik devrimin görevlerini yerine getirir. Klâsik sosyalist literatürde çoğunlukla kullanılan «burjuva demokratik devrim» deyimi bugünün şartlarına pek uymamaktadır. Anti-Feodal ve anti-emperyalist devrim için «Milli demokratik devrim» daha uygun bir terimdir. Temel slogan «Tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye» sloganıdır. Bağın üzümünü yemek isteyen bağı yabani bitkilerden arındırmalıdır. Millî demokratik devrim sınıf çıkarları, Türkiye'nin emperyalist sistem içinde sömürülen bağımlı bir ülke olarak varlığını sürdürmesinde olan, emperyalizmin yerli ortaklar durumundaki işbirlikçi sermayeye, feodal ağalara, gayrî millî sınıfa karşıdır. Devrimci güçler ise, Türkiye proleteryası önderliğinde, millî burjuvazi, küçük burjuvazi, aydın, bürokrat sınıf ve öğrencilerden müteşekkildir. Strateji millî demokratik devrimdir. Hedef tam bağımsız ve gerçekten demokratik Türkiye'dir.

TİP'nin Stratejisi :

TİP'nin temsil ettiği stratejiyi iki dönemde mütalâa

etmek zorunluğu vardır. Çekoslovakya'nın işgalinden önceki dönem; ve sonrası.

1 — Çekoslovakya'nın İşgalinden önceki dönem:

Millî burjuvazinin öncülüğünde Türkiye bağımsızlık mücadelesini yapmıştır. Geçirilen tecrübeler şunu göstermiştir ki, Türkiye'de millî burjuva devlet bağımsızlığından tâvizler vererek günümüze kadar gelmiştir. Türkiye kendine özgü şartları dolayısı ile bir yana bırakılsa dahi anti emperyalist ve anti feodal mücadelenin mutlaka burjuvazinin öncülüğünde yürütülmesi gerekir diye bir iddia yoktur. Anti-emperyalist mücadele, her az gelişmiş toplumun içinde bulunduğu tarihsel gelişme şartlarına, sınıf ilişkileri ve kuvvetlerine ve sosyalist hareketin etkinliğine bağlıdır (38). Türkiye'de millî bağımsızlıktan yana, ikinci millî Kurtuluş hareketine yetenekli bir millî burjuvazi yoktur. Türkiye geri bir memleket değildir. Memleketimizde güçlü bir sosyalist hareketin öncülüğünü yapabilecek hacimde bir işçi sınıfı vardır (39). Türkiye, millî demokratik devrim denen safhayı geniş ölçüde tamamlamıştır (40). Millî burjuvazi tam bağımsız değildir. Yabancı sermaye ve komprador sınıfla kucak kucağadır. Sosyalist dönüşüm ancak emekçi sınıfının ağırlığını koyduğu organizasyonda emekçi - aydın işbirliği ile olur. Yer yüzünde emekçi sınıfını sömüremiyecek tek güç emekçi sınıfının kendisidir (41).

«Sosyalizmin Türkiye'ye özgü tarih koşulları içindeki uygulanışına ve bu koşullarla, bu koşullar içindeki uygulanışın teoride değerlendirilmesinden meydana gelen Türkiye'ye özgü sosyalist - teori-Eylem Sistemi'ne, Türkiye Sosyalizmi adı veriyoruz (..) Türkiye'de sosyalizme alelade uygulanış özelliklerinden ötede bir nitelik kazandırmaktadır (Anayasanın varlığı). (42). Türkiye sosyalizmi,

teori ve eylem olarak Türkiye İşçi Partisinin millî bağımsızlık, emekçi halkımızın horlanma ve sömürülmeden kurtarılması, anayasanın eksiksiz tastamam uygulanması yolunda 5 yıldır vermekte olduğu mücadele ile kurulmaktadır. Türkiye sosyalizmi oluş halinddeir (...) Gerçekten ikinci büyük kongremiz ikinci millî kurtuluş mücadelesinin sosyalizm için mücadeleden ayrı tutulamıyacağını kesinlikle ifade etmiştir (...) Bu vesileyle Millî Kurtuluş mücadelesi hakkındaki bazı görüşlerin yanlışlığı da («Yön» Dergisini temsil eden guruba dokunuyor Aybar.) ortaya konmuş olacaktır. Millî Kurtuluş mücadeleleri anti-emperyalist bir mücadelenin başarıya ulaşabilmesi emperyalizmin yurt içindeki ortaklarına karşı da mücadele yürütülmesine bağlıdır. Birinci Millî Kurtuluş savaşımızda bu nokta açık olarak görülmüş, gerek Birinci B. Millet Meclisi, gerekse Atatürk, savaşın emperyalizme ve kapitalizme karşı olduğunu ilân etmişlerdir. Fakat gerçekte kapitalizm ve feodalizm artıkları ile mücadele edilmediği için, yani mücadele sosyalist açıdan yürütülmediği için, zaferden 43 yıl sonra İkinci bir kurtuluş savaşı vermek durumuna düşmüş bulunuyoruz (...) Günümüzde emperyalizmme karşı savaşı sosyalizm için mücadeleden ayırt etmek mümkün değildir. (...) Millî Kurtuluş mücadelesi sosyalizm için mücadele ile birlikte yürütülür demek, şüphesiz millî kurtuluş mücadelesini yalnız sosyalistlerin yürüteceği anlamına gelmez. Millî Kurtuluş mücadelesi emperyalizme karşı olan bütün kuvvetlerin MİLLİ BİR CEPHE kurmaları şeklinde yürütülecektir. Fakat bu mücadele esnasında emekçi halk kitleleri sosyalizm için, köklü dönüşümler için de mücadele ettiklerini bileceklerdir. Millî Kurtuluş mücadelesi, sosyalist bir partinin demokratik öncülüğünde yürütülecektir (....) Millî Kurtuluş mücadelesini emperyalizme karşı ve Tür-

kiye'nin tarih koşulları içinde Amerikan emperyalizmine karşı bir mücadelenin başarısını sadece politik plânda tutmak mücadeleye katılacak MİLLİ CEPHE'nin sınıfsal karakterini görmezlikten gelmek, hele bu mücadeleye sosyalist bir karakter vermekten kaçınmak son derece büyük bir hâtadır (...) İkinci millî kurtuluş mücadelemiz sosyalist teorinin ışığında ve sosyalist Türkiye İşçi Partisinin demokratik öncülüğünde yürütülecektir. (...) Antiemperyalist mücadelede MİLLİ CEPHE'yi en geniş ölçüler içinde tutmak endişesi, mücadelenin sosyalist karakterini ihmal etmemize yol açacak olursa, hiç kimsenin şüphesi olmasın, İkinci Millî Kurtuluş mücadelemizi zafere ulaştırmak mümkün olmıyacaktır. Millî kurtuluş mücadelesi millî burjuvazinin-ki bizde yoktur— veya ara tabakaların öncülüğünde yürütülürse, (....) emperyalizmle yeniden ilişkiler kurdukları görülmektedir.. Bazı sosyalist çevrelerin savunduğu «işbirlikçi demokrasi» teorisinin yanlış bir teori olduğu Türkiye örneğinden sonra Gana ve Endenozya olaylarından sonra da meydana çıkmıştır. İkinci büyük kongremiz sosyalizmin halka rağmen tepeden inme yöntemlerle kurulmıyacağını kesinlikle ifade etmiştir (...) Çünkü sosyalizm sadece bir ekonomi tekniğinden ibaret değildir. Sosyalizm herşeyden önce halkın dünya görüşü, halkın felsefesi, halkın politik ideolojisidir. Halkımız sosyalizmi benimsemeğe hazırdır (...) Maya tutmuştur. Bu gerçeği bilmezlikten gelenler hata içindedirler. Sosyalizm tepeden inme kurulamaz. Halkımız bunu asla kabul etmez (...) Millî Kurtuluş mücadelesi olsun, sosyalizm için mücadele olsun, ancak bilimsel bir teorinin, yani sosyalist öğretinin ışığında yürütülüp başarıya ulaştırılabilir. (...) Ara tabakalara, çıkarlarının sosyalizmle çelişmediğini, ama tersine ara tabakaların ancak

sosyalist bir düzende insanca yaşama şartlarına kavuşacaklarını açık ve seçik olarak belirtmemiz gerekiyor (...)»

2 — 22 Ağustos 1968'den Sonrası :

Çekoslovakya'nın işgalinden sonra, Mehmet Ali Aybar'ın Sovyetleri kınaması, giderek Sovyet rejimini sert bir şekilde eleştirmesi; «Türkiye sosyalizmi»ni, «güler yüzlü sosyalizm»e dönüştürerek, halkın oyu ile iktidara gelip, halkın oyuyla iktidardan gideceğini burjuva demokratik kurumların muhalefet partilerinin muhafaza edileceğini ifâdesi; TİP dışındaki Mihri Belli Kliği ile; TİP içindeki Moskovacı grubu Aybar'ın şahsında kıyıcı bir muhalefete sevketti. Kongre'de gerek Mihri Belli fraksiyonu, gerekse Moskovacı'lar Aybar'ı destekliyen sendikacıların ve doğulu delegelerin oylarıyla kesin bir yenilgiye uğradılarsa da; Kongre Başkanı Çetin Altan'ın «Akşam»da kongde ertesi Aybar ve arkadaşlarını suçlaması (43) ortalığı yeniden karıştırdı.

TÜSTAV

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÇEKOSLOVAKYA'NIN İŞGALİNDEN (21 Ağustos 1968) TİP III. GENEL KONGRESİNE KADAR

Çekoslovakya'nın işgali Türk solu'nun altını üstüne getirdi. Ve her şey Mehmet Ali Aybar'ın 22 Ağustos 1968 tarihinde basına verdiği beyanatla başladı. Mehmet Ali Aybar şöyle diyordu (44) :

«Varşova Paktı üyesi Çekoslovakya'nın müttefikleri Sovyet Rusya ile Polonya, Macaristan, Bulgaristan ve Doğu Almanya'nın saldırısına uğramış olması yurdumuzda ve dünyada haklı bir infial uyandırmıştır. Sovyet Rusya'nın bu saldırı hareketini, Çek yöneticilerinin ve halkının kuşkularını bertaraf edecek bir anlaşma ve uzlaşmaya varıldığı zehabını vererek, sinsice hazırlayıp ansızın tatbik mevkiine koymuş olması bu infialin şiddetini daha da arttırmıştır. «Karşı ihtilâl» yalanına, Çek yöneticileri tarafından davet edildikleri yalanı eklenmiştir.

Doğu Bloku'nu teşkil eden devletlerle Sovyet Rusya arasında herbirinin tarihlerinden gelen derin farkları vardır. Orta Avrupa halkları tepeden inmece ithal malı bir sosyalizm tecrübesini kabul etmeyeceklerini, sosyalizmi kendi şartlarına göre uygulamak istediklerini, muhtelif vesilelerle göstermişlerdir. Bu istekler her seferinde Sovyet tanklarının müdahalesi ile bastırılmıştır. Çekoslovakya üstelik bunların endüstrice en gelişmiş olanı ve tüketimci üretime en dönük olup da Comecom'un sınırlarından en çok rahatsızlık duyanıdır. Nihayet Çekoslovak-

ya Varşova paktı içinde daha özgür, daha bağımsız bir duruma kavuşmak meylini de göstermiştir. Sovyet Yöneticileri ise, Stalin devrinin kör itaatini, sosyalist dayanışma ve birliğin tek şartı olarak görmeye alışmış kişilerdir. Çekoslovakya faciası bütün faktörlerin tesiri ile patlak vermiştir...

Çekoslovakya olayları askerî blokların küçük üyeleri için, asıl tehlikenin blokun lideri durumunda bulunan güçlü müttefiklerinden geldiğini ve gerçekte küçük devletler bağımsızlıklarını bu bloklara girdikleri anda kaybettiklerini çırçıplak ortaya koymuştur. «Ortak Savunma» kavramı askerî ittifakların küçük devletler için, gerçekte büyük devletin çıkarlarının bir tâbii olarak söz konusu olmaktadır. Ve böyle olduğu için de küçük devletlere askerî ittifakların ileri karakolu olmak gibi nankör ve gerçek güvenlik ve bağımsızlıkları ile bağdaşamayan bir rol düşmektedir.

Çek faciasının ortaya serdiği ikinci bir gerçek de, bağımsızlığın sosyalizmin vazgeçilmez bir unsuru olduğudur. Milletler, kendi sosyalizmlerini, kendi imkânları ile ve millî bağımsızlıklarına kıskançlıkla sarılarak kuracaklardır.»

Mehmet Ali Aybar, bu ilk beyanatından sonra, ayni görüşleri Çankaya İlçe Kongresi ile, Ankara İl Kongresinde geliştirdi. Ankara İl Kongresindeki şu sözleri, bardağı taşıran damla oldu (46):

«Çekoslovakya'nın Sovyetler Birliği ve diğer Varşova Paktı üyelerince işgali bir gerginlik yarattı. Meselâ Romanya ve Yugoslavya Sovyet tehdidi altında bulunduklarını ileri sürdüler ve olağanüstü tedbirler aldılar. Ve batının sosyalist, komünist partileri de Çekoslovakya'nın işgalini yerdiler. Avrupa'nın komünist ve emekçi partileri

Çekoslovakya'yı bir batı saldırısının tehdit etmediği sonucuna vardılar. Aynı sonuca biz de katılıyoruz! Durum, Sovyetlerin iddia ettiği gibi değildir...

Türkiye'de Millî Kurtuluş Mücadelesi aynı zamanda sosyalizm için mücadeledir. Önce bağımsız Türkiye sonra sosyalizm diyenler var. Millî Mücadelenin sosyalist mücadeleden önce yürütülmesi gerektiğini bir teorik zorunlulukmuş gibi söyleyenler var. Sosyalist literatüre bakılırsa bunların söylediklerine rastlanır, bizim söylediklerimize ise pek rastlanmaz. Sosyalist litezılı şeyin bizim için doğru olmadığı inancındayız. Türkiye garip bir ülkedir. Sosyalizmin tatlı, güler yüzünü halka göstermeliyiz, 69 seçimlerinde meclise hiç olmazsa 10 milletvekili sokup bir grup kurmalıyız. Dünyada ilk kurulan sosyalist ülkenin despotik, totaliter ve ceberrut olması tüm insanlık için bir talihsizliktir. Sosyalizm, ilk kurulan devlete beşerî despotik bir idare olmaktan öteye gidemedi. Sosyalist demokrasiye çok uzak kaldı. Bolşevik Partisi merkeziyetçi, despotik bir biçimde çalıştı. Ve iktidara gelince devleti de aynı şekle soktu. Yani despotik, totaliter ve ceberrut bir devlet! Ekonomik sömürüyle despotluk bir madalyonun iki yüzü gibidir. Sosyalist demokrasi işlemedi mi başarı sadece teknolojik olur. Bugünkü Sovyet yöneticileri, mülkiyetlerine sahip olmasalar bile Çarlık Rusya'sındaki gibi üretim araçlarını tahakkümlerinde tutuyorlar. Bunun sebebi emekçi sosyalizmin anlatılanların tam tersi olduğunu anlatacağız. Ve de biz, insana saygılı bir sosyalist partiyiz. Tahakkümün kalkması, emekçi sınıfların yönetime katılmaları ve yöneticilerin seçimle işbaşlarına gelmesiyle mümkündür. Güzel bir örnek vermek isterim: Köylere gittiğimiz zaman bize soruyorlar: «Toprak reformu yapacak mısınız?» cevap veriyoruz: «Yapacağız, Ağanın ve hazinenin fazla toprağını dağıtacağız.» Halkımız ağaya paranın ödenip öden-

miyeceğini soruyor hemen. Dikkat edin arkadaşlar. karşınızda bulunduğumuz şu asil halkın vicdanına bir kulak verin. Bu halkımızın kendisini yıllarca sömürmüş ayağa karşı bile ne kadar adaletli ve insaflı olduğunu gösteriyor (!!!)

TİP'in bütün reformları ve kuracağı demokratik iktidar, insana saygılıdır ve hürriyetçidir. Biz «Türkiye Sosyalizmi» nin bu yönünü halkımıza iyice anlatacağız. Sosyalist teori hürriyetçi bir teoridir. Marks'ın yabancılaşma teorisi hürriyet teorisidir. Marks emek ile sermaye arasındaki çelişkiyi İngiltere'de inceledi. Sosyalist aşamanın bu iki sınıfın mücadelesi sonunda kurulacağını iddia etti. Marks sosyalizminin İngiltere'de kurulacağını söyledi ve bu cümlenin altını çizdi, ama gerçekleşmedi. Sonra Lenin işçi sınıfına köylü sınıfını da kattı. Ama devrimi, işçiler, köylüler ve askerler gerçekleştirdi (!!!)

«Uygulamada sosyalizmler çeşitlidir. Rusya'daki sosyalizmle Küba'daki sosyalizm, Vietnam'daki sosyalizmle Kuzey Kore'deki sosyalizm bambaşkadır. Ama Çin'deki sosyalizm hiçbirine benzemez. Sosyalizm en geniş fikirlerin tartışıldığı bir rejimdir. Sosyalizmde her şey tartışılacaktır. Tartışmayı sınırlandırdınız mı orada bilimden bahsedilemez. Böyle bir toplum cehennemden farksızdır. Sovyetler Birliğinde bu böyle oldu. Sovyetler Birliğinde tüm ceberrut tatbikat bilim adına yapıldı! Bu ülkede, dil âlimlerinin fikirleri yıllarca yasaklandı. Stalin'in «Marksizm ve Dil» kitabına bir bakınız. Çok bilimsel gibi görünüyor ama yanlıştır! Morgan'ın fikirleri yasaklandı. Sebebi de genler dışarıdan etkilenmezler, demiş. Bu yasaklanmanın sebebi de Marksizmde bir etki tepki teorisinin oluşu imiş. Bilim adına sanatçıların da yasaklanmasına gidildi. İlim adına politik alanda fetva vermek tehlikelidir. Sosyalizmde kâbeler yoktur.»

Aybar'ın bu fikirlerine ilk tepki «Türk Solu» Dergisinde belirdi. Bilindiği gibi, Mihri Belli yönetimindeki bu komünist fraksiyon Aybar ve arkadaşlarının 1962'den beri muhalifi ve tenkidçisi idi. «Türk Solu»na göre (46) «Sosyalistler yerine göre ilkelere bağlı kalarak, sevimsiz ve asık suratlı görünmeyi ilkeleri çiğneyerek sevimli ve güleryüzlü olmaya tercih ederler» idi. «Türk Solu» Aybar'ın Sovyetler'i eleştirmesini de hazmedemiyor şöyle diyordu (47) :

«(...) Aybar'ın konuşmasının en ilginç yönlerinden biri de Ekim Devrimine ve onu yapanlara nefretle saldırmasıdır. Batılı oportünistlere ve gerici demagoglara özgü olan bu davranış Sosyalistten vazgeçtik, azıcık Millî duygusu olan bir Türk'e yakışmaz. Ekim devrimi ezeli düşmanımız Çarlığın yıkılışını sağlamıştır. Yerine kurulan ilk sosyalist ülkenin devrimci iktidarı bizim Millî Kurtuluş savaşımızda biricik karagün dostumuz olmuştur. Ekim Devrimi doğunun ezilen halklarının, emekçi yığınlarının asırlar boyu süren uyuşukluğuna son veren ve onları dünya emperyalizmine karşı mücadeleye yönelten önemli bir tarihi etken olmuştur.....

Sosyalizm hürriyetçidir ama karşı devrimci fikirleri savunma hürriyeti bizim sosyalizmimizde yoktur. Aybar'ın «Türkiye Sosyalizmi!» dediği şey kimi çevrelere pek çok şeyler vâdediyor. Aybar'a göre hürriyetsiz bir sosyalizm cehennemden farksızdır. Buna göre yıllardır tekrarlanan «Kızıl Cehennemden nasıl kaçtım» tefrikalarına inanmak gerek.

Artık maskeler düşmüştür. Büyük kongrenin yaklaştığı şu günlerde TİP tabanının gerçekten devrimci ve sosyalist özünün parti içindeki ağırlığını duyurması zamanı gelmiştir. Parti içindeki gerçek sosyalistlerin TİP'e kendi devrimci damgalarını vurma zamanı gelmiştir...»

İl ve ilçe kongrelerindeki bu beyanları ile Aybar ilkin «Türk Solu»nun goçist bazı çevrelerin ifâdesine göre Troçkist lideri Mihri Belli ve kadrosunu, sonra da TİP içindeki Moskovacı gurubunu temsil eden Sadun Aren, Behice Boran, Şaban Erik, Minnetullah Haydaroğlu, Dr. Nihat Sargın'ı sinirlendirdi. Oysa, Aybar'ın sunduğu görüşler komünist tezlerin dışında değildi. Aybar, ilkbahar gençlik ayaklanmalarından ve son olarak Çekoslovakya'nın Sovyetler ve dört Varşova Paktı üye Devletinin işgalinden sonra beliren Komünist Partiler arasındaki bölünmelerde, Waldeck Rochet liderliğindeki Fransız Komünist Partisi ile Longo liderliğindeki İtalyan Komünist Partisinin görüşlerini ve tezlerini geliştirmekteydi. Gerek İtalyan, gerekse Fransız Komünist partileri Çekoslovakya'nın işgalinden sonra Moskova'yı sinirlendirmiş; Waldeck Rochet ve Longo gibi liderleri tasfiye için Moskova, Roma ve Paris'te faaliyete geçmişti. Fransız Komünist Partisinin Moskova'ya hücumlarını önlemek amacı ile Thorez'in milletvekili dul karısı Madam Vermesch, tâtilini geçirmekte olduğu Rusya'dan Paris'e koşmuş ve «Moskova'nın tenkit edilemiyeceğini» savunmuştu. Fransız Komünist Partisi aldırış etmeyince Madam Vermersch partiden istifa etmişti. Thorez'in dul karısı, bundan öncede üç defa partiye istifasını vermiş fakat kabul edilmemişti. Son istifasını Waldeck Rochet memnuniyetle onayladı. **Aybar'ın bazı kimseleri yanıltan; acaba TİP Batı tipi sosyalist bir Parti mi oluyor hükmüne vardıran tutumu gerçekte İtalyan ve Fransız Komünist partilerinin görüşlerini benimsemesinden başka bir anlam taşımıyordu. Aybar TİP'i Batı Komünist Partilerine benzetmek istiyordu.**

Sovyet Rusya'nın Çekoslovakya'nın işgalinden sonra, parti dışı komünistlerin yanı sıra, parti içi Moskovacı solcular da Aybar'ın Moskova'yı tenkidlerine karşı çıktılar.

Aybar, Sovyet Rusya'yı tenkid ederek, bilimsel sosyalizmden sapmış, hürriyetçi, güler yüzlü sosyalizm deyimleri ile, sosyalizmin tekliğine gölge düşürmüştü. Ayrıca Aybar, sosyalizmi, dünya ölçüsünde parçalayan hainlerin kitaplarını partililere tavsiye etmişti. III. Genel Kongresinden sonra TİP, Yalova İlçesi yayımladığı bir bildiride Aybar'ı şöyle suçluyordu (48) :

«Bir hain olan Prudon ve Kautsky'yi kendisine önder edinmiş olan ve onları daha ziyade okumak gerektiğini savunan ve öğütleyen kişinin sosyalizme ve Türk proletaryasına hizmet içinde olmadıklarını açıkça söylemeli ve partiyi bu gibilerden temizlemeliyiz. Kardeşler, Peyami Safa 176 çeşit sosyalizm olduğunu bir kitabında yazmıştı. 177 nci çeşidini Aybar icât etti. Aybar'ın samimiyetsizliği ortaya çıkmıştır.» (49)

Aybar'ın, Moskova'yı tenkid etmesi Komünist terminolojisinde «sapma» kelimesi ile ifâdesini buluyordu.

Aybar'ın «sapma»sı, Zeki Baştımar'ın, Türkiye Komünist Partisine aldığı mutemet adamı Sadun Aren'i harekete geçirdi. Aren, durumu ilk defa Zeki Baştımar'ın yeğeni ile evli ve Baştımar ailesinin damadı. Dr. Nihat Sargın'a açtı. Behice Boran'ı da aralarına alarak bir toplantı yaptılar. Durumu Aybar'a duyurmuk istediler. Behice Boran, Aybar'la daha evvel arası açık olduğu için görüşmeye katılmadı. Aybar, kendilerini soğuk karşıladı, «bunlar benim 60 yıllık ömrümün bir sentezidir. Ak saçlarımın tecrübeleridir» dedi ve kendilerini yüz geri etti (50). Bunun üzerine Sadun Aren durumu Merkez yönetim kuruluna aksettireceğini söyledi. 16 Ekim 1968 günü TİP Merkez Yürütme Kurulunda Aybar'ın sosyalizm anlayışı ve strateji değiştirilmesinin görüşülmesi için Behice Boran, Sadun Aren, Şaban Erik, Nihat Sargın, Minnetullah Haydaroğlu beşli bir takrir vererek konuyu gün-

deme aldırdılar (51) Burada uzun tartışmalar oldu. Aybar beşe karşı 7 oyla itimat aldı. Takrir sahipleri konuyu yaklaşmakta olan Büyük Kongreye getireceklerini bildirdiler. Bunun üzerine Aybar aldığı bir kararla, TİP Genel Yönetim Kurulunu (41'ler Meclisi) toplantıya çağırdı. Dört günlük toplantıdan sonra, «beşler» in davranışı kınanarak red edilmiştir. Böylelikle Aybar'ın görüşü, Kongre öncesinden, yönetim kurulunca tescil edilmiş oldu. Bu toplantıda «Beşler» Aybar'ı ihanetle suçlamışlar; Aybar konuşmasını teyple de tesbit ettirerek, sosyalist ülkelerdeki halkın hürriyetsizliğinden söz ederek, Anayasa'nın kendi temsil ettiği sosyalizmden gayrisini kabul etmediğini bildirmiştir. Boran, bu çatışmada kâh Sadun Aren'i, kâh Aybar'ı tutmuş; «Beşler» bunun üzerine B. Boran'ı kendi guruplarından tasfiye etmişler; III. Genel Kongrede listelerine almamışlardır (52).

Çetin Altan, kulisler dışında kalır görünmüş, her iki gurubun uzlaşması tavsiyesinde bulunmuştur. Aybar bunun üzerine Çetin Altan'a, kendi doğrultusuna gelmeyi tavsiye etmiş; fakat Altan meşrebine uygun bir şekilde kongre ertesinde, «Akşam»daki sütununda ilk provokasyonunu yapmıştır (53).

TÜSTAV

ALTINCI BÖLÜM

TİP III. GENEL KONGRESİ

TİP III. Genel Kongresi, 9 Kasım 1968 günü «Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu»nda toplandı. Kongre başladığında Sadun Aren ve arkadaşları salonun solunda; Mehmet Ali Aybar, yanında sendikacılar ve Doğulu delegelerin lideri Dr. Tarık Ziya Ekinci olduğu halde salonun sağında yer aldılar. Kulis, karşılıklı suçlamalarla doluydu. Taraftarlardan birbirlerini «Rusçu», «Komünist», «revizyonist», «Amerikancı» olarak suçluyorlardı. Aren Amerikalılara evini kiraya veren «polis» ti. Aybar'da batılıların «ajan»ı idi. Bu ortam içinde Çetin Altan Kongre Başkanlığına seçildi. Karşılıklı suçlamalardan sonra, seçimlere geçilmiş; Aybar'ın listesi çoğunlukla genel yönetim kuruluna seçilerek, Aybar üçüncü defa olarak TİP'e Genel Başkan olmuştu (54). (*)

TÜSTAV

(*) Sonraki gelişmeler ayrı bir kitap halinde yayınlanacaktır.

SONUÇ:

a. 1961'de başlayan ve uzun süre yayımına devam eden «YÖN» Dergisinin verdiği doneler şöyle idi :

★ «Yön» Dergisinin yayımladığı ilk «Bildiri» dönemi. Bu «Bildiri» Derginin birinci sayısında yayımlanmış ve geniş bir imza kampanyasına geçilmişti. Genellikle «Bildiri»yi imzalıyanlar işçiler olmayıp, bir kısım tabii senatörlerden, entellektüellerden, TİP ileri gelenlerinden, eski komünist partisi mensuplarından müteşekkil aydınlar idi. Bundan önceki dönem TİP'in kuruluş günlerine tesadüf eden ve fikirlerin ilk defa oluşturulduğu «Öncü» gazetesindeki tartışmalardır. TKP içindeki strateji farkları ve teklifleri «Öncü» de yayımlanmış olmakla beraber arada kırıcı, suçlayıcı, sınırlanmış farklar göze çarpmamaktadır. Sorumluluğunu kendisi ile bir konuşmamızda öğrendiğimiz İlhami Sosyal'ın yüklendiğini ifade ettiği «bildiri» «Öncü»nün geliştirdiği teorileri Türkiye'nin şartlarına göre yeniden terkibi mahiyetinde idi.

★ 1963 Belediye seçimlerine kadar TİP bir varlık gösterememiştir. Fakat bu arada «Yön» Dergisi genellikle Doğan Avcıoğlu imzası ile bilhassa İnönü'nün ve CHP'nin önder kadrosunda emperyalizmle savaşmak için bir «Millî Kurtuluş Cephesi» programının teorik çalışmalarına başlanmıştı. Bu cephe programı «Yön» Dergisinin

12 Eylûl 1962 tarihli 39. sayısında yayımlanmıştır. Bu tarihe gelene kadar «Yön» mensuplarının, bir kısım TİP'lilerin, bir kısım CHP. mensubunun 22 Şubatçılar diye anılan ihtilâlcilerle çeşitli temasları bilinmektedir.

★ «Yön» Dergisinin bildirisi sırasında Doğan Avcıoğlu ve gurubunun TKP. öncüleri ile temasları olup olmadığı bizce malûm değildir. Öyle zannedilir ki, bu tarihe kadar TKP'nin liderlik iddiasında olan Türkiye'deki mümessili Mihri Belli ve çevresi, TİP ile ve bilhassa onun önder kadrosu ile temasta idi. «Yön» Dergisinin yayımladığı «Millî Kurtuluş Cephesi» programından sonra TİP. çevresinden gelen müteredddit tepkiler dikkati çeker. Meselâ olayların olgunlaştığı daha ileri bir dönemde (1 Nisan 964) «Millî Kurtuluş Cephesi» mensuplarının tertipledikleri «gericilikle Savaş» toplantısına TİP. aktif olarak katılmamıştır.

★ TİP Mart 1965 tarihinde yayımlanan Mehmet Ali Aybar imzalı bir çağrıda (Sosyal Adalet Dergisi Nr. 12) «Yön» Dergisinin paralelinde MİLLİ CEPHE kurulması gerektiğini ileri sürmüştür. Bize göre bu dönem seçimler arifesine girildiği için TİP ve Aybar'ın sola doğru ani bir dönüşüdür. Ekim 1965 Milletvekili ve senatör seçimlerinden hemen sonra ayrılık iki gurup arasında başgösterdi. Doğan Avcıoğlu bu temeldeki ayrılığın ilk işaretini esasen 15 Ekim 1965 tarihli «Yön» dergisinin 133. sayısında vermişti. Bu yazıda Avcıoğlu TİP'in seçim mitinglerinde köylü ve işçiden ziyade hariciyecilerin, plâncıların, sosyete dedikodularında ismi geçen güzel

hanımların bol sayıda bnlunduğunu ifade ile TİP'in «Popülizm-Narodnik» Yani 1860'ların «Halkçılık» çıkmazı içinde bulunduğunu ifade ediyordu. Tartışmalara TİP'in verdiği yarı resmî cevap, Çetin Altan'ın kalemi ile 21 Mart 1966 tarihinde «Akşam» Gazetesinde «Teori» başlıklı yazı ile olmuştu.

★ Mihri Belli'inin «Yön» Dergisi ile ilgisinin ne zaman başladığı malûm değildir. Ancak, Yakup Demir'in Türk basınında Zeki Baştımar olduğu anlaşılmasından sonra E. Tüfekçi imzası ile yazılar «Yön» de aynı günlerde başlamıştır. Gene Doğan Avcıoğlu Roger Garaudy'den E. Tüfekçi (Mihri Belli) ile birlikte «İslâmiyet ve Sosyalizm» kitabını tercüme etmişlerdir.

★ Aralık 1966 tarihinde «Olay» Dergisinde Aybar'a karşı Dr. Hikmet Kıvılcımlı da fikirler serdetmiştir. Ve bu tarihten sonra Kıvılcımlı gurubunun Mihri Belli ve Reşat Fuatla daha yakın ilişkileri başlamıştır.

★ Mihri Belli'nin tabii senatörlerden Sami Küçük Suphi Karaman, Kâmil Karavelioğlu, Mucip Ataklı ile temaslarının 22 Şubat olaylarından sonra muhtemelen «Yön» Dergisi mensupları ve Şevket Süreyya Aydemir aracılığı ile sağlandığı Şevket Süreyya Aydemir'in bu senatörlerle yakın ilişkisi sebebiyle karine olarak kabul edilebilir.

★ Yakup Demir'in Zeki Baştımar olarak demaske edilmesinden sonra, E. Tüfekçi (Mihri Belli) «Yön» Dergisinin 159. sayısında Zeki Baştımar'ı şarlatanlık ve dışardan provakasyon yapmakla itham etti.

★ Bu dönem içinde TİP'te köprü başlar kurmak isteyen Mihri Belli gurubuna karşı, Yön Dergisinin 4 Kasım 1966 tarih ve 188. sayısında çıkan şu sözler —ki yayımından çok evvel söylenmişti— Mehmet Ali Aybar'a ait olup Mihri Belli gurubunu çileden çıkarmaya yetmişti :

«Bizce eski sosyalist Partiler hata ve sevaplarıyla devirlerini kapatmışlardır. Bunlar memleketimizin, bugüne göre çok değişik olan şartları içinde faaliyet göstermişlerdir. Başarıları da, başarısızlıkları da artık maziye mal olmuştur. Türkiye Işçi Partisini bir sosyalit kuruluş olarak bu maziye organik şekilde bağlamaya çalışmak nasıl yersiz bir gayretse; partimizi artık mâziye mal olmuş hareketlerin yeniden denenebileceği bir ortam saymakta, boş bir hayaldir. Böyle bir hevese kapılanlar olursa hevesleri kursaklarında kalacaktır. Dostun düşmanın bunu böyle bilmesini isteriz.»

Bu beyana Mihri Belli'nin sağ kolu mesabesinde olan Erdoğan Başar-Berktay, gene «Yön» Dergisinin 11 Kasım 1966 tarih ve 189. sayısında «artık yeter» başlıklı bir yazıyla cevap verdi, Aybar'ın bu sözlerinin, savcılıkça ihbar telâkki edilmesi lâzım geldiğini belirtti.

b. **Mihri Belli'nin Cephe Teşekkülleri Kurması Karşısında TİP ve reaksiyonları :**

★ Mihri Belli TKP'nin önderliğinde küçük burjuva bürokrat sınıfını da aralarına alan Cephe Faaliyeti stratejisinin uygulanmasına 29 Nisan 1968'den önce «Devrimci Güç Birliği — Dev Güç» teşkilâtını kurmakla girişti. TİP içinde Aybar Mih-

ri'nin bu faaliyetine karşı idi. Fakat TİP'e bağlı FKF Başkanı Doğu Perinçek ve arkadaşlarının 29 Nisan 1968 tarihli mitinge katılmalarını önleyemedi. FKF'den Doğu Perinçek ve arkadaşlarını tesfiye edip, yerine kendi yakınlarını getirdi. Fakat bu tasfiye Amerikan Donanmasının İstanbul'u ziyareti sırasında FKF mensuplarının gösterilere katılmasını önliyemedi. TİP içindeki Mehmet Ali Aybar hizbi aynı günlerde Beyazıt Meydanında bir miting tertip ederek Mihri Belli'nin eylemini kırmak ve köstekleme istedi.

★ TİP'den ilk olarak Mihri Belli taraftarı olan 13 kişi; bilâhare 75 kişi ihraç edildi.

★ Mihri Belli Dev-Güç'ten sonra «Demokratik Devrim Derneği», «İşsizlik ve Pahalılıkla Mücadele Derneği» gibi cephe teşekküllerini arkadaşlarına kurdurdu.

★ TİP'teki tasfiyeler bu parti mensuplarının Gençlik ve doktirine edilmiş komünist gurubunu tedirgin etmekle birlikte 21 Ağustos 1968'e gelinceye kadar Aybar'a karşı muahalefete geçmediler.

★ TİP içindeki Moskovacı gurubun Aybar'ın tasfiyelerini sukûtla karşılamalarının gerçek nedeni şu idi. Esasta mücadele strateji farklılığı gibi görülmesine rağmen, TKP'si liderliğinin etrafında yapılıyordu. Yani kavga Mihri Belli ile Zeki Baştımar arasındaydı. Zeki Baştımar'ın yurtdışında oluşu ve kendisini Moskova'ya kabul ettirmesi, «Bizim Radyo» yayımlarında isim zikretmeden Mihri Belli'nin provokatörlüğünden söz edilmesi; (*) TİP içinde Sadun Aren, Dr. Nihat Sargın Behice Boran'ın işine gelmekteydi. Çün-

(*) «Bizim Radyo» daha sonra açıkça isim de zikretmiş hatta Mihri Belli'yi CİA ajanlığı ile suçlamıştır.

kü bu her üç şahısta Zeki Baştımar'ın TİP'i kontrol eden mutemetleriydi.

★ 21 Ağustos 1968 tarihinden sonra Mehmet Ali Aybar'ın TİP Genel İdare kuruluna danışmadan Çekoslovakya'nın işgalini kınaması; Çankaya İlçe kongresinde Sovyetler Birliği'ne ağır hücumlarda bulunması Mihri Belli için bir fırsat oldu; ve Mihri Belli Moskova'ca liderliğini tescil ettirecek şekilde harekete geçerek Çekoslovakya işgalini tasvip eder mahiyette neşriyata girişti.

21 Ağustos 1968'den sonraki durum:

★ Çekoslovakya'nın işgali Mihri Belli ile Zeki Baştımar'ı aynı paralelde birleştirdi. TİP içinde aynı günlerde Sadun Aren, Nihat Sargın, Behice Boran, Minnetullah Haydaroğlu, Şaban Erik, Aybar'a itimatsızlarını belirttiler. Aybar'ın genel idare heyetini toplayıp altı saatlik izahından sonsa Sadun Aren'in muhalefette kalmasına rağmen, Behice Boran ve Nihat Sargın sert bir dönüşle Aybar'a itimat oyu verdiler. Bunun da nedeni Zeki Baştımar mutemetlerinin TİP'in kontrolünü elden kaçırmak istemeyişleridir.

★ «Türk Solu» nun 51. sayısında Mihri Belli son itimat oyundan sonra Aybar'a şiddetle hücum etti, Aren'in şüpheli şahsiyetine değinerek kendi kendini tenkide davet etti. Bu tarihe kadar Behice Boran'a da hücum eden Mihri Belli nedense «Türk Solu»nun mezkûr sayısından Behice Boran'a en ufak bir hücumda bulunmadı.

★ Çekoslovakya'nın işgalinden sonra perde gerisinde Mihri Belli'nin bulunduğu «Aydınlık» Dergisi-

nin 1 Kasım'da çıkacağı ilânı Mihri Belli'ye açılan itimat kredisinin bir belgesidir. «Aydınlık» Dergisi tetkik edildiğinde görülecektir ki Moskova'nın TKP'ye verdiği taktik ve stratejide bir değişiklik vardır.

★ Bize göre Mihri Belli faaliyetlerinin vardığı tehlikeli doruk DEV — GÜÇ'e bağlı tabii senatörler aracılığı ile vuku bulduğu muhtemel Hava ve Deniz Harb okulu olaylarıdır.

★ «ANT» Dergisinin Aybar'ı destekler görünmesine rağmen Doğan Özgüden'in ve daha bazı kişilerin Mihri Belli stratejisine yatkınlığı göze çarpmaktadır.

TKP'nin 1920 lerden sonra organı olan «Aydınlık» Dergisi 1 Kasım 1968 tarihinde yeniden çıkmaya başlamıştır. Dergide «Aydınlık görüşlerini açıklıyor —Dünya Türkiye ve Devrimci mücadele— Çağdaş Dünya şartlarının tahlili» başlıklı yazı bizce TKP'nin Mihri Belli Kliğinin manifestosu niteliğindedir. 31 sayfayı kapsayan bu yazı bize bazı hususları öğretiyor. Şöyle ki :

a. TKP bu manifestonun açıkladığı gerçeklerden sonra legaliteyle illegaliteyi birleştirecek şekilde taazzuv etmiştir;

b. TKP bu dergide Mihri Belli liderliğindeki bütün komünist gurupları temsil ettiği inancını aşılamaktadır.

Hiç şüphe etmiyoruz ki «Aydınlık» Dergisi Mihri Belli kliğinin yeniden teşkilâtlandırdığı Türkiye Komünist Partisinin yayın organı; özetini verdiğimiz makalede Mihri Belli liderliğindeki TKP'nin manifestosudur. Makalenin anatomik örgüsü, ideolojik taktik ve stratejisi ko-

nusunda tespit ettiği hususlar, herhangi bir derginin müstakbel programı mahiyetinde olmayıp muhtemel siyasî bir yeraltı örgütünün tespit edilmiş programıdır.

a. Anatomik örgü :

Önce çağdaş dünya şartları tahlil edilmekte ve marksist literatürde özellikle disiplinli komünist örgütlerin terminolojilerinde yer alan kavramlarla militan bir tasnif ve şema ortaya konmaktadır. Manifestonun özellikle üzerinde durduğu ana kavram Lenin'in tanımlarına uygun olarak ele alınmış **emperyalizm**'dir. Daha sonra «dünyamızdaki dört belli başlı çelişme» aynı terminolojik sınırlar içinde saptanmakta ve sonra ayrı bir başlıkla sosyalizm-kapitalizm çelişmesi»nin izahına geçilmektedir. Bu bölümde manifesto dünya komünist partileri hakkında ayrılmalara da değinmekte; Çekoslovak olaylarını, Tito'yu Moskova ve Pekin suçlamalarına eş terkiplerle suçlamaktadır. Bu yeni manifesto Çin ve Sovyet tezlerini mümkün olduğu ölçüde tarafsız verir görünmektedir. Ancak, daha sonraki fikirleri ile, Çin ve Sovyetler Birliği karşısında TKP'nin bu yeni fraksiyonu kesin bir durum takınmamakla birlikte, eylemde verdiği taktik ve strateji ile Çin tezini benimser görünmektedir.

Manifesto'nun dünya sisteminin çatışma alanları konusunda ileri sürdüğü fikirler ile, bilhassa Batı Almanya, Çekoslovakya, Yugoslavya'ya hücumları Moskova ve Pekin görüşlerinin bir sentezi mahiyetini almaktadır.

Açıklamada «kapitalist-emperyalist ülkelerde proleterya-burjuvazi çelişmesi» üzerinde de durularak, Batı Avrupa Komünist Partileri, özellikle Fransız Komünist Partisi şiddetle suçlanmaktadır.

Bilindiği gibi Fransız Komünist Partisi son Çekoslovak olaylarına kadar Sovyetlerle aynı paralelde bulunmuş; Ancak, Çekoslovakya istilâsını takbih etmesi ile Sovyet Rusya ile çelişki haline düşmüştür. Manifestonun buradaki hassasiyeti, eskiden beri Pekin'in değerlendirmelerine tıpatıp uymakta; Çekoslovakya'nın işgalinden sonrada Sovyetlerle aynı boyutlarda birleşmektedir.

Menifestonun «Ezilen Uluslar ve Emperyalizm arasındaki çelişme» başlıklı bölümü Asya, Afrika, Lâtin Amerika ülkelerinin ihtilâlci hareketlerine değindikten sonra, Türkiye'nin kendi açılarından çıkar yol olarak gördükleri «millî demokratik devrim»e atıflarda bulunmakta ve bu hareketin proleteryanının ideolojik ve örgütsel önderliğinde yürütüleceği ileri sürülmektedir.

«Emperyalistler arası çelişme» bölümü ABD, ortak pazar, Efta'nın tahlilleri yapılmakta, Fransa'nın dokuzyüzmilyon dolarlık stoku altına çevirmesine önemle ve militan ölçülerle yer verilmektedir Türkiye'nin şartlarının tahliline kadar gelen bu anatomik örgütsel şema, manifestonun esas ağırlığına giriş mahiyetindedir. Osmanlı feodalitesi, kapitalizm ve emperyalizm ilişkileri tahlili ile jön Türk hareketlerinden millî kurtuluş mücadelesine ve kemalist reformlara, işbirlikçi ittifakın canlanışına, 27 Mayıs 1960 hareketine geçildikten sonra, **devrimci mücadelemiz** başlığı ile TKP'nin tattik ve stratejisi saptanmaktadır. Bu strateji «Millî Demokratik Devrim» kavramı içinde terkip edilmekte; ve bundan sonra taktik sorunlara «emperyalizmin ideolojik ihracı», «Proleteryanın öncülüğü», «Sınıf bilinci, sınıf mücadelesi içinde gelişir» başlıkları altında geçilmektedir.

b. İdeolojik Örgü :

1. **Strateji :** Millî Demokratik devrimdir. Bu strateji yalnız Çin hattına bağlı komünist partilerin malı değildir. Sovyetler Birliği Çin ile aynı özdeşlik içinde kuzey Afrika'da Orta-Doğu'da, Vietnam'da bu stratejiyi teori ve eylem olarak benimsemekte, yardım teşvik ve propaganda kücü ile bu ülke haklarını kışkırtmaktadır. Bu tez Sovyet ideologu G. Mirsky tarafından işlenmektedir (*). Sovyetler Birliği kendi millî çıkarları nedeni ile Güney-Amerika'da yürütülen bu stratejiyi baltalamaya kadar varan hareketlere girişmektedir. Nitekim, Çin'in ve Güney Amerika Komünistlerinin ihtilâlci gurubunun hiddetini çeken nokta budur. Ayrıca, Sovyetler Birliği Batılı Avrupa komünist partilerine itidal yolunu tavsiye etmektedir. Bunun da nedeni Sovyetler Birliği'nin Batıyla ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri ülkeleriyle olan ilişkilerinde aranmalıdır. Manifesto'da stratejinin gerekçesi Marks'a ve Lenin'e kadar uzanarak yapılmasıyla esasen sosyalizme de varılacağı önerilmektedir. Ancak, bu manifesto Troçki'den bu yana süre gelmiş tartışmalardan başka bir yenilik getirmemekte, proleterya'nın öncülüğünde millî demokratik devrimin küçük burjuvazıyi de aralarına almakla hareketin güç kazanacağını saptamaktadır. TKP.'ye ve onun elimizdeki bu dökümanına göre küçük burjuvazi, birkaç eski Millî

(*) Behice Boran «Türkiye ve Sosyalizm Sorunları»nın 2. Baskısında «Milli Demokratik Devrim»in Sovyetlerce, bazı orta doğu ülkeleri ile Asya ülkeleri için düşündüğünü, Türkiyenin bunun dışında kaldığını iddia eder.

Birlik Komitesi üyesi ve bazı talebe teşekküllerinden başkası değildir. Türkiye'de birçok devrimler (1876 - 1960) daima küçük burjuva sivil brokrat ve asker işbirliği ile sağlandığından, TKP.'nin Mihri Belli liderliğindeki fraksiyonu da aynı geleneği sürdürmek istemekte acele bir darbe ile iktidarı almayı tasarlamaktadır.

2. **Taktik :** Bunu madde madde sıralarsak elimize küçük bir direktif listesi geçecektir. Şöyle ki :

— Çeşitli meslek gruplarının ve öğrencilerin reform taleplerini yaygınlaştırıp millî devrimci niteliğe ulaştırmak;

— Amerikan Filolarının kara sularımızı kitletmelerini Amerikan bahriyelilerinin topraklarımızı çiğnemelerini mitinglerle, yığın hareketleri ile telin etmek;

— Emperyalizmin açtığı işsizlik ve pahalılık yarasını gösterilerle, toplantılarla yığınlara anlatmak;

— İşçilerimizin demokratik haklar ve sosyal adalet için giriştikleri mücadeleleri sonuna kadar desteklemek ve bu mücadeleleri demokratik devrim çizgisine getirmek;

— Yabancı mallarına, yabancı şirketlere, yabancı sermayeli veya onunla işbirliği eden bankalara, millî kaynaklarımızın yabancılara peşkeş çekilmesine karşı millî hareketler düzenlemek;

— Emperyalizmin silâhlı örgütü ve Amerikan tekellerinin yurdumuzdaki bekçisi NATO'ya karşı yürüyüşler, mitingler düzenlemek;

— Emperyalizmi nunutturduğu yerli malı kullanma ilkesini canlandırıp yabancı malları boykot etmek; (*)

— Emperyalizmin kültürel istilâsına halkımızı oyalamaya ve afyonlamaya yönelen ideolojik araçlarla mücadele etmek.

1951 Ekim'inde T.K.P.'nin İllegal Teşkilâtı Hükûmetçe dağıtılmıştır. Ancak 1961'den sonra legal ve illegal veçheleriyle ve harici büro kuruluşu ile bu teşkilât su yüzündedir. Kendi provokasyonlarını karşılıklı olarak kendileri yapmata ve bir zahmete girişmeden kendi iç yüzlerini kendileri ortaya koymaktadırlar. Teşkilât olarak Aybar Kliği, Mihri Belli gurubuna «Yeraltıcı», «Tepedeninmeci», gibi sıfatlar yakıştırmakla esasen bir ihbar motifi ortaya koymaktadır. M. Ali Aybar'ı suçlayan Mihri Belli, «Türk Solu»nun muhtelif sayılarında bunu belirtmiş, 5 Kasım 1968 tarihli aynı derginin 51. sayısının son sayfasında Aybar konusunda şöyle demiştir.

«(...) Partinin dışardan yönetilmesine karşı olduğu bahanesiyle bu ayrımı körüklerse düpedüz ihbar niteliği taşıyan böyle bir iddia ile TİP.'in en bilinçli, en fedakâr.. (...)»

Mihri Belli'nin yakınlarından Erdoğan Berktay (Başar) 11 Kasım 1966 da «YÖN» Dergisinin 189. sayısının 6. sayfasında Aybar'ı da muhbirlikle suçlamaktadır.

O halde bazı fraksiyonlara bölünmüş olsada Türk Solunun küçük bir dökümünü yapmakta fayda vardır:

(*) «Millî Demokratik Devrim» eylemi liderinin çocuklarını Fransız Sefaretinin «özel» okulunda okutması, bu önerisi ile bir çelişme değil mi?

A — TİP; Zeki Baştımar Kliği: Sadun Aren, Behice Boran, Dr. Nihat Sargın, Şaban Erik, Minnetullah Haydaroğlu,

B — Türkiye dahilindeki Mihri Belli, ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı liderliğindeki Zeki Baştımar'a muhalif TKP. franksiyonu (*)

C — TKP.'nin Zeki Baştımar (Yakup Demir) önderliğindeki harici bürosu; (Moskova'da)

D — Mehmet Ali Aybar; Sendikacılar ve Doğulu gurup. (Dr. Tarık Ziya Ekinci).

Bu dört fraksiyonla ilgili görüşler; taktik ve stratejileri yeri geldikçe açıklamıştır.

Fakat özellikle Aybar'ın hem Mihri Belli; hem de 21 Ağustos 1968'e kadar işbirliği yaptığı Moskovacı guruba karşı çıkmasının nedenleri üzerinde durmak lâzımdır. Aybar'da bütün sloganlarında klasik terminolojilerden ayrı düşünmemektedir. Ancak, diğerlerinden farkı, Türkiye'nin şartlarını değerlendirmelerde, Türk halkının bazı özelliklerini gözden uzak tutmamaktadır. Türk halkı atavik hareketleri ile Rus emperyalizminin karşısındadır. Halk

---

(*) Son günlerde «Aydınlık» Dergisinde bir bölünme olmuştur. Bu, muhtemelen Mihri Belli ile Dr. Hikmet Kıvılcımlı arasındaki bir ihtilâftir. Söylendiğine göre Mihri Belli taraftarları Derginin idarehanesinde Doğu Perinçek'i dövmüşlerdir (Ayrıca Bkz. «Türk Solu», 27 Ocak 1970, Nr. 115, S. 3, Sütun: 1). 1953 yılında gene Mihri Belli taraftarlarından ve 40 kişinin Harbiye Cezaevi'nde bir gardiyan askeri nasıl dövdüklerini, hüzünle hatırlıyorum.

A. S.

deyimi ile, Komünizm, bolşevizm, hatta marksist sosyalizm, MOSKOF'luktur. Moskof, Türk'ün tarih boyunca ezeli ve ebedî düşmanıdır. Asya'daki Türk devletlerini yutan «MOSKOF» emperyalizmidir. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışında birinci derecede rol oynayan devlet Rusya'dır. Son olarak 1945 yıllarında, doğu illerimizi isteyen Boğazlarda hak talep eden gene ayni Rusya'dır. Millî Kurtuluş Savaşımız sırasında «Yardım» bahanesi ile bolşevik Rusya'nın Anadolu'daki faaliyetleri, Tokat Mebusu Nazım Bey, Mustafa Suphi, Yeşil Ordu, halk istirakiyon Fırkası aracılığı ile giriştiği oyunlar, T.B.M.M.'ni, Mustafa Kemal'i çelmelemek istemeleri Türk halkının olduğu kadar Mehmet Ali Aybar'ın da malûmudur.

Aybar, bütün bunları bildiği için, sosyalizmi halka munis göstermek gayreti içindedir. Rusya'ya çatar görünerek Türkiye Cumhuriyetinin Batı ile ittifakını koparmak, Türk - Amerikan ilişkilerini torpillemek, Türkiye'yi NATO'dan ayırmak, sureta tarafsız bir Türkiye yaratarak; ülkemizi Sovyet blokuna kaydırmak istemektedir. Veya asgarî bir Titoizmde karar kılmaktadır.

Sol ve Komünist hareketleri incelemek isteyen iyi niyetli vatandaşlar, aydınlar, Aybar'ın bu özelliğini gözden uzak tutmamalı, TİP'in, ileri yapıdaki Anayasa ile çelişen bir anakronizm olduğunu unutmamalıdırlar.

TÜSTAV

NOTLAR

TÜSTAV

1) *Bkz. Aclân Sayılgan, Soldaki Çatlaklar, II. Baskı, S. 7. Ankara 1967.*

2) *«Yeni Çağ», Eylûl 1965, Prag, Nr. 9. Yakup Demir'in Makalesi.*

3) *Bkz. Aclân Sayılgan, Solun 94 Yılı, S. 87, Ankara, 1968.*

4) *İbid. S. 181; Ayrıca Bkz. Mete Tuncay, Türkiye'de Sol Akımlar, II. Basım, Ankara 1967, S. 177.*

5) *Mete Tuncay, a.g.e. S. 57.*

6) *Ş. Süreyya - S. Celâl, «Lenin ve Leninizm», Aydınlık Külliyatı, 1923, Nr. 10., S. 42.*

7) *«Yön» Dergisi, 11 Ocak 1967, Nr. 198, S. 6.*

8. *«İnkilâp ve Kadro», I. Basım, Ankara 1932, II. Basım, Ankara, 1967. Bilgi Yayınevi.*

9) *Jakond ile Siyau - Taranta Babu'ya Mektuplar, Toplu II. Basım, «Notlar ve Varyantlar», Şerif Hulûsi, S. 163, 1965.*

10) *Ş. Süreyya, İnkilâp ve Kad-o, 1932, S. 129-138.*

11) *Dip Not: 3, S. 187.*

11-A) *Arolov, Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları, İstanbul, 1967.*

12) *Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Yeni İstanbul, 26 Kasım 1968.*

12-A) *Yeni Çağ, Kasım - Aralık, Nr. 11-12, 1964, S. 651.*

13) *Bkz. «28 - 29 Kânunsâni 1921 Karadeniz Kıyılarında Parçalanan Mustafa Suphi ve Yoldaşlarının İkinci Yıldönümleri», Moskova, 1923.*

14) *Bkz. Ş. Süreyya Aydemir, Suyu Arayan Adam, 1959.*

15) *Dip Not. 1. S. 195 - 198.*

16) *Bkz. Fethi Tevetoğlu, Türkiye'de Komünist ve Sosyalist Faaliyetleri. Ankara, 1967, S. 551. Adı geçen Mektup 8 Ekim 1946 tarihinde Abidin Nesimiden, Alâaddin Hakgüden'e yazılmıştır.*

17) *Dip Not: 3. S. 228 - 240 arasındaki Dr. Şefik Hüsnü Değmer'in Moskova'ya gönderdiği rapora Bkz.*

18) *Yeni Gazete, 13 Nisan 1967, Kâzım Alöç, İfşa Ediyorum, S. 5.*

19) *Dip Not: 3, S. 315.*

20) *Dip Not: 3, S. 229 - 240.*

21) *İbid. S. 234.*

22) *Mihri Belli, TKP ve ileri gençlik Birliği dâvaları ile iligli yayına cevap — Savcı konuştu söz sanığındır, Ankara, 1967.*

23) *İbid. S. 24.*

24) *Dip Not, 3. S. 348 - 370.*

25) *953 - 17 sayılı «İddianame», Ank. Garnizon K. Tümg. Mithat Akçakoca adına hazırlayan, Hâkim Alb. Halil Ölçer.*

26) *Bkz. a) Dip not. 22.*

b) «Yeni Çağ» ilâvesi, Prag, 1966, «Dava ve Müdafaa». Bu broşür 1954 duruşmasında Parti Sekreteri olarak Zeki Baştımar'ın yaptığı müdafaanâmedir.

c) Dip not. 3, S. 370 - 377; 473 - 484.

27) *Dip not: 22*

28) *Bu bildiri için Bkz. 31 Ocak 1967 - 1 Şubat 1968 tarihli 31 - 32 sayılı «Bizim Radyo» Bülteni.*

28-A) *Bildiri tarihi: 28 Ocak 1968.*

29) *Bkz. 4 Şubat 1968 tarihli 35 No.lu Bülterde «Günün en önemli politik Belgesi» başlıklı yorum.*

30) *Şevki Akşit, «Polis Çağırmak», «Sosyalist» Dergisi, 13 Temmuz 1967, sayı: 7, S. 1.*

31) *Şevki Akşit, «A. Dino ve Yanıltmaca», «Türk Solu», 11 Haziran 1968. Nr. 30. S. 5.*

32) *Şevki Akşit, «Dino'ya Zorunlu bir cevap Daha», «Türk Solu», 9 Temmuz 1968, Nr. 34. S. 5.*

33) *a) İbid. S. 3. ,*

b) Bkz. Yusuf Ahıskalı, Bir varmış yine var — Türkiye'de Sosyalizmin gelişmesi, İstanbul, 1967, S. 125-6, Abidin Dino'nun İngiliz sempatizanlığı konusunda şu satırlar yer alıyor :

«... İşte İngiltere'nin bu siyasetini sezemiyen bazı kişiler İngilizlere karşı bir sempati beslemeğe başladılar. Bun-

ların arasında 'Ses'i ilk sayılarında birlikte yürüttüğümüz Abidin Dino geliyordu... Suphi Taşhan 'Ses'e maddî yardım yapacağını söylüyordu... Fakat sonradan anladığıma göre yardımı da, sağda solda çar çur ettiği muazzam parada İngilizlerin yukarda sözünü ettiğim parasıydı... Abidin Dino'nun Paris'te kalp durması Suphi'nin bu sefil hayata göz yummasından ileri gelse gerekir...»

c) Türk Solu, Mehmet M. Mimoğlu, «Abidin Dino'ya - Paris»

«... İkinci Dünya Savaşı şartlarını hatırlarsınız: Savaş dışında Türkiye'de yabancı casusları cirit oynuyordu. İstanbul'un Beyoğlu'nda gelişi güzel bir taş atsaydınız o günlerde, biri Alman, biri Rus, biri İngiliz, biri Amerikan olmak üzere ufak tefekleri saymıyorum dört yabancı ajana çarpardı taşınız. İşte böyle bir ortamda, sanatcı yanı ağır basan kimi sosyalizan unsurların, İngiliz Enteligence Service'i ajanlariyle fazla sıkı fıkı ilişkiler kurmalarını yadırgamak, ve bu yüzden de, uyarmalarda bulunmak yanlış değerlendirme sayılmamalıdır kanısındayım.

Sonra Biritish Council denen İngiliz emperyalizminin örgütünden yararlar sağlamayı aynı biçimde hoş görmemek de yanlış bir tutum olamaz...»

34) Yaşar Kemal, «Abidin Dino'ya mektup», 9 Temmuz 1968, «Ant», S. 5.

35) Sovyet Çin Görüşleri; Pekin - Moskova Çatışması, Bilim ve Sosyalizm Yayınları Nr. 3, Ankara, 1967.

36) M. Anadol, Türkiye'de Antiemperyalist Savaşın Stratejisi, Mart, 1968 S. 120 - 128.

37) İbid. S. 127 - 128.

38) Behice Boran, Dönüşüm Dergisi, 1 Ocak 1967, S. 6-7.

39) Sadun Aren, Dönüşüm, 15 Aralık 1966, S. 3.

40) İbid.

41) Çetin Altan, Akşam, 3 Ekim 1967.

42) Dönüşüm, 1 Aralık 1966, Nr. 8. S. 6.

43) a) Çetin Altan, «Bir yıl Erken oldu», «Akşam», 11 Kasım 1968.

b) Ç. Altan, «Bu yöneticiler Seçimi Kazanamaz», «Akşam», 15 Kasım 1968.

c) Ç. Altan, «İnsan hiç sebebsiz Kızar mı?», «Akşam», 17 Kasım 1968.

d) Çetin Altan, «Sosyalist Akım çok genişleyebilir», «Akşam», 18 Kasım 1968.

e) Çetin Altan, «Asıl Aybar'ı ihraç etmek gerekmektedir», «Akşam», 22 Kasım 1968.

44) Ant, 27 Ağustos 1967, Nr. 87.

45) Türk Solu, Nr. 49. 22 Ekim 1968. Ersan Olgaç, «TİP Tabanından gelen ses: Opportunizme dur diyelim.»

46) İbid.

47) a) İbid.
b) Cumhuriyet, 14 Ekim 1968, S. 1

48) Bildiri Tarihi, 17 Kasım 1968.

49) Bildirinin tam metni için (EK. 3) e bakınız.

50) Akşam, Tanju Cılızoğlu, 23 Kasım 1968, «TİP'deki olayların iç yüzü».

51) İbid.

52) Behice Boran'ın bu konudaki görüşleri için (EK-4) e bakınız.

53) Bk. Akşam, Çetin Altan «Bir yıl Erken oldu», 14 Kasım 1968.

54) Aybar'ın, Sadun Aren'i Rusçu olarak suçlayan belge için (EK-5) e bakınız. Ayrıca, Sadun Aren'in Kongre'deki konuşma özeti (EK-6), Behice Boran'ın Kongre konuşma özeti (EK-7) e; Aybar'ın konuşma özeti (EK-8) e, bakınız.

(★) Ayrıca gene, Zeki Velidi Togan'ın «Bugünkü Türkili (Türkistan) ve yakın Tarihi» eserinin 402. sayfasındaki şu satırlar da aynı karineyi doğrular:

«Yukarıda adı geçen Bakû Kongresinin Eylül'de Bakû'da akdine müsaade edilip, o münasebetle biz de gizlice Bakû'ye geldik. Burada Mustafa Suphi siyaseti altında bulunan (Türk Komünist Fırkası)nın iç daireleri ve daha diğer bir resmî hükûmet dairesi, bize Türkistan'ın gizli millî teşkilât meselelerini ve bu kongrede bahis mevzuu olan meseleleri müzakere için merkez oldu.

Şüpheden âri olan bu dairelerde müzakerelerimizi yaptık. Kongrede Zinoviev ve Radek'ler, şarklılara bir koyun sürüsü nazarı ile bakıp herkesin arkasından bir kaç hafiye tâyin edip takip ettiklerinden ve celselerden bağırıp çağırdıklarından bu içtima bir çok şarklı sovyet dostlarının fikirlerini değiştirdi...»

Zeki Velidi Togan, önümüze cevap bekleyen bazı sorunları seriyor, şöyle ki :

1. Mustafa Suphi, Şark Milletleri komiserliğinde Sultan Galiev'in muavinidir. Ruslar ilkin ondan kurtulmak için, kendisini Ankara'yla uzlaşmağa zorladılar. Kars'a Mdivani yoldaşla kalabalık bir hey'etle gelen Mustafa Suphi, Erzurum'daki tepkiden sonra 14 veya 11 kişi kalarak Trabzon'a, Rusya'ya dönmek için geldi. Orada Mustafa Suphi'nin amansız düşmanları İttihadçılardan Yahya Kâhya ve Küçük Tâlât (Muşkara), Millî Kurtuluş Savaşının başına geçirmek ve Mustafa Kemali tasfiye amacı ile Enver Paşa'yı bekliyorlardı. Karşılarına Mustafa Suphi çıkınca, onu ve arkadaşlarını yok etmeğe karar verdiler. Mustafa Suphi ve arkadaşlarını 28 - 29 kânunusâni 1921 de Karadenizde öldürüp cesedlerini sulara attılar. Ankara güçlü bir ihtilâlci bolşevikten kurtulduğu için tabiî ki olayı üzerine almadı. Ruslar ise Mustafa Suphi'den kurtuldukları için memnundular. Çünkü ölen, 1923'te daha Lenin'in sağlığında bolşevik komünist partisinden kovulan ve 1929'da öldürülen Sultan Galiev ise başta ruslara karşı olmak üzere doğu halklarını kolonyalizme isyana teşvik eden stratejinin önderi, teoricisi ve eylemcisi idi. TURAN Devleti kuracak ve emperyalizme karşı mazlum milletlerin liderliğini bu Türk devleti teşkil edecekti. Galiev hareketinin diğer bir mânası ise eski Altınordu devletinin yeniden TURAN ismi ile ihdası idi.

2. Sultan Galiev ve Mustafa Suphi, rusyada Zeki Velidi Togan ile mutlak işbirliği yapmışlardır. Zeki Velidi, «Hatıralar, İstanbul, 1969» eserinin 288 ve 289. sayfalarında bunu kesin olarak teyid eder. Zeki Velidi'nin 289. sayfada: «Sultan Galiev'in bizden diğer bir farkı: Komünizme bizim gibi bir zaruret icabı değil, bizzat buna inanarak intisap etmiş ve samimî olarak din aleyhtarı kesilmiş idi,» demesi doğru değildir. Sultan Galiev gibi belki Mustafa Suphi de bolşevik partisine TURANCI görüşlerini tahakkuk ettirebilmek için Zeki Velidi gibi «bir zaruret icabı» intisap etmişlerdi. Sultan Galiev'in, o zamanlar Kazan'da çıkmakta olan «KUYAŞ (Güneş)» gazetesine yazdığı mektuptaki şu cümle Zeki Velidi'nin iddiası ile uyuşmamaktadır:

«Mazlum milletime duyduğum büyük sevginin yüreğimde yatan ağırlığı sebebiyle (milletimin hatırı için) bolşevikliğe girdim.» Sultan Galiev din aleyhtarı da değildi. İslâmiyeti rus emperyalizmine karşı kurtuluş savaşının temel unsuru kabul ediyordu. O, Çar ve Sovyet emperyalistleri ile daima işbirliği yapmış din sömürücü yobazlara karşı idi. Galiev'ün ülküdaşlarından Hanefi Muzaffer'in şu satırları (znamya Revulyutsii) de 1918 yılında çıkmıştır:

«Müslüman halk (Türkler) yâni koloni halk, rus sömürgeciliği, altında proleteryadır. Çünkü ruslar tarafından gerçekten ezilen bir halktır. Bundan dolayı müslüman Türk ülkelerindeki milliyetçi hareketler gerçek sosyal ihtilâl hareketleri niteliğini taşımaktadır.»

Sultan Galiev'in «Müslümanlar Arasında Din Aleyhtarı Propaganda Metodları» yazıları «Jizn Natzionalnostey»in 14 ve 23 Aralık 1921 tarihli nüshalarında çıkmıştır. Bu yazılar, Zeki Velidi'nin sandığı gibi onun din

aleyhtarlığına yorumlanamaz. Aksine, Galiev bu yazılarında, müslüman Türklerin inanışlarına hücum eden bolşevikleri sert bir şekilde eleştirir. Galiev'e göre, Asya Türkleri arasında müslümanlık birleştirici bir unsurdur. Cehalet nedeniyle Asya'lı Türk'lerin her bir kabilesi kendini ayrı bir millet saymaktadır. Bu da rus emperyalizminin işine yaramaktadır. Galiev, bu yazılarında islâmiyeti rus kolonyalizmine karşı, sosyal bir ihtilâl niteliği olan potansiyel güç olarak kabul etmiştir.

Adı geçen makalelerinin ilkinde, Galiev, Zeki Velidi'nin iddiasını cerheden şu satırları yazar :

«... İslâmiyetin durumunu tâyin ve tasrih eden esas unsur, bunun son bir hak dini olmasıdır. Dünyanın (Büyük) dinleri arasında en genci islâm dinidir. Bu bakımdan islâmiyet en sağlam ve icra ettiği nüfuz bakımından en güçlü olan bir dindir. İslâm dini sosyal ve politik unsurları en iyi bir şekilde muhafaza etmiştir. Halbuki diğer dinler, safsataya geniş şekilde yer vermektedir. Müslüman hukuku (şeriat) bir kanun ve aslî hükümleri kapsayan bir düsturdur. Bu kanun müminlerin bütün dünyevî tezahürlerini idare eder. Bu düsturun içinde, nasıl dua edileceği, nasıl çalışılacağı, toplumda, aile içinde, günlük yaşayışta nasıl hareket edileceği en küçük teferruatına kadar tarif edilmektedir. Bu hükümlerin büyük bir kısmı tamamen müsbet bir karakteri haizdir. Eğitimin mecburi olduğunu hatırlatan Hz. Muhammed'in hadis'ini hatırlatmak kâfidir. Bu hâdis'te şöyle denilmektedir : (Ultibul ilma Min-Al Mahdi ilâl Lâhdi-Beşikten mezara kadar ilim tahsil ediniz.) Ticaret ve çalışma mecburiyetini, büyüyünceye kadar çocuklarına eğitim verme hususunda ebeveyine terettüp eden mecburiyet, medeni evlenme müessesesi; toprağın, suyun ve ormanların hususi mülkiyet altına konmaması, hurafeyi inanmanın tel'-

in edilmesi büyücülüğün yasak olması, kumar, oyunlarının men'i, lüksün, israfın yapılmaması, altın ziynetin takılmaması, ipek elbiselerin giyilmemesi, alkollü içkilerin içilmemesi, şiddet ve yamyamlık yapılmaması (bu son nokta Kuzey Afrika için çok önemli idi) aynî veya altın veya gümüş para ile (zekât, öşür,) vergileri ödeme hususunda detaylı ve ilerici bir sistemin mevcut olduğunu tebarüz ettirmek kâfi gelir.

İslâmın aile ve verasete ait hukukunda da müsbet prensipleri mevcuttur. Çünkü, daha kaleme alındığı vakit, hatta daha sonraları bile putperest arapların durumunu tanzim ediyordu. Nitekim, meselâ, Hz. Muhammed'in teaddüdü Zevcat hakkındaki Hâdisini, islâm dini ile meşgul olan bilginler, Hz. Peygamber'in poligamiyi tahdit etme hususundaki arzusunun bir ifâdesi olduğu şeklinde telâkki etmektedirler. İctimaî ve siyasî âmilleri ihtiva etmesi hasebiyle din olarak islâm dini diğer dinlerden daha çabuk müminlerinin ruhuna nüfuz etmektedir. İslâm din adamlarının şahsi durumu diğer dinlerin ruhban sınıfına nazaran daha sağlam oluşu, bunun en iyi delili olarak gösterilebilir.

Misâl olarak, bizden rusya'daki müslüman ulema sınıfını ele alalım. Ruslarda bir papazın ruhani dairesinde 10-1200 kişi bulunurken müslümanlarda bir cami başına 700-1000 kişi gelmekte ve her camide ruhani daireye mensup üç üve, yani molla, bunun muavini müezzin hizmet görmektedir.

Müslüman ulema sınıfının kuvveti bu zümrenin müslüman sekeneye nisbeten içtimaî ve siyasî durumu ile de izah edilebilir. Molla, aynı zamanda hem hoca (dini ayinleri icra etmekle görevli) hem de öğretmendir. (Her Molla'nın camii yanında bir din okulu-mektebi veya medresesi vardır). Molla, evlenme işlerinden, talâk-

tan ve verasetten anladığı için hem hakim hem de bazen doktor vazifesini görür. Bundan başka, müslüman ulema sınıfı seçimle tayin edilebilen türdendir ki, bu da onun durumunu meselâ, rus ruhban sınıfına nazaran daha da sağlamlaştırmaktadır. Üst makamlar tarafından tâyin edilmiş olan rus papazının müridleri nezdindeki otoritesi şüphesiz Tatar Mollaları ile özbek ulemâlarının kendi mahallerindeki itibarlarından daha azdır. Bu sonuncular, halkın hizmetkârı gibi telâkki ediliyor ve bundan dolayı, bunların arzularına daha büyük bir ilgi gösteriyorlardı. Molla ve ulemalar hem daha demokrat hem de halka daha yakın idiler; bu itibarla daha büyük bir prestije yani itibara sahip bulunuyor ve halkın üzerindeki tesiri papazın rus müjik'i üzerindeki nufuzundan daha büyüktür.»

Resmi sovyet görüşü, destalinizasyon hareketine rağmen, Ekmel İkram'ı, Feyzullah Hoca'yı, Bucharinci bolşevik Türk liderlerini temize çıkarırken, Sultan Galiev'i hâla burjuva ajanı, hain ilân etmesi dikkati çekmektedir.

3. Mustafa Suphi, Zeki Velidi'nin de ifadesinden anlaşıldığına göre Bâkû kongresi sırasında asya müslüman Türk milliyetçilerine yardım etmiş, onları Zinoviev ve Radek'in ÇEKA (Rus Gizli Polisi) sının takibinden korumuştur. Mustafa Suphi bu görevi elbette Sultan Galiev'le plânlamıştı. Zeki Velidî'nin «Hatıraları»nda (S. 289) şu satırlar bu iddialarımızı doğrulamaktadır:

«Mir Seyid Sultanaliyev 1929'da ve onun yakın arkadaşları 1937 de idam edilirken, Pravda ve İzvestiya gazetelerinde Sultan Galiev'e (dış memleketlerde olup emperyalistlere ajanlık eden Zeki Validov ile temasta bulunmak suçları isnad olundu) diye yazmışlardı.

Hakikatte ise Sultanaliyev ile benim aramda ben

Rusya'dan ayrıldıktan sonra hiç bir temas olmamıştır. Fakat aynı Sovyet gazetelerinin Sultan Galiev ile Validov'u birlikte bir (millî ideoloji ve programı) kurdular mealindeki ithamları ise doğrudur ve bu ideoloji birliği bu Kalenin komüsyonunda Tatar ve Başkurtlarla Kazakistanı Yayık nehri boyunca Hazar denizine kadar uzanan iki rus vilâyeti ile fiilen ve nihai olarak ayırmak siyasetinin kabul olunması dolayısiyle husule gelmişti...»

Elbetteki bu «Millî ideoloji ve programı»nın hazırlanmasında «Milliyetler komiserliği»nde Sultan Galiev'in muavini olan Mustafa Suphi'nin de katkısı büyük olmuş; belki de «Millî» birliğin sağlanmasında başrolü oynamıştı. Benningsen'e göre; «İttihat ve Terakki» ismini taşıyan bu teşkilâta Galiev, Mustafa Suphi ve Zeki Velidi Togan, Tursun Hocayev, Baytursunov gibi kimseler dahildi ve Anti-Rus ve Anti-bolşeviklik şu program etrafından birleşmişlerdi :

a. Türkleri Sovyetler idaresinde köprübaşı mevkiine getirmek;

b. Türklerin maarif teşkilâtlarında belli bir yer işgal etmelerine çalışmak;

c. Basmacılar gibi Anti-sovyet ve Anti-komünist gerillacılarla gizli işbirliği yapmak.

4. Sayın Şevket Süreyya Aydemirin 1968 yazında Sovyetler Birliğine yaptığı gezide, bize anlattığına göre Moskova'daki Türkoloji Enstitüsünde Enver Paşanın hatıra notları arasında Sultan Galiev'in Enver Paşayı ziyaret ettiği hususunu Enver Paşanın el yazısı ile görmüştür. Biz Sultan Galiev-Enver Paşa arasındaki gizli mülâkatın Mustafa Suphi tarafından düzenlendiğine kuvvetle inanıyoruz. Elbetteki bu, o zamanki rus gizli polisinin gö-

zünden kaçmamıştı. Ve Mustafa Suphi'nin temizlenmesine karar verilmişti. Mustafa Suphi'nin öldürülüşünden 2 yıl sonra - Sultan Galiev'in tasfiye edilmesi ve 1937 yılında da öldürülen Galievciler arasında - 1000 kadar Türkiye'li ve Mustafa Suphi ekolüne bağlı komünist'in öldürülmesi üzerine de ciddiyetle durulmalıdır.

5. Bütün bu özetlediğimiz hususlardan çıkan sonuç şudur ki, Mustafa Suphi'yi ruslar öldürtmüştür ve 1921 lerde o sıralar sıkışık olan Ankara hükûmetinin zaafiyetinden istifade etmişlerdir.

6. Bugün Türk komüstlerinin her 28-29 Ocakta Mustafa Suphi'yi anmaları bir sahtekârlıktan başka bir şey değildir. Çünkü ölülerin dili yoktur ve ölüler konuşamaz.

7. Mustafa Suphi ve arkadaşlarının öldürülmesine tekaddüm eden günlerde Sovyet sefiri Aralov Yoldaş Anadoludaki Mustafa Suphi kolunu M. Kemale ihbar etmiştir.

Alexandre Benningsen, Sir Olaf Careo, Prof. Zeki Velidi Togan, CHANTAL LEMERCIE QUELQUEJAY, Serge A. Zenkousky, Richard Pipes, Ivar Spector, Abdurakhman Aytorkhanov, Dr. Baymırza Hayıt, E. H. Carr, Geoffrey Wheeler, Gothardt Jàschke gibi ünlü Sovyet ve pantürkizm uzmanlarının bu konuda - yazacakları ve bizi teyid edecekleri pek çok dökümana sahip oldukları muhakkaktır.

TÜSTAV

(*) Nazım Hikmet sağlığında İsaac Deutscher'e Varşova'da bu öldürülen 1000 Türk komünistinden bahsetmiştir.

EKLER

TÜSTAV

EK — 1

MİHRİ BELLİ'NİN ZEKİ BAŞTIMAR'I SUÇLAMASI

«Anti komünizmin Amerikan emperyalizminin ideolojik silâhı olduğu, gerici çevrelerin yaratmaya çaba gösterdiği Anti Komünist histeri havasının asıl hedefini komünizm değil Türk toplumunun önünde ki kutsal görev olan millî bağımsızlığımız olduğu bilincine artık varılmaktadır.

Türk solu bu ulusal uyanışın öncülüğünü etmektedir. Türk solu bu göreve lâyık olduğunu gösterecektir... Son günlerde Amerikancı komprador basının ağzına sakız ettiği (Yakıp Demir meselesi) üzerinde yukarıda söylediklerimiz ışığında durmamız gerekiyor. Mesele özel olarak şudur: Doğu Avrupa ülkelerine sığınmış olan Türk siyasî mültecileri arasından küçük bir grup kendisine kimi «Türkiye Komünist Partisi» kimi «Türkiye Komünist Partisi dış bürosu» adını takarak komünist partilerini beylik laflarla selâmlamakta ve Prag'da yayınlanarak Türkiye'deki dergi ve gazetelere gönderilen «Yeni Çağ» adında bir dergi çıkarmaktadırlar. Bu grubun «Bizim Radyo» ile de ilişiği olduğu söylenmektedir. Bu küçük mülteci gurubunu, Türkiye'de tek bır kişiyi temsil edemez «Yeni Çağ»da çıkan telif yazıların entellektüel seviyesine bakılırsa komünist ülkelerdeki emigrasyonu (muhacirleri) temsil ettiği de şüphelidir. (Yazar Zeki Baştımar'ın temsil ettiği grubun komünist ülkelerdeki muhacir Türk Komünistlerini dahi temsil etmediği fikrini ileri sürüyor. Demek oluyor ki sol grup içindeki ikilik ve Zeki Baştımar'a muhalefet yalnız Türkiye'de değil Yurt dışındaki komünistler arasında da vardır.)

Gerçek şudur ki, sözü geçen mülteci gurubunun eylemi, sığındıkları ülkelerin emekçilerinin alın terinin ürünü olan imkânlarla, Türkiye'nin Amerikancı kompradorlar ağa çevreleri için, yurtseverlere karşı provokasyon malzemesi sağlamaktan başka sonuç vermemektedir. Türkiye emekçileri hakkında bilgi ve devrimci kültür yoksunluğunu yansıtan tekerlemelerle dışardan maval okumak, akıl hocalığı etmek Türk soluna saygısızlıktır,

haddini bilmekmezliktir. Sovyetler Birliğinin Türkiye ile dostça ilişkiler kurmayı istediğini her aklı başında kimse bilir. Bu yolda çabaların olumlu sonuçlar vermeğe başlaması bağımsız dış politika isteyen her Türk yurtseverini sevindirir. Ama diplomatik alanda elde edilen olumlu sonuçları yukarda söz konusu edilen meselenin gölgelediği besbellidir.

Kimileri, Sovyetlerin kendine «Parti» adı takmış bir kaç mülteciyi beslemesinin nedeninin, Çin'e karşı yürüttüğü ideolojik savaşta bir fazla oy elde bulundurmak olduğunu ileri sürüyorlar. Biz bu görüşe katılmıyoruz. Bizce mesele çok daha basit: Türkiye'nin gerçeklerini doğru değerlendirmeme ve bu yüzdende şarlatan oyununa gelme. Büyük Rus yazarı Gogol'ün zamanından bu yana uzun yıllar geçti, ama Kuzeyli komşularımız halen yakalarını Gogol müfettişlerinden kurtarmışa benzemiyorlar.»

(YÖN), 15 Nisan 1966 Nr. 159

EK — 2

YÖN'DEKİ İMZASIZ SUÇLAMA YAZISI:

«Gerçekten «T.K.P.» adını taşıyan bu teşekkül, Moskova'ya kayıtsız şartsız bağlı, Moskova ağız değiştirirse, eski sözlerini derhal unutarak yeni türküyü çağırmaya başlayan dışarda yerlermiş suni bir kuruluştur. Dışardaki bu grup besbelli ki, Sovyet Komünist Partisinin sağladığı paralarla yaşamaktadır. Moskova Kongresinde Türkiye Komünist Partisi Dış Bürosu Birinci Sekreter'i adıyla tanınan halbuki «Yeni sağ» dergisinin «Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri» sıfatını kullanan Yakup Demir bu görevi için dolgun ücret almakta ve emrinde bir makam arabası bulunmaktadır. Söylendiğine göre bu Yakup Demir, 1950 komünist tevkifatında 173 sahifelik ifade ile Menderes'in polis şefi Ahmet Topaloğlu'na hayli yardımcı olan Zeki Baştımar'dır. Baştımar, 7 yıl hapis yattıktan sonra yurd dışına kaçmış ve orada T.K.P. Birinci Sekreterliğine getirilmiştir.»

(YÖN), 8 Nisan 1966, Nr. 158

EK — 3

YOLAVA İLÇESİNİN BİLDİRİSİ
PARTİLİ KARDEŞLER

«Bilindiği üzere son zamanlarda partimizin üst kademelerinde hiç de hoşa gitmeyecek sosyalist ahlâk ve anlayışla bağdaştırılmıyacak birtakım sürtüşme ve çekişmeler olmaktadır. Bu sürtüşme ve çekişmelerin nedenini biz, partinin belkemeği olarak bilmek durumundayız. Bizim kimin nereye ve nasıl ulaştıracağını anlamak zorundayız. Sosyalist bilgi sezişimizle bu çekişmelere seyirci kalamıyacağımızın ve sosyalist akıma leke sürenlerin, oportünistlerin halkı aldatanların, parti içinde diktaya heveslenenlerin karşısına çıkmamız gerektiği inancındayız. Bugünkü yöneticilerin, keskin sosyalist akımın savunucuları, gerçek savaşçıları olmadıkları artık açığa çıkmıştır. Hatta bunların Türk proleteryasını yabancı emellerin oyuncağı bile yapmak eğilimleri ortadadır. Sosyalist akımı bir süre yozlaştırabilir, halkımızı kandırabilirler. Gerçek sosyalistleri partiden atabilir, kendi kişisel çıkarlarını herşeyin üstünde tutabilirler. Sempatizanların bunalımları son haddine varabilir. Hatta partimizden istifa bile etmeye kalşanlar çıkabilir. Hatta ve hatta bu kavganın en hasını vermiş olan sosyalistlere ellerinde ve yönetimlerinde bulundurdukları yayın organlarıyla kirli iftira ve isnatlarda bulunabilir ve onları gammazlıyabilirler. Partiyi gerici akımların paraleline sokmaya ve sosyal demokrat çizgiye getirmek çabasında olanların arzularına gem vurmak zamanı gelmiştir. Bu yöneticilerle değil sosyalist mücadele yapmak, balık bile tutmaya gidilemez. Bunlar değişen koşullar altında birer temsilci durumunda oldukları halde zafer sarhoşluğu içinde kendilerini tanrılaştırmak yoluna saptılar. Sosyalist öğretide putlaştırmak yoktur. Bunların gururlarından, yanlarına varılmaz oldu.

Nitekim ÇETİN ALTAN, bu yöneticilerin dolaplarına ayak uyduramadığı için partiden ayrılmak zorunda kaldı. Bizler kimsenin kişilerin putlaştırmasına müsaade edemeyiz. Ama, parti kadar etkili olan bir kimsenin partiden kopma derecesine vardıranlardan da hesap sormak ve onları alaşağı etmek durumundayız.

Bütün namuslu gerçek sosyalistler, oportünistlere karşı birleşmelidirler. Sosyalizmin kurucularına küfredenleri kahretmeli-

dirler. Bir hain olan PRUDON ve KAUTSKY'yı kendisine önder edinmiş olan ve onları daha ziyade okumak gerektiğini savunan ve örgütleyen kişinin sosyalizme ve Türk proleteryasına hizmet içinde olmadıklarını açıkça söylemeli ve partiyi bu gibilerden temizlemeliyiz.

Kardeşler, Peyami Safa 176 çeşit sosyalizm olduğunu bir kitabında yazmıştı. 177 nci çeşidini AYBAR icat etti. Güler yüzlü sosyalizm, hürriyetçi sosyalizm. Gerçek ve namuslu sosyalistler olarak bizler bu densizliklere müsaade etmiyeceğiz. AYBAR'ın samimiyetsizliği ortaya çıkmıştır: Parti içinde dikta kurmuş, ayda beşbin lira alan birkaç sendika ağası ile işbirliği ederek gerçek sasyalistlerle amansız bir mücadeleye girişmiştir. Geçici bir başarıda zahiren sağlanmışa benzer. Zafer sarhoşluğu içerisinde AYBAR'a sosyalist kurucuların eserlerini okuması ve onlardan bir parça tavazu dersi almasını salık veririz.

Partili arkadaşlar, AYBAR daha kötüsü ve karanlığı, partiyi eğitim ve sosyalist eylemden uzak tutmasını yollarını aramış ve bunda bir nebze de başarı kaydetmiştir. Üniversite gençliğinin tümü partiden kapmuştur. AYBAR, partiyi bölmüş ve tarih önünde Türk sosyalizmine en büyük fenalığı yapmıştır. O halde biz Yalovalı sosyalistler olarak sesleniyoruz: 1) Presiplere dayanmayan bir parti çalışması düşünülemez. Partiyi sosyalist prensiplerin doğrultusunda yürütmek için savaşılmalıdır. 2) Geniş halk kitlelerini müşterek bir program altında birleştirmek ve millici, demokratik bir Türkiye için savaşmak, bunun için de herşeyden önce emperyalizme karşı olan güçleri bağımsızlık mücadelesine itmek. 3) Parti içindeki eski-yeni sosyalist ayırımına son vermek. 4) Çağımızın en büyük çelişisinin ezilen halk kitleleri ile emperyalizm arasında olduğunu bilmek ve savaşı bu prensibin ışığı altında yürütmek burjuva ile proleteryanın barış içinde bir arada yaşama olanağının bulunduğunu söyleyenler rahatına düşkün revizyonistlerdir.

Yukardaki maddelerin gerçekleştirilmesini isteyen bizler, parti yönetimine her kademede el koymak gerektiğine inanmaktayız. Bizler sosyalizm savaşında bugün yenik düşmüş olsak dahi, sosyalist mücadeleye nerede olursa olsun devam etmeğe kararlıyız. Parti yöneticilerine kızarak, siyasete lanetname yazanları da kınamak bizim görevimizdir. Sosyalist tarih, bugünkü ce-

berrut yöneticileri herhalde hayırla anmayacaktır. Gerçek sosyalist, sosyalist mücadelede herhalûkarda neferliği sırtlamak faziletini gösterebilmelidir. Ve de birinci adam olarak, evvelemirde cesaretle savaşmayı göze almalıdır. Cesaretiyle ancak tehlikeleri önleyebilir lider olan, sempatizanlara şevk verir. Korkak, pısmış liderler devri artık kapanmalıdır.

Bizimle birlik olanlar, vakit geçirmeden bu sorumsuz gidişe el koymalıdırlar. Halksız, burjuva sosyalistliği yapmak özentisi içinde bulunanlara bziler, taban olarak gerekli dersi vermeliyiz. 17/11/1968

Dostlar, revizyonistlere karşı birleşiniz.

İşçi İZZET ALPASLAN	TİP Üyesi
İşçi NİHAT AKSEL	TİP Üyesi
Köylü NAZIM DEMİR	TİP Üyesi
Köylü RECEP DENİZ	TİP Üyesi
Köylü ÖMER GÜÇEL	TİP Üyesi
İşçi ALİ AKSEL	TİP Üyesi
Şoför HASAN ÖZER	TİP Üyesi
Ev kadını SULTAN AKSEL	TİP Üyesi
Hukukçu ERDOĞAN ÇİĞDEMOĞLU	İlçe Yön. Kurulu üyesi
Öğrenci ERHAN ERGÜN	İlçe Sekreteri
Avukat BAHA İNALKUT	TİP Üyesi
İşçi ŞEMSİ BAŞ	TİP Üyesı

Kitapçı FERİT PİŞKİN, Foto YURDSEVER ARDIŞ, Ressam, ZEKİ ZOLAK, İlçe Yönetim Kurulu üyesi

NOT : TİP Yalova Yönetim Kurulu da AYBAR'a karşı olduğuna dair çoğunlukla karar almıştır.

EK — 4

BEHİCE BORAN'A GÖRE OLAYLARIN İÇYÜZÜ :

Genel Yönetim Kurulunun olağanüstü kongresinde benim kimi böyle, kimi şöyle konuştuğum doğru değildir. Bu toplantıda en uzun ve ayrıntılı eleştirileri ben yaptım. Yalnız ben meseleyi, Aybar artık sosyalist değildir, partiye başkanlık edemez gibi kesin bir şekilde koymadım: çünkü, bence bu, son söylenecek sözü

ilk söylemek olurdu. Bir kere ilk defa olarak, tüzüğe ve parti disiplinine uygun bir şekilde Genel Başkana karşı bir eleştiri ve muhalefet başlamıştı. Organların muntazam çalışması ve denetim yetkilerini iyi kullanmasıyla partiyi bundan böyle de birlikte yürütmenin mümkün olup olmayacağını bir denemek yararlı olabilir. İkincisi, geniş örgütlü bir politik hareket yürütürken, aksaklıkları, partinin politik çizgisinden sapmaları sadece benim veya bir kısım arkadaşların görmesi yeterli değildi. Parti içi daha geniş çevrelere bunları gösterebilmek, inandırabilmek gerekliydi. İlk karşı çıkışta ve Genel Yönetim Kurulunun tek bir toplantısında bunun başarılamıyacağı aşikârdı. Ayrıca gördümki, Genel Yönetim Kurulunun yaygın havası, hem Aybar'ın başkanlıkta, hem de bizim yönetici kadroda kalmamız ve aradaki ihtilâflara çözüm bulmamız yönündeydi. Görüş ve eleştirilerimizin isabetinin açık seçik ortaya çıkabilmesi için biraz zamana ve olayların daha da oluşmasına ihtiyaç vardı. Bu durumda, Genel Yönetim Kurulunu ya Aybar, ya biz gibi kesin bir tercih yapma zorunluğu ile karşı karşıya bırakmamak ve bir çeşit güven oyu niteliğinde olan, Aybar'ın tutumunu onaylayıcı önergenin oylanmasında üçte iki çoğunluğu sağlıyabilmek için olumlu oy kullandım. Aksi sonuç alındığı takdirde ortaya attığımız meselelerin geçerliği ve ciddiyeti parti içi çevrelerce dahi iyice anlaşılmadan ve anlaşılmadığı için, seçimler arifesinde partiyi bölmek, parçalamak sorumluluğu yükleticilekti, bize. Şunu da belirteyim ki, Genel Yönetim Kurulunca «beşlerin davranışı kınanmış» da değildir.

Bildiri meselesine gelince, onu ben kaleme almadım, tersine benim yazdıklarım tüm çıkarıldı, değiştirildi. İlerde gerekirse o bildirinin nasıl yazılıp değiştirildiği hikâyesini de açıklarım.

Genel Yönetim Kurulu toplantısından hemen sonra ve büyük kongrede seçimlere geçilinceye kadar ben tarafların tek bir aday listesi üstünde anlaşması gereğini ısrarla savundum. Böylece, hem bildirideki ifadenin, yani görüş ayrılıkları bulunduğu ama bunların partinin birlik ve beraberliğini boğacak nitelikte olmadığı yolundaki ifadenin, boş bir lâf olmadığı gösterilmiş, hem de belli bir disiplin çerçevesi içinde görüş ayrılıklarına ve eleştirilere yer verilerek partiyi yürütmek denenmiş olacaktı. Böyle bir deneme iki sonuç verebilirdi: Ya yüksek organların muntazam toplanması sağlanarak tartışma ve eleştirilerle Aybar'ın kişisel

çıkışları, kişisel yönetim eğilimi önlenir, hiç değilse belirli sınırlar içinde tutulurdu; veya Aybar giriştiği yolda direnir, yeni durumlar ve olaylar yaratırdı. İkinci vaziyette, bizim eleştirilerimizin isabeti ve Aybar'ın partiye liderlik edebilme yeteneğini yitirdiği daha kesin ortaya çıkar, parti kademeleri, örgütleri ve üyeleri durumu bu safhada henüz göremedikleri bir açıklıkla görürlerdi.

Yukarıdaki teklifimle birlikte, ayrı ayrı listelerle seçime gidildiği takdirdeğ hiç bir listede adaylık kabul etmiyeceğimi de ilk baştan kesinlikle belirttim. Teklifimi taraflara kabul ettiremeyince her iki listeden de aday olmayı ben reddettim. Seçimlere ayrı listelerle gidilmesi kongre delegelerini kesin bir tercih yapmak durumuna sokmak olacaktı; ne denirse densin, delegeler durumu böyle görecek, böyle değerlendirecekti. Nitekim de öyle oldu. Az sayıda delege ancak karma liste yapma yoluna gitti. Böyle olacağını kestirmek de zor değildi; çünkü yüksek kademe yöneticileri arasında görüş ayrılıkları ve eleştiri parti içi politikada yeni ve şaşırtıcı bir şeydi; genç bir parti olan TİP bu alanda henüz tecrübesizdi.

Son olarak şunu da belirteyim ki, parti içindeki son eleştiri ve Genel Başkana karşı çıkış hareketi gazetenizdeki TİP ile ilgili yazı serisinde anlatılan daha önceki hareketlerden tüm ayrı nitelikte olmuştur. Birincisi, meseleler ve eleştiriler ilgili ve yetkili organlara getirilerek ortaya konmuştur. Parti disiplinine, tüzüğe aykırı bir davranış ve hareket halinde belirmemiştir. İkincisi, eleştiriler parti programıyla, büyük kongre ve diğer yüksek organlar kararlariyle belirlenmiş ve kabul edilmiş parti görüşlerine itiraz, yeni tezler ortaya koyma şeklinde olmamış, tersine bunların savunulması şeklinde olmuştur. Ama Genel Başkan, bir parti liderinden bekleyeceği üzere ihtilâfın giderilmesini, hiç değilse ortak birtakım noktalara varılmasını mümkün kılacak bir tutum alacak yerde, bizlere derhal komplo yapma, partiyi böyle suçlamaları yöneltmiş ve bizimle sonuna kadar mücadele edeceğini söylemiştir. Bu durumda tartışma ve eleştirileri bir sonuca vardırmak mümkün olmadığı için bizler de toplantıyı terk etti. Buna rağmen ben, bütün köprüleri atmamak için Genel Yönetim Kurulu toplantısında yukarda anlattığım şekilde hareket ettim ve büyük kongrede de belirli sınırlar içinde görüş ayrılıklarına ve eleştirilere müsaade edecek bir beraber çalışma imkânına, denemesine

kapıları kapamıyan, meseleleri kişilere atıflar yapmaksızın objektif bir şekilde açıklayan bir konuşma yaptım. Genel Başkan bu imkânları kullanmak istemedi; Tersine, sert ve kesin tutumunu sürürerek bir mektuptan ziyade bir mahkeme zaptı ifadesi taşıyan, dikte ettirilmiş olduğu besbelli ve hukuki bir belge olarak hiçbir değer taşımayan mahut jurnalcı yazıyı okudu ve kongreden bu meseleyi halletmesini, yani bizleri seçmiyerek tasfiye etmesini istedi. Genel Başkan aynı nitelikte mesnetsiz delilsiz Sükânvari suçlamaları büyük kongreden önceki ve sonraki günlerde de çeşitli vesilelerle yapmış ve yaptırmıştır. Genel Başkanın bu davranışları, parti tüzüğünün Genel Başkana da şamil disiplinle ilgili hükümlerini ihlâl ettiği gibi, parti çalışmaları için gerekli olan asgarî güvenlik ve karşılıklı itimad ortamını temelinden yıkmıştır.

(AKŞAM, 30 Kasım 1968)

EK — 5

M. Ali Aybar'ın III. Genel Kongre'de Sadun Aren'le ilişkin okuduğu suçlayıcı belge:

«19/10/1968 Cumartesi günü saat 17 da TİP Genel Merkez binasında Sadun Aren ile görüştüm. Sadun Bey Aybar'ın bilimsel sosyalizmi benimsemediğini Rusya aleyhine konuştuğunu - Karl Marx'ın Engels'in fikirlerini benimseyip ilkel ilim adamlarının fikrine inandığını, artık M. Ali Aybar'ın sosyalist olmadığını, kendilerinin ise kollektif bir gurup kuracaklarını ve bu gurupta parti genel başkanı olmayacağını, kendi fikrini Şaban Erih-Nihat Sargının desteklediğini beyan etti. Ben Cemal H. Selek'in hangi tarafta olduğunu sorduğum zaman «biz sosyalist olduğumuza göre Cemal Hakkı da bizden dedi. Ve bana dönerek Sivas delegelerini Aybar aleyhinde hazırlamamı söyledi. Yukardaki yazdıklarımı şifahen de genel Başkana söyledim. Bunu bir parti vazifesini sayıyorum.

SİVAS İL SEKRETERİ
VAHDET OLCAYTO»

(ANT, 3 Aralık 1968, Nr. 101, Yaşar Kemal'in «Curnalcilik üstüna» başlıklı yazısından S. 5)

EK — 6

Sadun Aren'in 11/11/1968 tarihinde TİP Kurultayı'nde yaptığı konuşmada özetlenmiştir :

«İhtilâf, 28 Eylül 1968 tarihindeki olağan genel yönetim kurulunda çıkmıştır. Hürriyetçi sosyalizm deyiminin partimizce resmen tanınıp tanınmaması meselesinde çıkmıştır. Bu konu sayın Aybar'ın genel yönetim kurulunda yapmış olduğu bir konuşma üzerine açılmıştır. Konu henüz genel yönetim kurulunda tartışılırken sayın Aybar, oradaki konuşmasını Çankaya İlçe Kongresi'nde de yapmıştır. Sayın Aybar'ın düşüncelerinde benim kabul edemeyeceğim bir değişiklik olduğunu gördüm ve birkaç gün sonra kendisine özel olarak bu konuşmaları yapmamasını söyledim. İstanbul İl Kongresi vardı, orada yapmamasını rica ettim. Fakat, İstanbul Kongresi'nde de aynı doğrultuda bir konuşma yaptı.

İstanbul Kongresinden sonra Ankara'ya döndüğüm zaman bir gün Genel Sekreter Nihat Sargın arkadaşımız bana geldi. Dedi ki :

— Aybar'ın konuşmaları parti teşkilâtında büyük çalkantı yaratıyor. Partinin böyle devam etmesinden endişe ediyorum. Ne yapalım?

Bunun üzerine ben, Behice arkadaşımızın da çağırılmasını ve beraberce bir şey düşünülmesini istedim. Telefon ettik, geldi. Konuştuk. Vardığımız karar şu oldu : Kendisine söyleyelim, bu konuşmaları kessin...

Aybar ile Boran arasında daha evvel sert tartışmalar geçtiği için, konuşmayı sadece Sargın'la benim yapmamızı, Boran'ın görüşmede bulunmamasını kararlaştırdık. Nihat Sargın arkadaşımızla beraber parti genel merkezinde Sayın Aybar'a durumu anlattık. Kabul etmedi.

— Beni, bu konuşmaların zamansız yapıldığına, teorik bakımdan yanlış olduğuna ikna edin.. İkna edemezseniz, olmaz, dedi.

İkna etmeğe çalıştık fakat olmadı. Ve :

— Bunlar benim altmış seneye yaklaşan ömrümün tecrübelerinin sonuçlarıdır, dedi. Ankara İl Kongresin'de de aynı doğ-

rultuda bir konuşma yaptı. Bunun üzerine meseleyi Merkez Yürütme Kurulu'na getirmeye karar verdik. Merkez Yürütme Kurulu Ankara İl Kongresi'nden sonra toplandı.

Daha evvelce Şaban Erik ve Minnetullah Haydaroğlu arkadaşımızın da bu konuşmalardan tedirgin olduğunu biliyorduk. Çarşamba günü Merkez Yürütme Kurulu saat 5'te toplanacaktı. Yarım saat önce Nihat Sargın arkadaşımız hazırladığı bir önergeyi okudu. Önerge tasarısı gibi bir şeydi. İmzaladı. Bu önergenin birinci maddesine göre, Merkez Yürütme Kurulu şimdiye kadar kendisine düşen kontrol görevini yapmamıştı. Şimdiden sonra yapacaktı.

İkinci maddesi, Malatya Kongremizin kabul etmiş olduğu sosyalizm tarifini veriyor ve «TİP'in sosyalist anlayışı budur. Bunun dışındaki sosyalist anlayışlar ancak bunu söyleyen kişiyi bağlar, partiyi bağlamaz» diyordu.

Bunun altı imza edildi ve Beşler o anda çıktı...

Merkez Yürüme Kurulu'nda «Gündem hakkında bir diyeceğiniz var mı?» diye sordu Aybar. Daha sonra öğrendik ki, Nihat arkadaşımız böyle bir mesele olduğunu söylememiş kendisine. Onun üzerine «Parti için çalkantıları konuşacağız» dedim. «Ben böyle bir şey bilmiyorum» dedi. «Müzakere açılırsa anlatırım» dedim.

Müzakere açıldı. Çeşitli arkadaşlar konuştu. Bu arkadaşlardan bazıları bu hareketi «Komplo» şeklinde ifade ettiler. Sayın Aybar, «Ben ertesi gün konuşacağım» dedi. Ertesi gün geldi. Meseleyi esas itibariyle bir «komplo» olarak ortaya koydu. «Beni arkamdan hançerliyorsunuz. Ben buna müsaade edemem» dedi. Sert şekilde konuştu. Biz de, «O halde bunu bir mesele olarak genel kongreye götürürüz. Aynı şekil bir mücadele yaparız» dedik. Bir mücadelede yaparız dedik. Bir yeterlik önergesi verildi, müzakere orda kesildi.

«Gündemin 2. maddesine geçiyoruz» denilince, biz de Merkez Yürütme Kurulu'ndan çıktık, gittik.

Ben artık kendimi, kongrede yakın olduğu için, serbest hissettim. Ve bu münasebetle bazı arkadaşlara meseleyi anlattım. Bu arada Sivas İl Sekreteri olduğunu söyleyen bir insana

da, parti genel merkezinde, bir kaç kişinin huzurunda böyle bir mesle olduğunu, Aybar'ın sosyalizmden ayrıldığı kanaatinde olduğumu ve bunun için kongrede bir mücadele yapacağımı söyledim. Başka arkadaşlara da söyledim. Genel Genel Yönetim Kurulu'nun ara yerde toplanacağını bilmiyordum. Bir süre sonra Sayın Aybar Genel Yönetim Kurulu'nu fevkalâde toplantıya çağırdı. Bu toplantının gündemi, «Beni beş arkadaş engellemektedir. Bir çare bulun» şeklindeydi. Tartışmalar oldu. En sonunda bir bildiri yayınlandı. Bu bildirinin birinci maddesi, genel başkanın parti tüzük ve programına uygun hareket ettiğini söylüyordu. Sekiz arkadaş muhalefet ettik. Çoğunlukla bildiri çıkartıldı. Anlaşmazlığın seyri budur.

Önce özel gayretler, sonra kurullarla gayretler sarfedilmiş ve sayın Aybar, işin böyle çıkmaz haline, zor bir hale getirilmesinde büyük rol oynamıştır.

Mesele, TİP sosyalist bir partimidir, değil midir, meselesidir. Bizim gibi emekçi halkın büyük ağırlığını partiye koymadığı bir memlekette sosyalist partinin sola sapması tehlikesi vardır. Bunun tek garantisi, sağlam bir teoriye sahip çıkmaktır. Bizim Partimizin program ve tüzüğü bilimsel sosyalizmin temel ilkelerinden esinlenerek yazılmıştır, ve partimiz sosyalist bir partidir. Programı ise, sosyalizme giden bir programdır. Sayın Aybar, konuşmalarında, sosyalizmin bilimselliği meselesinde şüpheler izhar etmiştir. Bilimsel sosyalizmin kesinliği konusundaki şüphelerini, buna karşı olan kitapların okunmasını tavsiye ederek belli etmiştir. Eylemde belli bir fikre sahip olan bir partinin mensuplarına, bundan saptıracak fikirleri telkin eden kitaplar tavsiye edilemez.

Bilimsel sosyalizmin bize öğrettiği şudur: Emekçi halk ancak sınıf bilincine yani ekonomik bilince varabilir. Sosyalist bilince kendiliğinden varamaz. Bu bilincin kendisine dışardan verilmesi lâzımdır. Sayın Aybar, bu teoriyi de kabul etmemekle ve Sovyetler Birliğinde tepeden inme ceberrut bir sosyalizmin kurulduğu hakkındaki düşüncelerini, onların bu teoriye bağlı olmasına bağlamaktadır.

Hürriyetçi sosyalizm meselesinin iki yanı vardır. Birincisi, sosyalizmin esasen hürriyetçi olduğunu söylediğimiz halde, bir «hürriyetçi», bir de «hürriyetçi olmayan» sosyalizm varmış gibi

ayrım yapmaktır. Halkın karşısına çıkıp «siyasî hürriyet vereceğiz» demek, «sosyalizm hürriyet vermez ama, biz vereceğiz» demek anlamına gelir ki, yanlıştır.

İkincisi, «İnsanlık tarihi, hürriyet mücadeleleri tarihidir» demek de yanlıştır. Bu, maddeci felsefenin temeline aykırı bir felsefedir.

Sayın Aybar, «biz kendimize özgü bir sosyalizm yapacağız» demektedir. Oysa mesele, üretim araçlarının şahısların elinde mi, yoksa kamunun elinde mi olacağı meselesidir. Dünyanın her yanında sosyalizm bu konuda aynıdır. Sosyalizm emekçi halk tarafından yapılır ve üretim araçları kamulaştırılır. Sosyalizme varış yolları elbette ayrıdır. Her memleketin kendi şartlarına göre biçim alır. Üst yapı müesseselerinde farklılık olabilir. Ancak sosyalizmi temeli aynıdır.

Bu konular üzerine çok fazla basılınca, parti rotasını kaybeder. Sosyalist parti olmak niteliğinden uzaklaşır.

Bu ihtilâf parti içindeki gerçek bir ihtilâfın buradaki aksidir. Biz bu partiye sosyalist bir mücadele yapmak için girdik ve bu mücadeleden sapma gördüğümüz için buna karşı çıkıyoruz. Ve bunun sonuna kadar savunucusu olacağız.»

(ANT, 19 Kasım 1968, Nr. 99)

EK — 7

Behice Boran'ın 11.11.1968 de TİP Kurultayı'nda yaptığı konuşmadan özetlenmiştir :

«Bu tartışmalar, eylül sonunda hürriyetçi sosyalizm meselesinden çıktı. Acaba partide hürriyetten yana olmayan kimseler yardı da onun için mi çıktı bu mesele? Sayın başkanımız, kongreyi açış konuşmasında da belirtti, «Sosyalizmin özünde hürriyet vardır» dedi. Aynı kanaate iştirak ediyorum. Onun için, sosyalizmin özünü aça aça, izah ede ede halka anlatmak lâzımdır. Ama bilimsel sosyalist isek, bunu bilimsel sosyalizm açısından anlatmamız gerekir.

Partinin belli bir döneminde, birden bire bu hürriyetçi sos-

yalizm meselesi üzerine fazla basılırsa, sanki parti şimdiye kadar hürriyetçi, demokratik sosyalizme taraftar değilmiş de, buna herhangi bir sebeple ihtiyaç duymuş gibi bir kanaat yaratır. Nitekim etkisi böyle oldu. Sanki TİP için de «tepeden inmeci, hürriyet düşmanı» kimseler varmış gibi göstermek yoluna gittiler.

Sosyalist kamptaki rejimler ve iktidarlar için, onların çizgisindeki, bazı batılı partiler için özgürlük meselesi, siyasî demokrasi meselesi, günün en canlı meselesi olabilir. TİP ise, gerek tüzük ve programı ile, gerek terkibi ve sekiz yıllık çalışmaları ile baştan beri tamamen ayrı nitelikte bir parti olarak kurulmuştur. Biz, ilk kurulduğumuz günden bu yana daima demokratik sosyalizmi gerçekleştireceğimizi, anayasa çerçevesinde seçim yoluyla iktidara gelip seçimleri kaybedersek iktidardan çekileceğimizi devamlı surette tekrarladık. Hiçbir zaman bizde hürriyetçi olmayan bir sosyalizm anlayışı şu veya bu şekilde ileri sürülmedi. Diğer sosyalist âlemde olan olaylar elbette bizi de ilgilendirir. Olaylar karşısında kendi açımızdan tahlilimizi yaparız, hükmümüzü veririz. Ama mesele orada kalır.

Özgürlük meselesinde dikkat edilecek başka bir şey bugün için mevcut olan meselelerle, sosyalizmin çok ileri safhalarda özgürlüğün ne olacağı meselesini birbirinden ayırmaktır. Bu konu ile çok ilgileniyorsak araştırmalar yapar, eserler koyarız. Ama nesiller sonrasının meselesini getirip de, ilçe kongrelerinde, sohbet kongrelerinde tartışmanın bir anlamı yoktur. Fikir karışıklığı doğurmaktan başka bir yarar sağlamaz. Bizim için mesele, anayasa çerçevesi içinde hakların ele alınması, halka benimsetilmesi, iktidara geldiğimiz zaman bu hak ve hürriyetlerin kâğıt üstünde kalmadan halkın yaşantısında gerçekleştirilmesi meselesidir.

Bilimsellik meselesine gelince, genel başkanın görüşlerinden bazı noktalarda ayrılıyorum. Kongreyi açış konuşmasında da belirtti. Bilimsel sosyalizm metod olarak bilimseldir. Buna katılıyorum. Ama bence, bunun ötesinde de bir bilimsellik vardır. Bu bilimsel sosyalist metodun yüz yıldır uygulanması ve bu metodla yapılan incelemeler, araştırmalar ve uygulamalar neticesinde, toplumun gelişme kanunları konusunda bazı doğrular da bilimsel hakikatler olarak kabul edilmektedir. Buna karşılık, «bilimsel sosyalizm adına ortaya konmuş öyle şeyler var ki, son-

radan doğru olmadığı anlaşılmıştır» denilebilir. Evet öyledir. Hele sosyal bilimlerde mutlak doğruluk daha azdır. Ama eyleme geçebilmek için, bir harekette bulunabilmek için, ihtirazi kayıtlar koyduktan sonra, «Bugünkü bilgimiz seviyesi de, ileride bu bilgimizin seviyesinin değişeceği, hattâ bir kısmının doğru olmayacağı göz önüne alınarak, şunlar şunlar bilimsel hareketlerdir.» demek zorundayız. Yoksa faaliyete geçemeyiz.

Bilimsellik meselesi ile sosyalizmin tek veya çeşitli oluşu meselesi birbirine bağlıdır. Sosyalizm tektir ve tektir. Toplumların gelişmesinde olaylar arasında zorunlu ve gene, evrensel sebep - netice münasebetleri vardır. Bu zorunlu ve evrensel sebep - netice münasebtelerine, ilmî kanunlar denir. «Sosyalizm tektir» diyoruz, yani toplumların kendi tarihlerinden doğma farklarından gelen çeşitlenmeler ne olursa olsun, temelde bütün toplumların gelişimi bir takım zorunlu sebep - netice münasebetlerine dayanır. Bunu sağlam olarak ortaya koymazsak, o zaman çeşitlilik bahsinde ne yapacağımızı bilemeyiz. Çünkü çeşitlilikleri birbirinden ayırırken, onların da ortak noktalarına dayanmak zorundayız. Bu çeşitlilik içinde dahi ikinci derecede ortak ve zorunlu bağlar vardır.

Partinin çalışmalarına ve teşkilâtlanma meselelerine gelince, organların mutlaka muntazam çalışması gerekir. Maalesef son yılbaşından beri, hele yaz aylarında yürütme kurulu muntazam toplanamamıştır. Eğer yürütme kurulu muntazam toplansaydı, aradaki bu fikir ayrılıkları bu kadar keskin hale gelmezdi. Her hafta toplanan bir kurulda meseleler konuşularak mutlaka bir ortak çizgiye varılabilirdi.

Halkımıza programımızı, tüzüğümüzü anlatabilmek için mutlaka bilinçli, sosyalizmi bilen, faal, militan bir parti teşkilât kadrosuna ihtiyacımız vardır. Böyle bir teşkilât olmadan, sadece mitinglerde, radyo konuşmalarında sosyalist bilinç emekçi kitlelere ulaştırılamaz. Parti şimdiye kadar genişlemesine büyümüştür. Maalesef bütün teşkilâtımızın çok iyi ve çok sağlam kurulduğunu iddia edemiyoruz. Bence parti öyle bir döneme gelmiştir ki, bundan sonra bu genişleme halinde gelişen büyümeyi derinlemesine geliştirmek lâzımdır. Bunun için de parti teşkilâtının eğitimine, bilinçlendirilmesine, militan bir kadro haline getirilmesine çok önem vermek lâzımdır. Böyle bir kad-

royu atlayarak merkezden doğrudan doğruya kitlelere inmek imkânı yoktur.

Pratik eyleme girmiş bir parti elbette hareketi başarılı surette yürütebilmek için mahallî, millî farkları, özellikleri, üst yapı etkilerini dikkate alacaktır. Bir vatandaş alevî olduğu için kendisinin horlandığına, ezildiğine kani ise, evvelâ bu sorusuna cevap vermeden toprak meselesini, sömürü meselesini anlatırsanız, bir şey elde edemezsiniz. Ancak bunu sadece hissî yoldan yapar ve vaad şeklinde söylersek diğer partiler gibi vaadler yapmaktan öteye gidemeyiz. Üst yapı meselesini anlatırken vatandaşa hem kendisini derdinden kurtaracağımızı söyleyeceğiz, hem bu derdinin nasıl sınıf meselesine bağlandığını, bozuk düzene bağlandığını göstereceğiz. Aradaki bağlantıyı kuracağız. Kitleleri, üst yapı meselelerinden hareket ederek alt yapıya bağlanmak suretiyle sınıf bilincine vardıracağız.

Oy meselesine gelince, biz bir sosyalist'e yakışır şekilde oy toplamak peşindeyiz. Oy avcılığını reddediyoruz. Halkın hislerine hitap ederek oy toplamak, oy avcılığıdır. Biz, halkı örgütleyerek, onun bilinçli oylarıyla iktidara gelmeliyiz.

Sayın Aybar'ı, biz uyarmağa çalıştık. Eylül sonundaki genel yönetim kurulunda bu sosyalizm ve özgürlük tartışmasının iki gün sürmüş olmasının ve oylamada sadece sekiz oy alabilmiş olmasının genel başkanı uyarmış olması gerekirdi. Fakat bu tartışma organ tarafından karara bağlanmadan Sayın Aybar konuşmalarına devam etti. Özel uyarmaları da dikkate almadı. Ben beklerdim ki, kendi fikirlerinin tamamen doğru olduğuna kani olsa bile, «Ben doğruluğuna kani olduğum fikirleri en yakın mesai arkadaşım olan genel sekretere anlatmamışsam, Sadun Aren'e anlatamamışsam, kafalarda birtakım sorular doğmuşsa, teşkilâtta bir takım münakaşalar yapar, bu konuşmaları keseyim, bu meseleyi merkez yürütme kuruluna getirip önce kendi arkadaşlarımı ikna edeyim» desin.. Bir lider ne kadar büyük ve güçlü olursa olsun, kendi görüşlerini doğrudan doğruya kamuoyuna açıklamadan önce yetkili organlara getirip tartışma konusu yapmalıdır. Ancak bu suretle partimiz gerçekten örgütlü şekilde gelişebilir. Aksi takdirde kişisel yönetime yol açılmış olur ve bu da lüzumsuz tartışmalara yol açar. Kanaatimce, yeni dönemde partimizin önemle üzerinde durması lâzım gelen, sa-

dece teşkilâtımızı genişletmek değil, mevcut teşkilâtımızı güçlendirmek, bilinçlendirmek, sosyalist militanlar haline getirmektir. Bilim ve Araştırma kurulu çalışmalarını sürdürmek, teorik bilgi ile teşkilâttan gelen tecrübeleri birleştirmek, partinin teşkilâtlanma hareketini daha sağlam ve güçlü hale getirmek şarttır.»

(ANT, 19 Kasım 1968, Nr. 99)

EK - 8

Mehmet Ali Aybar'ın 11.11.1968 günü TİP Kurultayında yapmış olduğu konuşmadan özetlenmiştir :

«TİP, sosyalist bir partidir. TİP, Türkiye'ye özgü sosyalist bir partidir. Ve bu özelliğini programı ve tüzüğü ile ortaya koymuş bir partidir. Tüzük ve programımızın başka sosyalist partilerde her zaman rastlanmıyan bir takım özellikler taşıdığı bir gerçektir. Evvelâ sosyalizme gidiş yolunu programımız bize özgün olarak çizmiştir. Halkın oyu ile iktidara gelen emekçi sınıflarının partisi kendisini halka teveccüh etmeyecek olursa iktidardan düşecektir.

Biz seçimle iş başına gelip seçimle ayrılacağız, derken, toplumumuzun bir özelliğini göz önünde bulunduruyoruz. Bu özellik de, emekçi sınıflarımızın oy hakkına başka memleketlerde pek emsali görülmemiş bir sebat ve heyecanla ve kıskançlıkla sahip çıkmış olmasıdır. TİP oyların büyük çoğunluğunu alıp iktidara geldikten ve emekçi sınıflarını iktidara getirdikten sonra programı açısından yapacağı temel dönüşümler neticesinde emekçi sınıf ve tabakalar TİP'ten başka partiye oy vermeyecektir. Bir başka özellik de, programımızın emekçi sınıfların iktidarını bir bütün olarak mütalâa etmesidir. Emekçilerin bir nevi organik koalisyonu biçiminde tecelli eden bir iktidar düşünülüyor. Bu da temel çelişimizin, bize özgü bazı belirtileri, gerçek, somut belirtileri olmasından ileri geliyor.

Birinci millî kurtuluş savaşını verdik, fakat millî kurtuluş savaşımızın meyvalarını elimizde tutmasını beceremedik. Birinci millî mücadele, gayet keskin, herkesi bilinçlendirebilecek, herkesin silâha sarılmasını sağlayabilecek bir sertlikle yurdumuzun üstüne çökmüştü. İkinci millî kurtuluş mücadelemizde halkı bi-

linçlendirmek, örgütlemek zordu. Kaldı ki, netice almak için tutulacak yol da son derece çapraşıktır. İçimizde Amerikan üsleri, NATO üsleri var. Bunun yanında bir takım malî ve iktisadî ilişkiler var ki, bunları üsler gibi 6. Filo'nun gemileri gibi hemen görüp kavramak mümkün değildir. İkinci millî mücadelede zaferi kazanmak için mutlaka bu aracıları etkisiz hale getirmek gerekiyor. Sosyalizmimizin zafere ulaşması, emperyalizmin ve uluslararası kapitalizmin yenilenmesine bağlıdır. İkinci büyük kongremizin kararları, emperyalizme karşı mücadele yollarını birbir tayin etmiş ve sıralamıştır. Demek ki, bizim sosyalizmimiz, özellikler gösteren bir sosyalizmdir. Sosyalizme gidiş yolu itibariyle özellikler gösteriyor. Sosyalizmi gerçekleştirecek sınıflar bakımından özellikler gösteriyor. İktidara geldikten sonra bir anda sosyalizme geçmek mümkün değildir. Karma ekonomi devam edecektir. Yalnız karma ekonomi merkeziyetçi bir plâna tâbi olacaktır. Demokratik yollardan olacaktır.

Sosyalist teoride alt yapı-üst yapı ilişkilerinin ağır bastığını görüyoruz. Alt yapı üst yapıyı belirler. Üst yapıda alt yapının gelişmesini ya hızlandırır, ya yavaşlatır. Bu öteden beri sosyalist kitaplarda yer alan bir husustur. Ama tecrübeler göstermiştir ki, alt yapı değişiklikler olduğu halde uzun zamanda üst yapı müesseseleri değişmiyor. Sosyalist düşünürler şimdi yeni yeni bu meseleye eğiliyorlar. Üst yapı müesseselerinin öyle göl- ğe müesseseler olmadığı sonucunu çıkratmağa başlıyorlar. Üst yapı müsseselerinin uzun ömürlü olmasının yanı sıra bir başka husus da keşfedilmeğe başlandı. Üst yapı, alt yapıyı etkiliyor. Bir alt yapının, aslında üst yapı müesseseleri tarafından belirlendiği ortaya çıkıyor.

Temel çelişi olan emek-sermaye çelişisi, toplumlara göre türlü biçimler alabiliyor. Meselâ Türkiye'de bu çelişinin kutupları: Bir tarafta Amerikan emperyalizmi, milletlerarası kapital, onun aracısı olan sınıflar, kompradorlar, ağalar, bürokratlar, toprak ağaları, öte tarafta işiç sınıfı, topraksız köylüler, az topraklı köylüler, zanaatkârlar, küçük esnaflar, şu veya bu şartlar altında geniş anlamda emekçi sınıfların heyeti mecmuası...

Üst yapıda da ülkemize özgü değişiklikler var. Partimizin stratejisinin bunun üzerine oturtulması gerektir. Anadolu halkı zulümden şikâyetçidir. Halkın zulümden kurtulma azmini hür-

riyet azmini dile getirdiği takdirde TİP güçlü bir silâh kazanmış olacaktır.

Sosyalizm kapitalizmden sonra gelen aşamanın adı olarak tektir. Üretim ilişkilerinin farklılığı bakımından, öz ve biçim bakımından bir tanedir. Bu metodla bulduğu bir takım doğrular vardır. Bu doğrular bizim kitaplardan öğrenip yararlanacağımız doğrulardır. Ancak bu bilgilerin her toplumun özgül şartlarına bağlı olduğunu hatırdan çıkarmayacağız. Sosyalist insan bilime güvenen fakat her şeyden çok insan kafasına güvenen kişidir. Bilimsel araştırma metodunun yeni kanunlara açık olduğunu bilmeliyiz.

Bugün Türkiye'de hürriyetçi sosyalizm sözünü etmenin ne gereği vardır? Bütük gereği vardır. Vatandaşlarımızın haysiyetlerine son derece bağlı hattâ ekmek parasından maddeten sömürülmelerinden daha çok bağlı olmalarından ötürü. Temel yapı değiştirildiği zaman hürriyetler gelecektir diyorlar. Kendiliğinden gelmez hürriyetler. Bunu söylemek bilimsel değildir. Sosyalizm kurulduktan yarım yüzyıl sonra da hürriyet olmayabilir. Onun da tedbirini almak lâzımdır. Hürriyetçi bir yoldan kurmak gerektir sosyalizmi. Bütün dünya sosyalistleri bu problem üzerine eğiliyor, yeni yeni kitaplar yazıyorlar. Genç kardeşlerimizde allerjiler yaratmış da olsa, bu hürriyetçilik probleminin bizim için büyük problem olduğunu belirtmeyi borç bilirim. Bir büyükleri, bir yaşlıları, eski bir öğretmenleri olarak...

«Sosyalistim» diyen kişi, taassubu bir tarafa iten kişidir. Çünkü sosyalizm devamlı devrim demektir. Bir gerçek sosyalist devamlı devrim içinde olduğu takdirde taassuba sapmaz. «Proudhon'u nasıl tavsiye edersin?» sorusu da şimdi aydınlığa çıkıyor. Sadece Proudhon değil, bütün yazarları okumak lâzımdır. Bilhassa halkın bilinçlendirilmesine çok önem vermiş bir müellifin eserinden bahsetmiştim. Rosa Luxemburg'un eserini gençlerimiz okumalıdırlar. Bilinçlendirme meselesine nasıl bir açıdan bakmıştır. Sonra nasıl haklı çıkmıştır? Gençlerimiz öğrenmesin mi?

İşçi sınıfına kendi sınıf durumunu anlatmak, sosyalistler için bir görevdir, Ancak bu bilinç verme bir alış veriştir aslında. İşçi sınıfına bilinç verirken biz de ondan bir takım şeyler öğreniriz. Ama profesyonel bir kadro «ben emeçkilere yukarıdan bilinç

veririm» dedi mi ve bürokrat bir düzen içine girdi mi, o zaman emekçi sınıflarla onu temsil edenler arasında ister istemez bir kopma olur ve bu son derece tehlikeli bir şeydir.

Sosyalist toplumlarda eğer sosyalizmin uygulanması kötü sonuçlar vermişse, sebeplerini göstermeğe çalışacağız. Yoksa sosyalist olarak vazifemizi yapmamış oluruz. Batı problemleri çözememek durumuna düşeriz.

«Sosyalizmin çirkin yüzü var mı ki, güler yüzlü olsun?» diyorlar. Türkçeyi yanlış bilmiyorsak, sosyalizmin yüzü zaten güzeldir. Bunun mefhumu muhalifinden çirkin yüzlü sosyalizm vardır, sonucunu çıkarmak insaflı bir tutum olmaz. Kaldı ki, uygulamalarda sosyalizmin güler yüzüne gölge düşürüldüğü bir gerçektir. Getireceğimiz sosyalizmin yüzüne gölge düşürülmeyeceği üzerine şimdiden halka teminat vermek zorundayız.»

(ANT, 19 Kasım 1968, Nr. 99)

TÜSTAV

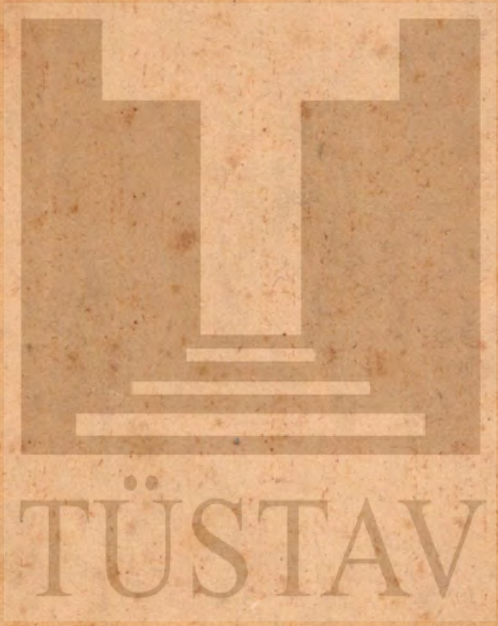

Fiatı : 7.50 Krş.